

Johanna Lindgren

PREKAARI TYÖ, KÖYHYYS JA IDENTITEETTI

Narratiivinen tutkimus nuorten aikuisten
köyhyyskertomuksista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu - tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Johanna Lindgren: Prekaari työ, köyhyys ja identiteetti - Narratiivinen tutkimus nuorten aikuisten köyhyyskertomuksista
Pro gradu - tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityö
Tuija Eronen
Huhtikuu 2021

Tämän pro gradu - tutkielman tarkoituksena on tutkia köyhyyden ja prekaarin työelämän vaikutuksia nuorten 18–30-vuotiaiden aikuisten identiteetteihin. Nuoret aikuiset päätyvät usein epätyypillisiin työsuhteisiin, kuten osa- tai määräaikaisiin töihin, ja tämä voi lisätä köyhyyden riskiä. Nuori aikuisuus on tutkitusti identiteetin rakentumiselle merkittävää aikaa, joten työn ja tulojen epävarmuuden identiteettiävaikutuksia on tärkeä tutkia.

Tutkielma sijoittuu subjektiivisen köyhyyden tutkimukseen, jossa köyhyys määritellään henkilön omasta kokemuksesta käsin. Nojaan tutkielmassa myös kehkeytyvän aikuisuuden käsitteeseen, jonka mukaan nuoruuden ikävaihe on pitkittynyt, ja monet aikuisuuden virstanpylväät, kuten perheen perustaminen ja omistusasunnon osto, saavutetaan vasta myöhemmällä iällä. Tutkielman teoreettis metodologisena viitekehyksenä toimii narratiivinen tutkimus ja erityisesti narratiivisen identiteetin käsite, jonka mukaan ihmiselle on tyyppillistä rakentaa identiteettiään tarinan muotoon.

Tutkimuksen aineisto on osa Jyväskylän yliopiston dosentti Mikko Jakosen vuonna 2015 keräämää köyhyyskertomusaineistoa, jonka sain käyttööni Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta Ailasta. Tutkimusaineistona käyttämiäni 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten kirjoittamia köyhyyskertomuksia oli yhteensä 34 kappaletta, ja kirjoitukset vaihtelivat pituudeltaan muutamasta lauseesta useaan sivuun. Analysoin aineiston narratiivisen tutkimuksen käsitteistöön nojaten luokittelemalla kirjoitukset ensin neljään eri tyyppikertomukseen ja tarkastelemalla sitten kertomuksissa esiintyviä narratiivisia identiteettejä.

Nimesin aineistosta luokittelemani tyyppikertomukset sinnittelykertomuksiksi, pelastumiskertomuksiksi, pettymiskertomuksiksi ja turmiokertomuksiksi. Tyyppikertomusten luokittelussa kiinnitin huomiota kertomuksen pohjasävyyn, juonen rakenteeseen sekä kertojan toimijuuteen. Tyyppikertomuksissa rakentui neljä erilaista tyyppi-identiteettiä, jotka nimesin ihannekansalaisen identiteetiksi, etuoikeutetun identiteetiksi, uhrin identiteetiksi ja kapinallisen identiteetiksi. Näiden tyyppi-identiteettien lisäksi tutkimusaineistossa oli nähtävissä identiteetin sosiaalinen puoli, sillä kirjoittajat vertasivat itseään esimerkiksi rikkaisiin ja työttömiin ihmisiin. Kertomuksissa näkyivät myös tulevaisuuden mahdolliset minät, sillä kirjoittajat kuvasivat toiveitaan ja pelkojaan liittyen siihen, millaisia heistä tulee tulevaisuudessa. Työnteko ja taloudellinen riippumattomuus näyttäytyivät tutkimusaineistossa tavoiteltavina asioina, ja kirjoittajat kuvasivat häpeän ja arvottomuuden tunteita, jotka johtuivat siitä, että eivät näitä tavoitteita pysty saavuttamaan. Voidaan siis todeta, että köyhyydellä ja prekaarilla työelämällä voi olla monenlaisia vaikutuksia nuoren aikuisen identiteettiin: parhaassa tapauksessa nuori aikuinen sisuuntuu ja jaksaa toivoa parempaa tulevaisuutta, mutta pahimmassa tapauksessa hän katkeroituu ja menettää uskonsa itseensä ja yhteiskuntaan.

Avainsanat: Subjektiivinen köyhyys, prekarisaatio, narratiivinen tutkimus, identiteetti, nuori aikuisuus, kehkeytyvä aikuisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Johanna Lindgren: Precarious Work, Poverty and Identity: Narrative Study about Young Adults Poverty Narratives
Master's thesis
University of Tampere
Social Work
Supervisor: Tuija Erola
April 2021

The aim of this master's thesis is to study the impacts of poverty and precarious work on young adult's identity. Young adults, who in this study are defined having 18 to 30 years of age, are most likely to end up working in part time or fixed term jobs. Ending up in these kinds of precarious jobs increases the risk of poverty. What comes to identity formation, young adulthood is recognized as an important period of life. Therefore, it is most important to study the impacts of work and income insecurity on young adult's identity.

In this study poverty is understood in a subjective sense, meaning that one's own experience is enough to classify someone into the category of the poor. Another important concept used in this study is emerging adulthood, which implies that nowadays transition to adulthood is happening later than with the earlier generations. The theoretical and methodological roots of this study lie in the narrative study. The concept of narrative identity is based on the fact that it is typical for human beings to construct their identity as a story.

The data I used in this study is originally a part of a larger data collected by docent Mikko Jakonen from University of Jyväskylä in 2015. The data includes 34 poverty narratives written by 18 to 30-years-old young adults. The analysis of the data includes first the classification of the narratives into narrative types and second the search of identities.

The narrative types found in the data are named as following: The stories of perseverance, the stories of salvation, the stories of disappointment and the stories of doom. In the classification of these narrative types I concentrated on the narrative tone, the structure of the storyline and the agency of the narrator. From these four narrative types I was able to find four different identity types: An ideal identity, a privileged identity, a victim identity and a rebel identity. Apart from these identity types, the social aspect of identity also appeared in the data as the writers compared themselves to the rich or the unemployed. The future aspect of identity was also apparent in the data and the writers described their so called "possible selves", in other words their future hopes and fears. Being able to work and provide for oneself was seen as an ideal in the data and the writers described feelings of shame and worthlessness if they were not able to fulfill this ideal. All in all, the identity effects of poverty and precarious work varied according to the data analysis. In the best-case scenario, young adults may find hope in the expectation of a better tomorrow. On the other hand, in the worst-case scenario, some may also become embittered and completely lose their hope.

Keywords: Subjective poverty, precarisation, narrative study, identity, young adulthood, emerging adulthood

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KÖYHYYS	7
2.1	Näkökulmia köyhyyden tutkimiseen.....	7
2.2	Köyhyys 2000-luvun Suomessa	10
3	NUORI AIKUISUUS	14
3.1	Nuori aikuisuus ja identiteetti.....	14
3.2	Työn ja tulojen epävarmuus nuorena aikuisuudessa	18
4	TUTKIMUSASETELMA	24
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	24
4.2	Narratiivinen tutkimus	26
4.3	Tutkimusaineisto ja sen analyysi	31
4.4	Eettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuus	36
5	KERTOMUKSET TYÖN JA TULOJEN EPÄVARMUUDESTA	39
5.1	Positiiviset kertomukset.....	40
5.1.1	Sinnittelykertomukset.....	40
5.1.2	Pelastumiskertomukset.....	42
5.2	Negatiiviset kertomukset	45
5.2.1	Pettymiskertomukset	46
5.2.2	Turmiokertomukset	48
5.3	Työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutusten kerronta.....	50
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	57
	LÄHTEET	62

LUETTELO KUVIOISTA JA TAULUKOISTA

Kuva 1. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma ja perhemuoto, 32.

Kuva 2. Tutkimukseen osallistuneiden työtilanne, 33.

Kuva 3. Tutkimukseen osallistuneiden koulutus, 33.

Kuva 4. Tutkimukseen osallistuneiden bruttotulot kuukaudessa, 33.

Taulukko 1. Tutkimusaineistosta muodostetut tyypikertomukset, 39.

1 JOHDANTO

Suomi on maailman mittakaavassa varakas ja hyvinvoiva valtio, joka pitää huolen huono-osaisistaan. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2019 yhteensä 669 000 pienituloista, mikä on 11,8 prosenttia koko väestöstä. Pienituloisuuden rajaksi lasketaan yhden hengen taloudelle 1280 euron nettotulot kuukaudessa. (Tilastokeskus 2020.) Suuri osa suomalaisista kokee köyhyyttä ainakin jossain elämän vaiheessa, ja siksi on tärkeää tutkia, mitä köyhät itse köyhyydestä ajattelevat, ja miten köyhyys vaikuttaa jokapäiväiseen elämään.

Yksi väestöryhmä, jota köyhyys erityisesti koskee, on nuoret aikuiset. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen artikkelista käy ilmi, että ikä vaikuttaa toimeentuloon. Nuoret aikuiset ja yli 65-vuotiaat ovat yleisimmin köyhiä Suomessa. (THL 2019.) Jonkinasteinen väliaikainen köyhyys kuuluu melkein jokaisen suomalaisen elämään ainakin opiskeluaikoina. Vaikka väliaikainenkin köyhyys voi lisätä henkilön kärsimystä, erityisen huolestuttavaa on köyhyyden pitkittyminen. Yle uutisoi aiheesta vuoden 2020 alussa otsikolla ”Pitkittyneestä köyhyydestä kärsivien määrä kaksinkertaistui”. Uutisessa viitataan tuoreeseen tutkimukseen, jossa tutkittiin köyhien määrää Suomessa vuosina 1995–2014. Tällä aikavälillä pitkäaikaisesti köyhien määrä Suomessa nousi 1,2 prosentista 2,6 prosenttiin. (Yle 2020.) Tärkeää olisikin estää nuorten aikuisten köyhyyden pitkittyminen. Pahimmillaan nuorena aikuisena alkanut köyhyyden ja huono-osaisuuden kierre voi johtaa siihen, että koko loppuelämää leimaa köyhyys ja sen aiheuttama hyvinvoinnin huononeminen. Nuorten aikuisten köyhyyden tutkimista voidaan siis perustellusti pitää tarpeellisena ja yhteiskuntaa hyödyttävänä, sillä aihetta tutkimalla voidaan löytää keinoja parantaa nuorten aikuisten yhteiskunnallista asemaa.

Opiskelijoiden lisäksi köyhissä nuorissa aikuisissa on myös heitä, joiden opiskelut eivät ole syystä tai toisesta edenneet, jotka ovat työelämän ja opiskelun ulkopuolella tai jotka käyvät töissä, mutta ovat silti köyhiä. Viime vuosina on tutkittu paljon työelämän prekarisaatiota eli muuttumista epävarmempaan suuntaan sekä palkkatyököyhyyttä (Pyöriä & Ojala 2016; Jakonen 2019). Tässä tutkielmassa tutkin nuorten aikuisten köyhyyskertomuksia nimenomaan prekaarin työelämän kontekstissa. Lähestyn tutkielmani aihetta narratiivisen tutkimuksen näkökulmasta tutkimalla sitä, millaisia köyhyyden ja prekaarin työelämän värittämiä tyyppikertomuksia tutkimusaineistosta nousee esille. Tyyppikertomuksia tarkemmin analysoimalla aion lisäksi tutkia sitä, miten kokemukset köyhyydestä ja prekaarista työelämästä vaikuttavat nuorten aikuisten identiteettiin. Tutkimushypoteesini siis on, että työn ja tulojen epävarmuudella on identiteettiävaikutuksia. Lähestyn

identiteetin käsitettä narratiivisesta näkökulmasta, jonka mukaan identiteettiä voidaan tutkia itsestä kertovien tarinoiden avulla (Myllyniemi & Helkama 2015, 188). Käyttämäni aineisto on osa Jyväskylän yliopiston dosentti Mikko Jakosen Töissä ja köyhä - tutkimuksen aineistoa vuodelta 2015.

Tutkielman yhtenä tavoitteena on, että marginaalissa olevat köyhät nuoret aikuiset saavat äänensä kuuluviin. Tutkielma sijoittuu köyhyystutkimukseen kokemuksellisesta näkökulmasta. Tutkimuksessani nuoriksi aikuisiksi määrittyvät 18–30-vuotiaat ihmiset. Nojaan erityisesti yhdysvaltalaisen psykologian professori Jeffrey Jensen Arnettin kehittämään kehkeytyvän aikuisuuden käsitteeseen, joka kuvaa noin ikävuosille 18–30 sijoittuvaa ajanjaksoa. Yhdeksi tämän ikävaiheen erityispiirteiksi Arnett esittää identiteetin rakentumisen. (Arnett 2015, 9.) Tästä syystä on mielestäni mielekästä tutkia nuorten aikuisten köyhyyskokemuksia nimenomaan identiteetin rakentumisen näkökulmasta. Oma kosketuspintani ja kiinnostukseni aiheeseen nousee siitä, että olen itsekin nuori aikuinen. Myös omat arkihavaintoni siitä, että köyhyys vaikuttaa vahvasti ihmisen käsitykseen itsestään ja omista toimintamahdollisuuksistaan, tukee aiheen valinnan mielekkyyttä.

Tutkielman ensimmäisessä luvussa taustoitetaan köyhyden ilmiötä. Pohdin aluksi köyhyden erilaisia määritelmiä ja tuon esille kokemuksellisen köyhyden tutkimisen tärkeyden. Esittelen lyhyesti myös joitain näkökulmia 2000-luvun suomalaisen köyhyden syihin ja seurauksiin keskittyen erityisesti yksilön näkökulmaan. Tutkielman toisessa luvussa käsittelen nuorta aikuisuutta omana ikävaiheenaan. Esittelen erilaisia määritelmiä nuorelle aikuisuudelle ja nostan esille tutkimusta siitä, kuinka nuori aikuisuus on identiteetin rakentumisen kannalta tärkeä elämänvaihe. Lisäksi määrittelen prekarisaation käsitteen ja tuon esille tutkimusta siitä, kuinka työelämä on muuttunut epävarmemmaksi, ja kuinka tämä koskee erityisesti juuri nuoria aikuisia. Esittelen myös lyhyesti aikaisempaa tutkimusta nuorten aikuisten köyhydestä. Kolmannessa luvussa kerron tarkemmin tutkimukseni tutkimusasetelmasta. Kuvaan ensin tutkimukseni tavoitteen ja esittelen tutkimuskysymykseni. Seuraavaksi kerron tutkimukseni teoreettismetodologisesta viitekehystä eli narratiivisesta tutkimuksesta tutkielmani kannalta oleellisin osin. Kuvailen myös käyttämäni tutkimusaineistoa ja käyn läpi aineiston rajaamisen ja analysoinnin prosessin. Lopuksi pohdin tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä. Viidennessä luvussa esittelen analyysini tulokset eli erilaiset köyhyden ja prekaarin työelämän värittämät tyypikertomukset, ja pyrin aineiston pohjalta vastaamaan tutkimuskysymykseeni, miten työn ja tulojen epävarmuus vaikuttaa nuorten aikuisten identiteettiin. Kuudennessa luvussa keskityn pohtimaan tutkimustuloksia ja niiden merkittävyyttä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

2 KÖYHYYS

Köyhyys ilmiönä on moniulotteinen. Ihmisten elämäntilanteet ovat monimutkaistuneet, eikä köyhyys Suomessa määrity enää pelkkänä nälkänä, janona ja ehdottomana puutteena kuten vielä 100 vuotta sitten. Se, keitä luokitellaan köyhiksi, on myös sopimuksenvaraista. Köyhien osuus väestöstä voi olla esimerkiksi 5, 10 tai 15 prosenttia, riippuen käytetystä määritelmästä. Jokaisen tilastoissa esiintyvän numeron taustalla on kuitenkin aina ihminen. Tässä tutkielmassa ottamani näkökulma köyhyyteen on kokemuksellinen, ja tavoitteenani on taten antaa ääni huono-osaisille, köyhyyttä omassa elämässään kokeville ihmisille. Uskon, että heidän kertomuksiensa avulla kuva köyhyydestä saa enemmän vivahteita ja värejä. Luvun alussa määrittelen kuitenkin myös muita näkökulmia köyhyyden tutkimiseen: absoluuttisen köyhyyden, suhteellisen köyhyyden, tilastokeskuksen köyhyys- ja pienituloisuusrajan, köyhyyden toimeentulotukiasiakkuuden näkökulmasta sekä sosiaaliskonstruktivistisen näkökulman köyhyydestä toiseuden tilana. Lisäksi toisessa alaluvussa nostan esille tutkimustietoa köyhyyden syistä ja kehityskuluista Suomessa sekä köyhyyden seurauksia erityisesti yksilön näkökulmasta.

2.1 Näkökulmia köyhyyden tutkimiseen

Köyhyystutkimuksessa köyhyyden käsite voidaan jakaa tutkimusnäkökulman mukaan esimerkiksi kolmeen alakäsitteeseen: absoluuttiseen köyhyyteen, suhteelliseen köyhyyteen ja subjektiiviseen köyhyyteen (Roivainen ym. 2011, 9.) Absoluuttisen köyhyyden käsite perustuu ajatukseen, että on olemassa joku resurssien minimi, jolla ihmisen olemassaolo voidaan turvata. Absoluuttisessa köyhyydessä eläminen tarkoittaa siis tilannetta, jossa köyhyys uhkaa ihmisen henkeä esimerkiksi ruoan tai juomaveden puutteen takia. Tällaista köyhyyttä esiintyy lähinnä kehitysmaissa, joten absoluuttisen köyhyyden käsite sopii paremmin köyhien kehitysmaiden tutkimiseen. (Kangas & Ritakallio 2005, 28.) Yhdistyneet kansakunnat on määritellyt absoluuttisen köyhyyden raja-arvoksi 1,25 dollarin päivittäisen käyttövaran (Isola & Suominen 2016, 25). Voidaan sanoa, että Suomessa ei esiinny absoluuttista köyhyyttä, sillä täällä köyhyys harvoin uhkaa suoraan ihmisen henkeä. Köyhyys voi kuitenkin epäsuorasti vaikuttaa esimerkiksi ihmisen syömän ravinnon laatuun, lääkkeiden saantiin tai asunnon puutteeseen ja tällä tavoin vahingoittaa terveyttä.

Suomessa köyhyys on siis ainakin pääasiassa suhteellista. Englantilainen sosiologi Peter Townsend määritteli 1970-luvulla suhteellisen köyhyyden tarkoittavan köyhyyttä, joka estää ihmistä elämästä

yhteiskunnan valtavirran mukaisella tavalla. Townsendarin määritelmän mukaan köyhyys ei siis ole pelkkää absoluuttista rahan puutetta. Sen sijaan ihminen voidaan määritellä köyhäksi, kun hänellä ei ole resursseja esimerkiksi ostaa yhteiskunnan standardien mukaista ruokaa tai osallistua harrastuksiin ja nauttia sellaisista mukavuuksista, jotka ovat tavanomaisia yhteiskunnassa (Townsend 1979, 43.) Suhteellisen köyhyysajatus ei ole uusi: skotlantilainen filosofi ja taloustieteilijä Adam Smith pohti jo vuonna 1776 ilmestyneessä teoksessaan ”Kansojen varallisuus” puuvillapaitojen välttämättömyyttä suhteellisuuden näkökulmasta. Smithin ajatus oli, että elämän jatkumisen kannalta puuvillapaita ei ole välttämätön, mutta silti tuohon aikaan Englannissa oletus oli, että jokainen säädyllinen maan kansalainen omistaa puuvillapaidan. (Smith 1776; ref. Kangas & Ritakallio 2005, 30) Samaan tapaan voidaan pohtia, mitkä ovat Suomessa vuonna 2021 ”normaalin” elämän standardeja. Köyhimmissä kehitysmaissa älypuhelin, televisio ja jääkaappi ovat ylellisyystavaroita, mutta onko niiden omistaminen Suomessa jokaisen kansalaisen perusoikeus?

Suomessa ei ole virallista köyhyysrajaa, mutta tilastoinnissa käytetty köyhyys- ja pienituloisuusraja on 60 prosenttia kotitalouksien käytössä olevasta elintasosta, mikä vuonna 2019 yksinasuvalle henkilölle oli 1280 euroa kuukaudessa. 12,3 prosenttia väestöstä oli tämän määritelmän mukaan köyhiä vuonna 2019. (Tilastokeskus 2020.) Tällaiset ulkoapäin määritellyt pienituloisuuden ja köyhyysrajat ovat kuitenkin keinotekoisuutensa ja mielivaltaisuutensa takia ongelmallisia, sillä kuten professori Olli Kangas ja professori Veli-Matti Ritakallio (2005, 40) toteavat, ei ”oikeaa” köyhyysrajaa voida tieteellisesti tai muuten perustellusti määritellä. Ihmisten elämäntilanteet ovat aina yksilöllisiä. Hyvätuloisena pidetty ihminen voi kokea köyhyyttä ja rahojen riittämättömyyttä monista syistä. Voi olla, että suuri osa tuloista menee esimerkiksi velkojen maksuun, sairauden hoitoon tai kalliin asunnon vuokraan. Päinvastaisesti myös tulorajojen mukaan pienituloiseksi tai köyhäksi määritelty ihminen voi kokea elävänsä täysin riittävää elämää ja olevansa kaikkea muuta kuin köyhä.

Köyhyyttä voidaan tarkastella myös perustoimeentulotuen kautta. Suomessa Kelan myöntämä perustoimeentulotuki on viimesijainen keino varmistaa vähimmäistoimeentulo jokaiselle kansalaiselle. Perustoimeentulotuen voidaan katsoa määrittävän yhden virallisen köyhyysrajan, ja perustoimeentulotuen avulla nostetaan ihmiset tuon rajan yläpuolelle. (Raunio 2009, 252–253.) Vuonna 2020 perustoimeentulotuen elämiseen tarkoitettun perusosan määrä oli yksinasuvalle 502,21 euroa kuukaudessa. Kelan tilastojen mukaan perustoimeentulotukea sai vuonna 2019 noin 7 prosenttia koko väestöstä. (Kela 2020.) Köyhyysmittaaminen pelkällä toimeentulotukiasiakkaiden määrällä ei kuitenkaan ole mielekäs, sillä perustoimeentulotuki kattaa asiakkaalle vain objektiivisen

minimitoimeentulon eikä jätä paljon tilaa mahdollisille muuttujille; pienikin yllättävä menoerä voi suistaa talouden raiteiltaan (Raunio 2009, 270).

Köyhyyden voidaan ajatella olevan suhteissa ja vuorovaikutuksessa rakentuva ilmiö. Tutkija Merja Kallio (2004, 39), joka on tutkinut suomalaisten köyhyyspuhetta, toteaa tutkimuksessaan, että rikkautta ja köyhyyttä ei voi täysin erottaa toisistaan. Myös köyhyystutkija Ruth Listerin (2004, 100–101) mukaan köyhyys määrittyy erityisesti alisteisessa suhteessa rikkauteen. Köyhyys näyttäytyy eräänlaisena toiseuden tilana, jolloin köyhät erottuvat negatiivisesti muista ”tavallisista” kansalaisista. (Lister 2004, 122–123.) Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan dekaani Juho Saari (2015, 12–13) on käyttänyt sosiologi Georg Simmelin käsitettä ”muukalaiset” huono-osaisia tutkiessaan. Muukalaiset ovat ihmisiä, jotka elävät keskuudessamme, mutta poikkeavat suuresti meistä muista. Pahimmillaan ero köyhien ja rikkaiden välillä voikin olla niin iso, että köyhät vaikuttavat rikkaiden silmissä hyvin vierailta, jopa muukalaismaisilta. Sama pätee myös toisinpäin. Esimerkiksi suurten tuloerojen maissa, kuten Brasiliassa tai Etelä-Afrikassa, voi ero rikkaan eliitin ja slummeissa elävän köyhälistön välillä olla kuin yöllä ja päivällä. Kuitenkin myös Suomessa monet rikkaiden ihmisten itsestään selvinä pitämät asiat, kuten oma auto tai vuosittaiset ulkomaanmatkat, voivat köyhien silmissä olla vain kaukaisia unelmia.

Yllä esiteltyjä köyhyyden määritelmiä yhdistää se, että köyhät ja köyhyys määritellään ulkoapäin esimerkiksi tutkijoiden tai viranomaistahojen toimesta. Köyhät asemoituvat määrittelyn kohteiksi, pelkiksi objekteiksi, joiden omaa näkemystä ei oteta huomioon. Siksi onkin tärkeää laajentaa köyhyyden määrittelyä niin, että köyhien oma ääni pääsee kuuluville. Tässä tutkielmassa keskitynkin köyhyyden tutkimiseen kokemuksellisesta näkökulmasta subjektiivisen köyhyyden käsitteen kautta. Köyhyys ei tällöin määrity elintason tai resurssien määrän kautta, vaan ihmisen oma kokemus köyhyydestä riittää (Kallio 2004, 11). Subjektiivinen köyhyys ei tietenkään voi toimia ainoana kriteerinä esimerkiksi tehtäessä päätöksiä sosiaalietuuksien myöntämisestä, mutta se antaa tärkeää lisätietoa siitä, mitä muuta köyhyys oikeastaan on kuin suoraa rahan puutetta (Kangas ja Ritakallio 2005, 46). Esimerkiksi tutkija Eeva-Maria Grekula (2019, 9) kysyi tutkimuksessaan tämän päivän köyhyydestä, miten tutkimushenkilöt itse määrittelisivät köyhyyden. Vastauksissa korostui erityisesti kokemus köyhyydestä aineellisena puutteena ja rahan niukkuutena sekä vapauden ja osallistumismahdollisuuksien puutteena.

Kaiken kaikkiaan riippuen määritelmästä, köyhiä voidaan katsoa olevan Suomessa esimerkiksi 12,3 prosenttia (Tilastokeskuksen pienituloisuusraja), 7 prosenttia (Kelan toimeentulotukiasiakkaat) tai 0 prosenttia (absoluuttinen köyhyys). Subjektiivisesta näkökulmasta tutkittaessa köyhyydestä voi muodostua kuitenkin hyvin erilainen kuva. Virallisten rajojen mukaisesti köyhä ihminen voi kokea

elävänsä täysin tyydyttävää ja rikasta elämää, mutta luonnollisesti suuret tulot eivät myöskään takaa kokemusta rikkaasta elämästä, jos menot ovat jatkuvasti tuloja suuremmat. Mielestäni onkin tärkeää yhdistää köyhyyden tutkimiseen lukujen ja ulkoapäin tulevien tiukkojen määritelmien lisäksi aina myös subjektiivinen kokemuksellinen näkökulma. Tällä tavalla myös mahdollistetaan köyhien ihmisten oman toimijuuden vahvistaminen.

2.2 Köyhyys 2000-luvun Suomessa

Kansainvälisessä vertailussa Suomi on maa, jossa köyhyys on vähäistä, ja kehityskulku on pitkään ollut myönteinen. Hyvinvointivaltion rakennuskaudella 1960- ja 1970-luvuilla köyhien osuus väestöstä vähenikin huomattavasti, mutta 1990-luvun laman myötä köyhyys, työttömyys ja taloudellinen turvattomuus lisääntyivät jälleen. (Kuivalainen ym. 2005, 65–66.) Laman jälkeen myös eriarvoisuus on lisääntynyt Suomessa. Tuloerojen kasvu ja luokkaistuminen näkyvät esimerkiksi asuinalueiden eriytymisenä ja sosiaalisten etäisyyksien kasvuna. Erityisesti suurissa kaupungeissa tietyt asuinalueet määrittivät köyhien huono-osaisten alueiksi, ja rikkaat muuttavat pois näiltä alueilta. (Isola & Suominen, 2016, 20). Vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia on omalta osaltaan vaikuttanut köyhyyden lisääntymiseen Suomessa. Heinäkuussa 2020 työttömiä työnhakijoita oli 118 500 enemmän kuin vuotta aikaisemmin, ja esimerkiksi leipäjonojen kävijämäärien arvioidaan tuplaantuneen koronaviruspandemian seurauksena. (Grekula ym. 2020, 23.) Köyhyyden syyt ja seuraukset ovat moninaisia ja monimutkaisia, joten tässä alaluvussa esittelen vain joitakin pääpiirteitä keskittyen erityisesti tutkielmani kannalta tärkeään yksilön näkökulmaan ja aikaisempaan tutkimukseen köyhyyden vaikutuksista identiteettiin.

Suomessa köyhyyden syyksi määrittyy usein syrjäytyminen työmarkkinoilta. Erityisesti köyhyys on pitkäaikaistyöttömien ongelma, sillä työttömyyden pitkittyessä he putoavat ansioturvalta vähimmäisturvalle. (Raunio 2009, 247.) Palkkatyö ei kuitenkaan kokonaan estä köyhyyttä. Tuoreen köyhyysvahti-raportin mukaan tuloerot ja köyhyys ovat kasvaneet Suomessa vuosina 2016–2019. Yhtenä syynä köyhyyden lisääntymisen taustalla raportissa mainitaan epätyypillisten työsuhteiden määrän kasvu. Pidemmällä aikavälillä epätyypillisten työsuhteiden lisääntyminen voi johtaa myös eläkeläisköyhyyden kasvuun, kun työeläkettä kertyy vähemmän. (Grekula ym. 2020, 113.)

Työttömyyden tai ptkätöiden lisäksi köyhyyden taustalla voi vaikuttaa monia muita syitä, kuten koulutuksen puute, sairaudet tai vammat, etninen tausta, yksin asuminen ja asunnon kalleus. (Sironen & Eskelinen 2017, 33–41). Useimmiten yksittäisen ihmisen haastava elämäntilanne on monien

tekijöiden summa, joka aiheuttaa niin kutsutun köyhyyden kierteen. Yksittäisinä monet haasteet, kuten työttömyysjaksot tai sairastumiset, olisivat vielä verrattain helppo selittää. Ongelmilla on kuitenkin tapana kasaantua, jolloin ihminen uupuu nopeasti ja jopa jumiutuu huono-osaisen asemaansa. Köyhyyden kierre saattaa vaikuttaa myös sukupolvien läpi: köyhän perheen lapsi jää todennäköisemmin itsekin köyhäksi. (Isola & Suominen, 2016, 34–35.) Kelan erityistutkija Ilpo Airio ja Turun yliopiston sosiologian professori Mikko Niemelä (2009, 15) ovat tutkineet perhetaustan yhteyttä aikuisiän köyhyyteen Suomessa vuosina 1995–2005. Airion ja Niemelän tutkimuksen mukaan lapsuudenkodin vähävaraisuus ja nykyinen köyhyys ovat yhteydessä toisiinsa. Kansainvälisessä vertailussa Suomen asema on kuitenkin hyvä. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa perhetaustan merkitys aikuisiän köyhyyteen on huomattavasti pienempi kuin Keski- ja Etelä-Euroopassa. Sosiaalista liikkuvuutta edistäväksi tekijäksi määrittyy Airion ja Niemelän mukaan Suomessa etenkin koulutus.

Köyhyydessä eläminen heikentää ihmisen toimintamahdollisuuksia. Jatkuva puute aiheuttaa stressiä, kun suuri osa ihmisen voimavaroista menee päivästä toiseen selviytymiseen. Sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta on huono asia, että köyhyyden takia hyvin suuri määrä ihmisten kykyjä ja potentiaalia jää hyödyntämättä. (Isola & Suominen 2016, 30–32.) Sen lisäksi että sairastumiset ja vammat voivat olla köyhyyden taustalla vaikuttava syy, köyhyys myös lisää terveysongelmien riskiä. Erityisesti pitkäaikainen köyhyys altistaa helposti sekä fyysisille että psyykkisille sairauksille ja päihdeongelmille. (Sironen & Eskelinen 2017, 43–44.) Vuonna 2017 julkaistun laajan lääketieteellisen monikohorttitutkimuksen mukaan matala sosioekonominen asema lisää riskiä kuolla ennenaikaisesti. Tutkimuksen, joka piti sisällään yli 1,7 miljoonaa ihmistä seitsemästä eri maasta, mukaan matala sosioekonominen asema vähentää 40–85-vuotiaiden elinajanodotetta keskimäärin 2,1 vuotta. (Stringhini ym. 2017, 1229.)

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää koetun köyhyyden ja prekaarin työmarkkina-aseman seurauksia erityisesti identiteetinäkökulmasta. Taustaoletuksena siis on, että köyhyydellä on vaikutuksia identiteettiin. Ymmärrän identiteetin tässä tarkoittavan yksilön käsitystä omasta itsestään. Identiteetti ei kuitenkaan ole pelkkä ihmisen oma arvio itsestään, vaan myös erilaiset ryhmäjäsenyydet ja muiden ihmisten mielipiteet vaikuttavat siihen, eli identiteetti on sosiaalisesti rakentunut. (Myllyniemi & Helkama 2015, 166–167.) Myös aikaisempi tutkimus tukee oletusta, että koettu köyhyys vaikuttaa yksilön identiteettiin. Tuoreessa tutkimusartikkelissa (Banker ym. 2020) kuvataan kuinka köyhyys vaikuttaa yksilön identiteettiin – samaan tapaan kuin esimerkiksi uskonto tai etninen tausta. Tutkijat puhuvat erillisestä ”köyhän identiteetistä”, jolla voi olla negatiivisia vaikutuksia yksilön elämään, sillä köyhän identiteetti heikentää usein yksilön käsitystä omasta

pystyvyydestään. Köyhyyden aiheuttama heikko itsetunto voi johtaa siihen, että ihminen on esimerkiksi varovaisempi ottamaan vastaan haastavia tehtäviä työelämässä. Köyhän identiteetin aiheuttama heikko usko omaan pärjäämiseen voi siis pahimmillaan aiheuttaa kierteen, jossa ihminen ei uskalla heittäytyä työelämän haasteisiin, ja tästä syystä taloudellisesta loukusta nouseminen hankaloituu.

Köyhyyden identiteettiä vaikutuksia voidaan tutkia myös häpeä tunteen kautta. Kuten edellä on todettu, köyhyys vaikuttaa usein negatiivisesti ihmisen käsitykseen omasta itsestään ja pystyvyydestään, ja tästä voi seurata voimakas häpeän tunne. Häpeän tunteeseen vaikuttaa ensinnäkin köyhän ihmisen oma sisäinen kokemus siitä, että ei rajallisten resurssien takia pysty elämään haluamansa kaltaista elämää ja saavuttamaan elämäntavoitteitaan. Sisäisen kokemuksen lisäksi myös ympäröivän yhteiskunnan ja muiden ihmisten vaatimukset voivat syventää häpeän tunnetta. Köyhä ihminen kokee helposti, että ei ole omissa eikä muiden silmissä minkään arvoinen. Tutkimusten mukaan köyhiin ihmisiin myös yhdistetään paljon negatiivisia piirteitä kuten laiskuutta, tyhmyyttä, epäluotettavuutta tai huumeiden käyttöä. (Walker 2014, 105–108.) Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan erityisesti talouslaman aikaan ihmisten asenteet sosiaaliturvan käyttäjiä kohtaan kiristyvät, ja voi syntyä jopa moraalipaniikki, jossa ”sosiaalipummeja” kritisoidaan varsinkin netin keskustelupalstoilla hyvin ankarin sanamuodoin. (Saari ym. 2017, 230.)

Ironista kyllä, myös köyhät itse saattavat suhtautua tuomitsevasti köyhyyteen ja köyhiin ihmisiin. Professori Tracy Shilrickin ja professori Robert MacDonaldin (2013) tutkimuksessa haastateltiin Englannissa matalapalkkatöitä tekeviä ihmisiä ja tutkittiin sitä, miten köyhät ihmiset puhuvat köyhyydestä. Tutkimustuloksena oli, että matalapalkkatöitä tekevät vastustivat puheessaan köyhän leimaa, vaikka objektiivisesti ajatellen he olivat itsekkin köyhiä. Haastateltavat korostivat myös omaa tavallisuuttaan: he kuuluvat valtavirtaan, ja jotkut ”muut” taas ovat köyhiä. Näiden ”muiden” köyhyyden taustalla ajateltiin olevan huonoa työmoraalia, järjettömiä kulutustottumuksia tai silkkaa laiskuutta ja tyhmyyttä. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös toisessa (Pemberton ym. 2015, 33) brittitutkimuksessa, jossa huomattiin, että köyhät etäännyttivät itseään köyhän kategoriasta esimerkiksi korostamalla yhteiskunnan standardien mukaisia hyveitään kertomalla aikaisemmasta työhistoriastaan, tekemästään vapaaehtoistyöstä tai roolistaan lastensa hoivaajana. Köyhyys näyttää siis olevan vastoin yhteiskunnassamme arvostettuina pidettyjä asioita kuten ahkeruutta, korkeaa työmoraalia ja itsenäisyyttä. Köyhyyden negatiivisen häpeäleiman takia ihmiset eivät ymmärrettävästi halua tulla luokitelluiksi köyhiin.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että köyhyys ei ole kadonnut Suomesta, vaikka absoluuttista nälkänä, janona ja puutteena näyttäytyvää köyhyyttä ei Suomessa enää esiinny. Köyhyyden taustalla

vaikuttavat syyt ovat moninaisia, mutta yhtenä uutena kehityskulkuna voidaan todeta, että työ ei enää estä köyhyyttä. Vakitukselta kokopäiväisestä työstä poikkeava työ ei välttämättä takaa säännöllistä ja varmaa toimeentuloa. Köyhyys myös vaikuttaa yksilön elämään laajasti heikentäen toimintamahdollisuuksia, lisäten sairastavuutta ja vaikuttaen identiteettiin ja aiheuttaen häpeän tunnetta. Jos köyhyyteen ja eriarvoistumiseen ei Suomessa suhtauduta tarvittavalla vakavuudella, tulee siitä pahimmassa tapauksissa uusi normaali. Jo nyt alkaa näyttää siltä, että leipäjonot ja kerjäläiset ovat tulleet jäädäkseen suomalaiseen katukuvaan, ja koronaviruspandemian pitkän aikavälin seurauksia voidaan vasta arvioida.

3 NUORI AIKUISUUS

Viimeisen sadan vuoden aikana ihmisten elämänkuluissa on tapahtunut paljon muutoksia. Elämme yhä pidempään, ja ainakin varakkaissa länsimaissa omaan elämään liittyvät valinnanmahdollisuudet ovat lisääntyneet. Puhutaan myös, että nuoruuden ikävaihe on pitkittynyt. Perinteisesti aikuisuuteen liitetyt kehitystehtävät, kuten työuran aloittaminen ja perheen perustaminen, saavutetaan yhä myöhemmällä iällä. (Nurmi ym. 2014, 178.) Tässä luvussa esittelen tarkemmin nuorta aikuisuutta omana ikävaiheenaan. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen erilaisia määritelmiä nuorelle aikuisuudelle keskittyen erityisesti Arnettin (2015) teoriaan kehkeytyvästä aikuisuudesta ja näkökulmaan identiteetin rakentumisesta nuorena aikuisuudessa. Toisessa alaluvussa tarkastelen prekaaria työelämää ja köyhyyttä nuorten aikuisten näkökulmasta.

3.1 Nuori aikuisuus ja identiteetti

Nuoruuden ja aikuisuuden välinen raja on häilyvä. Lain mukaan Suomessa 18-vuotta täyttänyt on täysi-ikäinen, eli hänelle kuuluvat aikuisen oikeudet ja velvollisuudet, kuten oikeus äänestää ja miehillä asevelvollisuus. Toisaalta vuonna 2016 voimaan tulleessa nuorisolaissa, jossa säädetään nuorisotyön -ja toiminnan edistämisestä, nuorilla tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita henkilöitä (Nuorisolaki 2016/1285 § 3). Nuoren aikuisuuden lisäksi voidaan puhua myös esimerkiksi varhaisaikaisuudesta (Levinson 1978) tai kehkeytyvästä aikuisuudesta (Arnett 2015). Tässä tutkielmassa päädyin käyttämään termiä nuori aikuinen, jolla tarkoitan iältään 18–30-vuotiaita henkilöitä. Tällaisten ikäkategorioiden muodostaminen on kuitenkin aina jossain määrin keinotekoisia.

Tarkkojen ikäkategorioiden sijaan nuori aikuisuus voidaan ymmärtää myös erilaisten elämäntapahtumien kautta. Englantilainen sosiologi Lorraine Green esittelee kirjassaan nuorta aikuisuutta sosiologisen elämänkulututkimuksen näkökulmasta. Greenin mukaan nuorta aikuisuutta kuvaavat ennen kaikkea yksilöllisyys, valinnanmahdollisuuksien suuri määrä ja elämäntapojen moninaisuus. Tänä päivänä länsimaissa ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa olla nuori aikuinen, vaan elämme yhä individualisemmassa yhteiskunnassa. (Green 2010, 128–129.) Kaikessa vaihtelevuudessaan ja moninaisuudessaan nuorta aikuisuutta määrittävät usein tietyt aikuisuuden virstanpylväät, joita voi kutsua siirtymätapahtumiksi tai transitoiksi. Tällaisia nuoreen aikuisuuteen

kuuluvia siirtymätapahtumia ovat esimerkiksi lapsuudenkodista poismuutto, opiskelupaikan valinta, työuran aloitus, parisuhteen muodostaminen ja perheen perustaminen. (Sipilä ym. 2011, 121.)

Monet aikuisuuden virstanpylväät tai siirtymävaiheet tapahtuvat yhä myöhemmällä iällä. Ensisynnyttäjien keski-ikä vuonna 2019 oli 29,4 vuotta (Tilastokeskus 2020). Myös esimerkiksi ensimmäinen avioliitto solmitaan keskimäärin vasta yli 30-vuotiaana (Tilastokeskus 2020) ja ensiasunto ostetaan noin 29-vuotiaana (Tilastokeskus 2019). Arnett on kehittänyt teorian kehkeytyvästä aikuisuudesta (*emerging adulthood*), jolla hän tarkoittaa nuoruuden ja varsinaisen nuoren aikuisuuden välissä olevaa omaa ikävaihetta. Tämän välivaiheen olemassaoloa Arnett perustelee juuri sillä, että monissa maissa nuoret aikuiset avioituvat, saavat lapsia, valmistuvat koulusta ja aloittavat työuran yhä myöhemmällä iällä. Arnettin mukaan kehkeytyvä aikuisuus kattaa yleensä ikävuodet 18–25 tai jopa 18–30, mutta on täysin yksilöllistä, minkä ikäisenä siirtymä kehkeytyvästä aikuisuudesta varsinaiseen nuoreen aikuisuuteen tapahtuu. Siirtymä ei myöskään tapahdu kuin taikaiskusta minkään tietyn yksittäisen tapahtuman seurauksena, vaan on pikemminkin hiljattain etenevä prosessi. (Arnett 2015, 7.)

Kehkeytyvä aikuisuus ei kuitenkaan ole universaali osa ihmisen kehitystä. Sen sijaan kehkeytyvän aikuisuuden elämänvaihe on ilmaantunut vasta aivan viime vuosikymmeninä ja vain joihinkin kulttuureihin. Pääasiassa kehkeytyvän aikuisuuden piirteitä on nähtävissä kehittyneissä länsimaissa sekä rikkaammissa Aasian maissa kuten Japanissa ja Etelä-Koreassa. Sen sijaan köyhissä kehitysmaissa mennään edelleen naimisiin ja perustetaan perhe usein jo alle 20-vuotiaana. (Arnett 2015, 24–25.) Arnett (2015, 9–17) määrittelee kehkeytyvän aikuisuuden sisältävän viisi tunnuspiirrettä. Nämä tunnuspiirteet kuvaavat kehkeytyvää aikuisuutta erityisesti Yhdysvaltojen kontekstissa, mutta ovat myös sovellettavissa muihin länsimaihin.

1. *Identiteetin tutkiskelu*; pyritään vastaamaan kysymykseen ”kuka minä olen?” kokeilemalla erilaisia elämäntyyplejä erityisesti työn ja ihmissuhteiden saralla.
2. *Epävakaus*; elämä on epävakaata ja liikkuvaa, esimerkiksi opiskelupaikka, työpaikka ja asuinpaikka saattavat vaihtua useaan otteeseen.
3. *Omaan itseän keskittyminen*; omaan elämään liittyvät päätökset on tehtävä usein itsenäisesti.
4. *Välitilassa oleminen*; kokemus nuoruuden ja aikuisuuden välissä olemisesta.
5. *Optimismi ja toiveikkaus*; tulevaisuus tuntuu olevan täynnä mahdollisuuksia.

Arnettin teorian mukaan identiteetin tutkiskelu on ehkä merkittävin osa kehkeytyvää aikuisuutta ainakin Yhdysvaltojen kontekstissa (Arnett 2015, 9). Identiteetti on käsitteenä monitulkintainen, laaja ja osittain päällekkäinen käsitteiden minäkäsitys ja minuus kanssa. Tässä tutkielmassa käytän

käsitettä identiteetti ja ymmärrän sen sosiaalipsykologiseen tapaan tarkoittavan ihmisen käsitystä omasta itsestään. (Myllyniemi & Helkama 2015, 167.) Identiteetin etsintä kehkeytyvässä aikuisuudessa näkyy konkreettisesti erilaisten elämäntapojen kokeiluina. Nuoret aikuiset saattavat kokeilla esimerkiksi työn, ihmissuhteiden, asumisen tai harrastusten saralla erilaisia vaihtoehtoja, kunnes käsitys siitä, mitä he ovat ja mitä elämältään haluavat, selkiytyy. Tässä iässä elämäntapojen kokeiluille on myös enemmän tilaa: tyyppillisesti lapsuudenkodin säännöt ja kontrolli on jo jätetty taaksepäin, mutta aikuisuuteen kuuluvat pitkäaikaiset sitoutumiset, kuten vakituinen työ ja perhe-elämä, ovat vasta tulevaisuudessa. (Arnett 2015, 9–11.)

Identiteetti ei kuitenkaan ole pelkästään ihmisen oma käsitys itsestään, vaan sillä voidaan nähdä olevan henkilökohtaisen puolen lisäksi myös sosiaalinen puoli. Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan identiteetin sosiaalinen puoli muodostuu yksilön ryhmäjäsenyyksistä ja siitä, millaisen arvon ja tunneperäisen merkityksen ihminen liittää ryhmiinsä. Taustalla on ajatus siitä, että ihmisluontoon kuuluu tapa luokitella ryhmiä sisäryhmiin ja ulkoryhmiin – meihin ja muihin. Omaan sisäryhmään liitetään yleensä enemmän myönteisiä piirteitä, kun taas ulkoryhmä nähdään kielteisemmässä valossa. Tällä tapaa ihminen pyrkii vahvistamaan itsetuntoaan; oli se sitten kuinka totuudenmukaista hyvänsä. (Myllyniemi & Helkama 2015, 182–183.) Ryhmäjäsenyyksien merkitys nuorille aikuisille ja heidän identiteeteilleen on eittämättä merkittävä. Tämä näkyy erilaisten elämäntapojen, ideologioiden tai alakulttuureiden ympärille muodostuneissa yhteisöissä, esimerkkeinä mainittakoon vegaaniliike tai poliittiset puolueet. Toisaalta ihminen voi kokea olevansa osa myös jotain suurempaa jopa maailmanlaajuista ryhmää, joka muodostuu esimerkiksi etnisen taustan, sosiaalisen luokan tai sukupuolen mukaan. Myöhemmin tässä tutkielmassa tarkastelen työn ja tulojen epävarmuuden vaikutuksia nuorten aikuisten identiteettiin. Onkin mielenkiintoista tutkia, miten sosiaalinen identiteetti, eli erilaisiin ryhmäjäsenyyksiin luokittelu, mahdollisesti näyttäytyy aineistossa.

Arnettin käsitystä (2015, 9–11) nuorten aikuisten identiteetin ja elämäntapojen tutkiskelusta tukevat myös monet arkielämän havainnot. Suomessa nuorten aikuisten keskuudessa on melko yleistä matkustaa ulkomaille joksikin aikaa töitä tekemään ja tällä tavalla kokeilla omien siipien kantavuutta. Esimerkiksi televisiosta Yleltä olemme saaneet viime vuosina seurata suomalaisten au pariin seikkailuja ympäri maailmaa. Nuorten aikuisten oman polun etsiminen näkyy myös siinä, kuinka korkeakouluopiskelijoiden opiskeluaikat pitkittyvät, ja moni ehtii myös vaihtaa opintoalaa ennen lopullista valmistumistaan. Opiskelijoiden valmistumista on yritetty poliittisin toimenpitein nopeuttaa esimerkiksi vähentämällä Kelan opintotukikuukausien määrää: vuonna 2014 opintotukikuukausien enimmäismäärää leikattiin 70 tukikuukaudesta 64 tukikuukauteen ja vuonna 2017 edelleen 54 tukikuukauteen (Lahtinen 2020). Toisaalta on hyvä pitää mielessä, että Arnettin

tarjoama (2015, 9–11) näkökulma identiteetin etsimisestä kehkeytyvässä aikuisuudessa on varsin yksipuolinen ja jopa elitistinen. Varmasti osalla ihmisistä nimenomaan varakkaisissa länsimaissa tätä ikävaihetta leimaavat vapaus, erilaiset kokeilut ja hauskanpito. Kaikille tämä ei kuitenkaan ole mahdollista – esimerkiksi juuri työn ja tulojen epävarmuuden kanssa kamppaileville nuorille aikuisille oman elämän mahdollisuudet voivat näyttäytyä paljon rajatuimpina.

Tänä päivänä kehittyneissä yhteiskunnissa erilaisten elämäntapojen vaihtoehdot voivat nuorelle aikuiselle tuntua lähes rajattomilta. Elämäntapojen rajattomuus ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään hyvä asia. Sosiologian professori James E. Côté (2019, 3) toteaa kirjassaan, että voidaan puhua jopa eräänlaisesta paradoksisista: ihmiset, jotka elävät yltäkylläisimmissä yhteiskunnissa, ja joille periaatteessa kaiken pitäisi olla mahdollista, kärsivätkin elämäntarkoituksen puutteesta. Kokemus hukassa olemisesta koskettaa erityisesti tämän päivän nuoria aikuisia. Esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden lisääntyneet mielenterveysongelmat, erityisesti ahdistuneisuus ja masentuneisuus, ovat Côtén (2019, 42; 160) mukaan ainakin osittain selitettävissä sillä, että yhä useampi nuori aikuinen kokee elävänsä eräänlaisessa eksistentiaalisessa tyhjiössä, jolloin elämä tuntuu tyhjältä ja tarkoituksettomalta. Myös empiiriset tutkimustulokset tukevat Côtén käsitystä. Esimerkiksi psykologian tohtori Elina Marttisen vuonna 2017 julkaistussa väitöskirjassa tutkittiin kymmenen vuoden ajan suomalaisten 16–24-vuotiaiden nuorten aikuisten identiteetin kehittymistä. Tutkimuksen tuloksena oli, että yli 40 prosentille tutkituista nuorista aikuisista oli vielä 23-vuoden iässä epäselvää, keitä he ovat. Kokemus epäselvästä identiteetistä on Marttisen mukaan myös yhteydessä nuorten aikuisten pahoinvointiin: riskinä on, että nuori aikuinen jumittuu eräänlaiseen murehtimisen kehään, jolloin omaan itseen ja esimerkiksi työuraan liittyvät tavoitteet eivät selkiydy. (Marttinen 2017, 63–65.)

Identiteetin kehityksestä kirjoitettaessa ei voida olla mainitsematta identiteetin tutkimuksen isäksikin kutsuttua (Pratt & Matsuba 2018, 3) saksalaisyhdyshdysvaltalaisesta psykoanalyytikko ja kehityspsykologi Erik. H Eriksonia. Eriksonin kuvaava kahdeksanportaisessa psykososiaalisessa teoriassaan identiteetin kehittymistä lapsuudesta vanhuuteen. Eriksonin teoriassa identiteetin etsintä sijoitetaan pikemminkin teinivuosiin kuin aikuisuuteen. Teorian mukaan nuoruusiässä ihmisen kehitystehtävänä on muodostaa selkeä käsitys omasta identiteetistä. Erikson oli kuitenkin myös sitä mieltä, että identiteetti muuttuu ja kehittyy läpi elämän. Nuoruusiässä muodostetulla vakaalla identiteetillä on silti erityisen suuri merkitys, sillä se muodostaa tärkeän pohjan, jonka päälle aikuisen identiteettiä aletaan rakentamaan. Jos tämä pohja on kovin hataraa, voi aikuisen kypsän identiteetin muodostaminen olla vaikeaa. (Erikson 1950; ref. Kroger 2007, 10–11.)

Vaikka Erikson, toisin kuin Arnett, sijoittaa identiteetin etsinnän jo teinivuosiin, eivät nämä kaksi teoriaa mielestäni kuitenkaan ole ristiriitaisia keskenään. Koska nuoruuden elämänvaiheen sanotaan pitkittyneen, on perusteltua sanoa, että myös Eriksonin teorian mukainen identiteetin etsintä on siirtynyt osittain kolmannelle vuosikymmenelle. Myös useat pitkittäistutkimukset tukevat tätä ajatusta: vain alle puolet nuorista aikuisista kokee saavuttaneensa pysyvän identiteetin siirtyessään nuoruudesta aikuisuuteen (Kroger 2007, 150). Identiteetin etsintä ei myöskään ole pelkästään sidoksissa nuoruuteen tai nuoreen aikuisuuteen, vaan voi jatkua läpi elämän. Esimerkiksi politiikan tai uskonnon suhteen selkiintymätöntä identiteettiä esiintyy usein vielä keski-iässäkin. (Nurmi ym. 2014, 206.)

Arnettin teoria kehkeytyvästä aikuisuudesta on saavuttanut paljon huomiota, ja kehkeytyvän aikuisuuden tutkimukselle on perustettu oma tieteellinen aikakauslehti *Emerging Adulthood* (EA). Arnettin teoriaa on kuitenkin myös kritisoitu. Joidenkin tutkijoiden mukaan kehkeytyvä aikuisuus ei voi olla oma kehitysvaiheensa, sillä kaikki ihmiset eivät sitä välttämättä käy läpi. Myös Arnettin käsitys, että identiteetti muotoutuu tai saavutetaan tiettyyn ikään mennessä, on kyseenalaistettu, ja teoriaa on kritisoitu siitä, että se ei ota tarpeeksi huomioon yhteiskunnan eriarvoisuutta ja sosiaalisten luokkien vaikutusta nuoren aikuisen kehitykseen. (Green 2010, 126.) Riippumatta siitä kutsutaanko ajanjaksoa 18–30 ikävuoden välillä kehkeytyväksi aikuisuudeksi, nuoreksi aikuisuudeksi, varhaisaikuiseksi vai joksikin muuksi, sisältää se todennäköisesti ainakin joitain Arnettin teoriassa kuvailtuja piirteitä: identiteetin tutkiskelua, elämän epävakautta, itseen keskittymistä, välitilassa olemista ja toivoa (vai epätoivoa?) tulevasta. Nuoren aikuisen käsitykseen omasta itsestään vaikuttavat niin erilaiset ryhmäjäsenyydet kuin myös elämässä koetut epäonnistumiset ja onnistumiset. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että identiteetin rakentumisen näkökulmasta nuori aikuisuus on tärkeää mutta myös haavoittuvaista aikaa, ja tästä syystä on tärkeä huolehtia siitä, että Arnettin teoriassaan mainitsema toivo tulevaisuudesta todellakin säilyy nuorten aikuisten elämässä.

3.2 Työn ja tulojen epävarmuus nuorena aikuisuudessa

Psykoanalyytikko Sigmund Freud on todennut jo 1900-luvun alussa, että hyvinvoivaan aikuisuuteen kuuluu kaksi tekijää: kyky rakastaa ja kyky tehdä työtä. Työ kaikkine hyvine ja huonoine puolineen kattaa ainakin valtaosalla ihmisistä suurimman osan aikuiselämästä, joten sen merkitystä nuoren aikuisen elämään ja identiteetin rakentumiseen ei voida myöskään ohittaa. (Pratt & Matsuba 2018, 158.) Julkisessa keskustelussa on puhuttu viime vuosina paljon työelämän muutoksesta, pätkätöistä ja palkkatyököyhyyden lisääntymisestä (esim. Yle 2020). Kokonaisuudessaan työelämän

muuttumista epävarmempaan suuntaan voidaan kutsua myös nimellä prekarisaatio. Prekarisaation on todettu koskettavan erityisesti nuoria aikuisia (Kalleber & Vallas 2018, 14–17.) Oma ennakkoletukseni on, että pirstaleisella työuran aloituksella, työn ja tulojen epävarmuudella sekä suoranaisella köyhyydellä voi olla kauaskantoisia seurauksia nuorten aikuisten elämään ja identiteetin rakentumiseen.

Käsitteet prekarisaatio ja prekaari työelämä juontavat juurensa latinan kielen sanasta *precarius*, joka tarkoittaa muiden armoilla tai epävarmassa tilassa olevaa. Prekarisaatioon liittyy siis kokemus työelämän ja taloudellisen tilanteen epävarmuudesta, ja se on riippumaton esimerkiksi koulutus -tai palkkatasosta. (Pyöriä & Ojala 2017, 42–43.) Tutkimusten mukaan demografisista tekijöistä erityisesti ikä, sukupuoli ja etninen tausta vaikuttavat todennäköisyyteen päätyä prekaareihin työsuhteisiin. Nuoret aikuiset, naiset ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvat päätyvät todennäköisimmin tekemään esimerkiksi osa -tai määräaikaista töitä. (Kalleber & Vallas 2018, 14–17.) Kaiken kaikkiaan prekarisaatio on ilmiönä ja tutkimuskohteena laaja ja moniulotteinen, joten tässä tutkimuksessa keskityn prekarisaation nimenomaan työelämän ja tulojen epävarmuuden näkökulmasta. Mielenkiintoni kohdistuu erityisesti nuorten aikuisten kokemuksiin prekaarin työelämän pyörteissä.

Prekaariin työelämään yhdistetään epätyypilliset työsuhteet, joita voivat olla esimerkiksi määrä -ja osa-aikaiset työt sekä vuokratyö. Normaaleiksi työsuhteiksi katsotaan tällöin pysyvät ja kokoaikaiset työsuhteet. Parhaassa tapauksessa epätyypilliset työsuhteet tarjoavat joustavuutta sekä työntekijälle että työnantajalle, mutta joustavuuden käänköpuolena on usein epävarmuus. Epätyypillisiin työsuhteisiin yhdistettyjä haittapuolia ovat turvattomuuden tunne, taloudellinen epävarmuus ja tulevaisuuden suunnittelun hankaluus. (Kauhanen 2009, 202–203.) Mielenkiintoista kyllä, työelämän epävarmuutta tutkineet ovat todenneet, että jatkuva pelko työpaikan menettämisestä voi olla psyykkisesti jopa yhtä kuormittavaa kuin työpaikan menettäminen oikeasti (Julkunen 2008, 115). Epätyypilliset työsuhteet eivät kuitenkaan ole valtavirtaa, vaikka sellaisen kuvan julkisesta keskustelusta välillä voikin saada. Tilastokeskuksen vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan noin kaksi kolmasosaa palkansaajista työskentelee edelleen vakituudessa kokoaikatyössä (Sutela ym. 2019, 51).

Yksi esimerkki prekarisaatiosta on vuokratyö, jossa työnantaja vuokraa työntekijöitä vuokratyöryhtymänsä. Vuokratyön teettäminen on lisääntynyt viime vuosien aikana, sillä se tarjoaa yrityksille mahdollisuuden saada nopeasti lisätuloja ilman suuria riskejä. Yleisimmin vuokratyötä tekevät ovat tutkimusten mukaan työelämäänsä aloittelevia nuoria aikuisia. Vuokratyöntekijät kokevat usein olevansa eriarvoisessa asemassa verrattuna vakituiseen henkilökuntaan, ja heidän motiivinaan jatkaa työssä saattaa olla toivo vakituisen työpaikan

saamisesta. (Viitala 2007, 185–188.) Myös niin kutsutut nollatuntisopimukset lisäävät työn epävarmuuden tuntua. Tilastokeskuksen työolotutkimuksen mukaan hieman yli 100 000 ihmistä työskenteli nollatuntisopimuksella, jossa luvattujen työtuntien määrä on nolla. Kuten vuokratyö, myös nollatuntisopimukset ovat yleisimpiä nuorilla aikuisilla. (Sutela ym. 2019, 66.)

Kolmas prekarisaation ilmenemismuoto on erityisesti 2010-luvulla lisääntynyt työn teettäminen erilaisten mobiilisovellusten kautta. Tällainen keikkatyö voi olla esimerkiksi ruoankuljetusta tai taksipalvelua. Mediassa on viime aikoina keskusteltu paljon ruoankuljetusyritysten työntekijöiden oikeuksista. Esimerkiksi Yle uutisoi vuonna 2019 otsikolla ”Ruokalähetti kuljettaa asiakkaille pizzeriaa ja kiinalaista yrittäjänä, mutta saa tuntipalkkaa – ruokalähetit haluaisivat työsopimuksen tuomaa turvaa” (Yle 2019). Viestinnän erityisasiantuntija Veera Nuutinen (2017, 73–74) kuvaa keikkatyötä sovellusten kautta tekevien työntekijöiden aseman olevan erityisen haavoittuvainen juuri siitä syystä, että he eivät työskentele työsuhteessa. Sen sijaan heidät määrittellään itsenäisiksi yrittäjiksi ja tällöin heiltä puuttuvat kaikki työsuhteessa työskentelevän oikeudet, kuten oikeus sairausajan palkkaan ja lomakorvauksiin. Nuoret aikuiset ovat tämänkin prekaarin työmuodon päätekijöitä. Kotimainen ruokalähettiyritys Wolt kuvailee nettisivuillaan tyypillistä lähettiä näillä sanoilla: *”Tyypillinen lähetti on 20–30-vuotias ihminen, joka kuljettaa noin 22 tuntia viikossa muun työn tai tekemisen ohella. Vajaa kolmasosa läheteistä tekee kuljetuksia täysipäiväisesti. Yli neljännes on täysipäiväisiä opiskelijoita, jotka kuljettavat opintojen ohessa.”* (Wolt 2019.)

Prekaari työ voi siis olla esimerkiksi vuokratyötä, nollatuntityötä tai mobiilisovellusten kautta tehtävää keikkatyötä. Yhdistävä tekijä on joka tapauksessa kokemus työn ja tulojen epävarmuudesta. Työelämän epävarmuus koskee yleisimmin nuoria aikuisia, sillä he eivät useinkaan ole vielä vakiinnuttaneet asemaansa työelämässä. Erityisesti epävakaiden taloussuhdanteiden aikana nuorten aikuisten pääsy työmarkkinoille tai ainakin vakaan työuran rakentaminen näyttää vaikeutuneen. (Pyöriä ym. 2017, 96–97.) Toisaalta on ajateltu, että joissakin tapauksissa nuoret aikuiset itse haluavat kokeilla erilaisia työpaikkoja. Oleellista prekaarin työn kokemisen kannalta onkin, onko se vapaaehtoista vai vastentahtoista. Parhaassa tapauksessa työn joustavuus voi lisätä vapauden tuntua, mutta työn epävarmuus voi olla myös elämää kuormittava tekijä, jonka takia esimerkiksi perheen perustamista tai omistusasunnon ostamista lykätään. (Julkunen 2003, 401.)

Työelämän epävarmuudella voi olla paljon haitallisia seurauksia, ja nuoret aikuiset kantavat myös huolta työelämästä. Vuoden 2019 Nuorisobarometrin mukaan noin kolmasosa nuorista aikuisista on huolissaan työn riittävydestä tulevaisuudessa. Valtaosa nuorista aikuisista kuitenkin uskoo, että saa lopulta vakituisen työpaikan omalla työurallaan, ja pitää vakituista työpaikkaa myös tavoiteltavana

asiana. (Haikkola & Myllyniemi 2020, 61–62.) Jos nuoren aikuisen työuran aloittaminen jostain syystä takkuilee, voi sillä olla kauaskantoisia negatiivisia seurauksia. Tutkijat (esim. Knabe & Rätzel 2011; Egdell & Beck 2020) ovatkin käyttäneet termiä ”arpeuttavat vaikutukset” (*scarring effects*) kuvatessaan varhaisen työuran aikana koetun työttömyyden haitallisia vaikutuksia nuorten aikuisten myöhempään elämään. Myös prekaarin työelämän vaikutuksia voi mielestäni kuvata pahimmillaan arpeuttaviksi. Nuoret aikuiset ovat itse tutkimuksissa kuvanneet työelämään liittyvien odotusten ja todellisuuden välisen ristiriidan aiheuttavan lannistumisen, epätoivon ja riittämättömyyden tunteita. Opiskeluajoina tehty kova työ tuntuu valuvan hukkaan, jos valmistumisen jälkeen töitä ei löydykään. (Konstam 2007, 50–51.)

Prekaaria työtä kokemuksellisesta näkökulmasta tutkinut filosofian tohtori Kate Bone (2019) korostaa, että prekaari työ ei koske pelkästään matalasti koulutettua osaa väestöstä, vaan myös akateemisen tutkinnon omaavat ovat vaarassa joutua epävarmojen työsuhteiden kierteeseen vasten tahtoaan. Bone haastatteli tutkimustaan varten yhteensä kymmentä alle 30-vuotiasta australialaista nuorta akateemikkoa. Haastateltavat kuvasivat kokevansa, että epävarma työtilanne estää heitä saavuttamasta täyden potentiaalinsa ja kukoistamasta työelämässä, sillä osa energiasta menee tulevaisuuden murehtimiseen, eikä pitkän aikavälin suunnitelmia uskalla tehdä. Haastateltavat kokivat olevansa ikään kuin ”aikuisia lapsia” tai ”kiertolaisia”, sillä he eivät kyenneet täyttämään yhteiskunnan heille asettamia velvoitteita. Prekaarin työn vaikutukset ulottuvat myös yksityiselämään, sillä haastateltavat kertoivat, että eivät uskalla edes suunnitella lasten hankintaa tai asunnon ostoa nykyisessä tilanteessaan.

Nuorille aikuisille työ on usein myös identiteettikysymys. Työuran aloitusta voidaan pitää yhtenä nuoren aikuisen identiteetin rakentumiseen suuresti vaikuttavana virstanpylväänä, sillä työpaikka toimii ikään kuin peilinä identiteetille ja itsetunnolle, ja töistä nuori aikuinen saa tärkeää palautetta kyvyistään ja taidoistaan. (Kroger 2007, 159.) Tutkimusten mukaan nuoret aikuiset haluaisivat mieluiten tehdä työtä, jossa pääsevät toteuttamaan itseään ja johon suhtautuvat intohimolla. Työhön saattaa kulminoitua jopa syvempi elämänmerkityksen hakeminen. (Mayselless & Keren 2014, 67; Arnett 2015, 169.) Vaikka julkisessa keskustelussa esitetään välillä huolta nuorten aikuisten huonosta työmoraalista, puhuvat tutkimustulokset kuitenkin sen puolesta, että nuorten aikuisten arvostus työtä kohtaan ei ole heikentynyt verrattuna aikaisempiin sukupolviin (Pyöriä & Ojala 2016, 37). Kun yhdistetään tutkimustieto prekaarin työn haitallisista vaikutuksista sekä työn merkityksestä nuoren aikuisen identiteetin kehittymiselle, voidaan mielestäni todeta, että pahimmillaan haasteet työelämään siirtymisessä voivat johtaa siihen, että nuori aikuinen lannistuu ja jopa kyseenalaistaa

oman arvonsa tämän yhteiskunnan jäsenenä – yhteiskunnan, jossa normina on, että aikuinen ihminen tekee töitä ja elättää itsensä.

Työelämän epävarmuus on yksi nuorten aikuisten köyhyyttä lisäävä tekijä, mutta nuorten aikuisten köyhyyden taustalta voi löytyä myös monia muita syitä. Tutkija Ilari Ilmakunnas on tutkinut väitöskirjassaan suomalaisten nuorten aikuisten köyhyyttä. Hänen mukaansa nuorten aikuisten kokema köyhyys on Suomessa varsin yleistä, mutta suurimmalla osalle köyhyys on kuitenkin onneksi vain väliaikaista. Silti joukossa on myös niitä, joilla taloudelliset vaikeudet pitkittyvät, ja he ovat yleisemmin miehiä kuin naisia. Köyhyyden riskiä nuorena aikuisena lisäävät muun muassa lapsuuden kotoa varhain pois muuttaminen, lapsen saaminen nuorella iällä, yhden henkilön taloudessa eläminen sekä tietenkin työn ja koulutuksen puuttuminen. (Ilmakunnas 2019, 650.) Nuorten aikuisten köyhyyden lisääntyminen on nähtävissä myös siinä, että nuoret aikuiset ovat yliedustettuina toimeentulotuen saajissa. Vuonna 2018 tehdyssä Kelan selvityksessä todetaan, että 18–24 vuotiaista nuorista aikuisista lähes viidesosa nostaa perustoimeentulotukea (Raittila ym. 2018, 4.) Nuorten aikuisten syrjäytyminen herättää huolta myös ympäröivässä yhteiskunnassa, ja siihen on yritetty puuttua erinäisin poliittisin toimenpitein ja palveluin. Esimerkkinä mainittakoon nuorille aikuisille tarjolla oleva Nuotti-valmennus, joka on Kelan tarjoamaa matalan kynnyksen kuntoutusta erityisesti työelämän -ja koulutuksen ulkopuolella oleville 18–30-vuotiaille nuorille aikuisille (Kela 2019) sekä valtakunnallinen Ohjaamo-toiminta. Näiden palveluiden tehtävänä voidaan nähdä olevan liimata syrjäytyneet nuoret takaisin yhteiskuntaan (Aaltonen & Kivijärvi 2017, 10).

Köyhyyden taustalla vaikuttavat syyt voivat olla moninaisia, ja niin ovat myös koetun köyhyyden seuraukset nuoren aikuisen elämään. Terveyspolitiikan -ja hallinnon tohtori Juha Mikkosen (2012, 20–30) tutkimuksessa nuoret aikuiset kuvaavat köyhyyden aiheuttavan elämässään monenlaisia seurauksia, jotka ovat jaettavissa kolmeen alaluokkaan:

1. *Psyykkisiä seurauksia* ovat esimerkiksi mielenterveyden ongelmat, erityisesti masennus, ja monenlaiset kielteiset tunteet sekä itsearvostuksen puute. Köyhyyden aiheuttamat psyykkiset seuraukset näyttävät syntyvän kahden mekanismin kautta. Ensinnäkin konkreettinen puute rahasta aiheuttaa stressiä, masennusta ja ahdistusta. Toiseksi sosiaalinen vertailu aiheuttaa köyhissä ihmisissä häpeän ja huonommuuden tunteita. Omista taloudellisista vaikeuksista saatetaan tuntea myös vahvaa syyllisyyttä. Nyky-yhteiskunnassa koetaan vallitsevan ajattelutapa, että köyhyys on ihmisen oma vika, ja että köyhä ihminen on yhtä kuin laiska ihminen.
2. *Aineellisiin seurauksiin* kuuluu olennaisesti kokemus siitä, ettei pysty elämään yhteiskunnassa vallalla olevan normin mukaisesti. Monien tärkeidenkin asioiden hankintaa joudutaan lykkäämään, kun välttämättömien menojen, kuten vuokran ja ruoan, jälkeen rahaa ei jää tarpeeksi.

Esimerkiksi kodinkoneen yllättävän rikkoutumisen saatetaan kokea vaarantavan koko talouden. Yksipuolinen ruokavalio on myös yksi köyhyyden seuraus: ruokamenoja joudutaan jatkuvasti karsimaan ja alennustuotteiden metsästyks on arkipäivää. Vanhat, kuluneet ja epämuodikkaat vaatteet mainitaan myös usein köyhyyden aineellisena seurauksena.

3. *Sosiaalisista seurauksista* varsin yleinen on kokemus siitä, että on riippuvainen toisten ihmisten ja yhteiskunnan tarjoamasta tuesta. Monilla on kokemuksia syrjinnästä esimerkiksi sosiaalitoimen asiakkaana. Köyhyys rasittaa myös ihmissuhteita: raha on yksi yleisimpiä riitelyn aiheita parisuhteissa, ja rahan puutteen takia ihminen saattaa alkaa vältellä erilaisia sosiaalisia tilanteita, joissa joutuisi käyttämään rahaa, kuten kahvilassa tai elokuvissa käyntiä. Pahimmillaan köyhyys voi johtaa kokonaisvaltaiseen syrjäytymiseen ja eristäytymiseen ympäröivästä yhteiskunnasta.

Kuten tässä luvussa esitellyistä tutkimus- ja tilastotiedoista käy ilmi, prekarisaatio, joka ilmenee erityisesti työn ja tulojen epävarmuutena, vaikuttaa nuoriin aikuisiin enemmän kuin muihin ikäryhmiin. Vastentahtoisella osa- tai määräaikaisen työn teolla on tutkimusten mukaan negatiivisia seurauksia hyvinvoinnille, ja se on yksi syy nuorten aikuisten kokeman köyhyyden taustalla. Köyhyys puolestaan vaikuttaa nuoren aikuisen elämään monelle eri tasolla, kuten edellä esitellystä Mikkosen (2012) tutkimuksesta käy ilmi. Toisaalta keskustelu työelämän murroksesta ja prekarisaatiosta saattaa myös olla liioittelevaa ja turhankin negatiivissävytteistä. Täytyy muistaa, että pätkätöiden teko voi olla työntekijän oma valinta, ja tämän päivän työelämässä on myös paljon pysyvyyttä. Sosiologian yliopistonlehtori Pasi Pyöriä (2017, 11–14) onkin todennut, että mediassa maalaillaan helposti tarpeettomia uhkakuvia ja myönteiset kehityssuunnat voivat tällöin jäädä kielteisten varjoon. Puhutaan työelämän suuresta murroksesta, vaikka todellisuudessa edelleen vakituinen kokoaikainen palkkatyö on yleisin työnteon muoto. Joka tapauksessa nuorten aikuisten asemasta työelämässä on tärkeä huolehtia, sillä he ovat haavoittuvaisessa asemassa verrattuna vanhempiin työelämän konkareihin. Katkonainen työura kulkee usein käsikädessä koetun köyhyyden kanssa, ja näillä molemmilla voi olla kauaskantoisia seurauksia myöhempään elämäntilanteeseen. Pahimmassa tapauksessa nuoren aikuisen identiteetti ja itsetunto eivät pääse rakentumaan vahvalle pohjalle, ja nuori aikuinen saattaa menettää kokonaan toivonsa omasta työelämäkelpoisuudestaan – unohtamatta taloudellisen ahdingon aiheuttamia negatiivisia seurauksia hyvinvoinnille.

4 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa kerron tarkemmin tutkimusasetelmasta ja tutkimuksen toteuttamisesta käytännössä. Tutkielmani on laadullinen tutkimus, ja aineiston analyysissä nojaan narratiivisen tutkimuksen viitekehykseen. Ensimmäisessä alaluvussa taustoitan lyhyesti sitä, kuinka päädyin tutkimaan juuri nuorten aikuisten kokemaa köyhyyttä. Esittelen myös tutkimuksen tavoitteen ja tarkemmat tutkimuskysymykset, joihin pyrin aineiston analyysin avulla vastaamaan. Toisessa alaluvussa esittelen tutkielmaani ohjaavan teoreettismetodologisen viitekehyksen eli narratiivisen tutkimuksen. Keskityn erityisesti narratiivisen identiteetin käsitteeseen, sillä tutkimukseni mielenkiinto kohdistuu köyhyyden identiteettivaikutuksiin. Kolmannessa alaluvussa esittelen tutkimuksessa käyttämäni tutkimusaineiston eli Jyväskylän yliopiston dosentti Mikko Jakosen vuonna 2015 keräämät köyhyyskirjoitukset, jotka sain käyttööni yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta Ailasta alun perin 21.12.2019. Kuvaan myös tarkemmin aineiston rajaamisen sekä analyysin prosessin. Viimeisessä alaluvussa pohdin lyhyesti tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä.

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten kokemukset köyhyydestä ja prekaarista työelämästä vaikuttavat nuorten aikuisten identiteetin rakentumiseen. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus on lisätä tietoa köyhyydestä ja prekaarista työelämästä nimenomaan nuorten aikuisten näkökulmasta. Tutkimuskysymykset, joihin aineiston analyysissä pyrin vastaamaan, ovat:

1. *Millaisia köyhyyden ja prekaarin työelämän värittämiä tyyppikertomuksia aineistosta muodostuu?*
2. *Miten köyhyyden ja prekaarin työelämän identiteettivaikutuksista kerrotaan aineistossa?*

Mielenkiintoni aiheeseen heräsi työskennellessäni sosiaalityöntekijän viransijaisena alle 30-vuotiaiden asiakkaiden parissa. Asiakkaiden elämäntarinoissa ja kertomuksissa nousi usein esille kokemuksia siitä, että työelämään pääsy on vaikeaa. Minulle syntyi käsitys, että monet asiakkaat ovat jopa luovuttaneen sen suhteen, että löytäisivät lopulta työpaikan, joka toisi pysyvyyttä elämäänsä sekä tulojen että säännöllisen elämänrytmin muodossa. Toisaalta kokemukseni mukaan työelämään

pääsyn vaikeudet ja taloudelliset huolet eivät koske pelkästään sosiaalitoimen asiakkaita. Myös itselläni on omakohtaisia kokemuksia erityisesti opiskelua ajoilta, jolloin tuntui siltä, että tavallisia kaupan kassan töitäkin on vaikea saada, sillä kilpailu isossa opiskelijakaupungissa on kovaa. Opiskelijana huoli rahojen riittävydestä oli myös usein läsnä. Opiskelujen aikaista köyhyyttä helpotti ainakin omalla kohdallani tieto siitä, että tutkinnon suorittuani vakituinen työpaikka on helppo löytää. Olen kuitenkin lähipiirissäni törmännyt siihen, että vastavalmistuneet maisterit saattavat päätyä vastentahtoisesti tekemään erilaisia projektiluontoisia töitä, jotka eivät takaa säännöllisiä tuloja. Koulutukseen ei siis tunnu tänä päivänä takaavan sitä, että kokoaikaisia töitä riittäisi. Myös vuonna 2020 alkanut koronapandemia on heikentänyt työtilannetta entisestään, sillä monet etenkin juuri nuoria aikuisia työllistävät työpaikat, kuten kahvilat, ravintolat, elokuvateatterit ja kaupat, ovat joutuneet sulkemaan oviaan.

Halusin tutkia köyhyyttä nimenomaan nuorteen aikuisten omien kertomusten kautta, sillä mielestäni on tärkeää, että marginaalissa olevat ihmiset saavat äänensä kuuluviin. Sosiaalityön yhtenä tehtävä on ajaa yhteiskunnassa haavoittuvaisessa asemassa olevien ihmisten etuja ja tarvittaessa toimia heidän puolestaan äänitorvena yhteiskunnassa. Tällainen sosiaalinen raportointi on osa rakenteellista sosiaalityötä, josta on säädetty myös sosiaalihuoltolaissa (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 7 §). Köyhyyden tutkimuksessa on perinteisesti keskitytty paljon kvantitatiiviseen tutkimukseen: on esimerkiksi pyritty kehittämään erilaisia köyhyysrajoja- ja mittareita. Köyhät ovatkin ihmisryhmä, jota määritellään, luokitellaan ja tilastoidaan usein muiden ihmisten toimesta, jolloin köyhät asemoituvat objekteiksi. (Hakkarainen 2012, 83.) Siksi on mielestäni entistä tärkeämpää antaa köyhille itselleen tilaisuus määritellä, mitä köyhyys on.

Koska tutkimukseni edustaa narratiivista tutkimusta, on tutkimuksen tarkoituksena selvittää, millaisia tyyppikertomuksia aineistosta muodostuu. Näiden tyyppikertomusten tarkemman analyysin toivon tuovan lisätietoa siitä, miten köyhyys ja työelämän epävarmuus vaikuttavat nuorten aikuisten identiteettiin. Hypoteesini on, että pirstaleisella työuran alulla ja köyhyyden kokemuksilla voi olla haitallisia vaikutuksia nuoren aikuisen identiteettiin. Aihetta on mielestäni tärkeä tutkia, sillä nuorena aikuisena menetettyä uskoa omasta työelämäkelpoisuudesta voi olla vaikea myöhemmin rakentaa uudelleen. Aineiston analyysillä ja tutkimuskysymyksiin vastaamalla pyrin lisäksi muodostamaan laajemman kuvan siitä, mitä ovat köyhyys ja prekaari työelämä yhteiskunnallisina ilmiöinä 2020-luvun Suomessa. Laajempaa yhteiskunnallista näkökulmaa pohdin tarkemmin tutkielman viimeisessä luvussa.

4.2 Narratiivinen tutkimus

Tutkimustani ohjaava teoreettismetodologinen viitekehys on narratiivinen tutkimus. Narratiivinen tutkimus ei ole yksittäinen aineiston analyysimetodi, vaan laaja ja monitieteinen tutkimussuunta. Narratiivisen tutkimuksen kohteena ovat kertomukset, tarinat ja kerronta yhteiskunnassa. (Hyvärinen 2021.) Narratiivinen tutkimus perustuu ajatukseen siitä, että tarinankerronta kuuluu ihmisen perusolemukseen: jo hyvin pienet lapsetkin osaavat kertoa tarinoita. Tarinoiden tutkiminen on siis luontainen tapa tehdä tutkimusta haluttaessa ymmärtää ihmisiä ja heidän kokemuksiaan syvällisesti. (Heikkinen 2018, 170.) Esittelen tässä alaluvussa lyhyesti narratiivisen tutkimuksen taustaa, peruskäsitteitä ja teoriaa lähinnä oman tutkimukseni kannalta merkittävien osien. Kerron myös narratiivisen analyysin käytännön toteuttamisesta sekä esittelen tutkija Tyyne Hakkaraisen (2012) köyhyyteen liittyvän narratiivisen tutkimuksen, jonka tuloksiin vertailen myöhemmin myös oman tutkimukseni tuloksia.

Koska narratiivinen tutkimus on teoreettisilta taustoiltaan, käsitteistöltään ja suuntauksiltaan laaja, sitä on pidetty jopa epämääräisenä ja vaikeakäyttöisenä tutkimusmetodina. Erityisesti sosiaalityön tutkimuksessa narratiivista tutkimusta on joidenkin tutkijoiden mukaan käytetty verrattain vähän, vaikka sen avulla olisi potentiaalia saavuttaa syvällistä ymmärrystä sosiaalityön asiakkaiden ja marginaalissa elävien ihmisten kokemuksista. (Larsson & Sjöblom 2010.) Valitsin narratiivisen tutkimuksen omaa tutkimustani ja aineiston analyysiani ohjaavaksi viitekehyykseksi siitä syystä, että haluan tutkia köyhyyttä nimenomaan nuorten aikuisten oman kerronnan kautta. Narratiivisen tutkimuksen keinoin on mahdollista tutkia, miten köyhät ihmiset itse merkityksellistävät kokemuksiaan köyhyydestä ja prekaarista työelämästä. Tällä tapaa haluan nostaa esille numeroiden ja tilastotiedon taakse helposti kätkeytyvää, mutta mielestäni aivan yhtä tärkeää kokemustietoa.

Narratiivinen tutkimus tarkoittaa lyhykäisyydessään tutkimusta, jossa huomio kiinnitetään kertomuksiin ja kertomiseen. Narratiivinen tutkimus juontaa juurensa erilaisista tutkimustraditioista, mutta yhtenä narratiivisen tutkimuksen alkukotina voidaan pitää kirjallisuudentutkimusta. (Hänninen 1999, 16.) Vaikka ihmiset ovat aina kertoneet ja kirjoittaneet tarinoita, on narratiivinen tutkimus vielä verrattain uusi viitekehys ihmistieteissä. Innostus kertomusten tutkimukseen on kuitenkin voimistunut eri tieteenaloilla niin paljon, että on jopa puhuttu narratiivisesta käänteestä, jonka alku voidaan sijoittaa 1980-luvun puoleenväliin. (Riessmann 2008, 14.) Professori Hannu Heikkinen (2018, 171) on todennut, että varsinainen narratiivinen käänne näyttäisi kuitenkin nyt tasoittuneen: narratiivinen tutkimusote on arkipäiväistynyt, ja narratiivisuudesta on alettu käyttää suomennosta

kerronnallisuus. Tässä tutkielmassa olen päätenyt kerronnallisuuden tai kerronnallisen tutkimuksen sijaan käyttämään termejä narratiivisuus ja narratiivinen tutkimus.

Narratiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat siis tarinat. Sen lisäksi että tarinan käsitettä käytetään tieteellisen tutkimuksen jäsennyvälineenä, käsite on tuttu myös arkipuheesta. Tarinalla voidaan viitata niin kaunokirjallisiin teoksiin kuin suullisesti kerrottuihin tarinoihin. Tarinan käsitettä voidaan käyttää myös metaforana kuvaamaan erilaisia elämäkokemuksia ja jopa koko elämää – ”elämä on tarina”. Tarinan käsitteen käyttötapojen kirjavuuteen sisältyy kuitenkin se vaara, että käsite muuttuu liian epämääräiseksi ja kaikenkattavaksi. (Hänninen 1999, 19.) Tästä syystä onkin tärkeä määritellä, mitä narratiivisessa tutkimuksessa tarinalla oikein tarkoitetaan. Yksinkertaisuudessaan tarina voidaan määritellä tapahtumien kulun kuvaukseksi, joka vastaa kysymykseen, mitä on tapahtunut. Tarinan perusominaisuus on ajallisuus: tarinalle on määriteltävissä alku, keskikohta ja loppu. Tarina ei kuitenkaan välttämättä kulje kronologisessa järjestyksessä, vaan tarinassa voidaan esimerkiksi takaumien tai tulevaisuuteen liittyvien pohdintojen avulla myös liikkua ajassa. (Heikkinen 2018, 172–173.) Tarina voi myös olla kaikessa lyhykäisyydessään jopa vain yhden sanan mittainen (Hänninen 2018, 191).

Narratiivisessa tutkimuksessa on tärkeää tehdä ero käsitteiden tarina ja kertomus välillä, vaikka arkikielessä näitä käsitteitä käytetään usein toistensa synonymeina. Tarina tarkoittaa siis ajassa eteneviä tapahtumakulkuja. Kertomus puolestaan voidaan määritellä niin, että kertomus esittää tarinan aistittavassa muodossa vastaanottajalle. Kertominen on toimintaa, jolla on aina joku tarkoitus. Ihmiset kertovat tarinoita monista eri syistä: esimerkiksi viihdyttääkseen muita, helpottaakseen omaa oloaan tai antaakseen itsestään tietyn vaikutelman. (Hänninen 2018, 190–191.) Kertomisen tapa riippuu myös siitä, kenelle kertomus on suunnattu (Hänninen 2018, 198). Siispä tätäkin tutkimusta tehdessä on syytä pohtia, mikä on ollut tutkimukseen osallistujien funktio, minkä takia he ovat päätyneet kertomaan oman tarinansa juuri valitsemallaan tavalla ja kenelle he mahdollisesti ajattelevat tarinaa kertovansa.

Yksi tarinoiden kertomisen funktio on, että kertomalla tarinoita rakennetaan samalla myös omaa identiteettiä. Narratiivisen identiteetin näkökulman mukaan identiteetti rakentuu ihmisen sisäisenä elämäntarinana. Sisäinen elämäntarina kertoo siitä, millaisten tapahtumien ja kokemusten seurauksena meistä on tullut sellaisia kuin olemme. Tarinan avulla omat elämäkokemukset tehdään ymmärrettäväksi, ja niistä luodaan merkityksellinen jatkumo, pyritään vastaamaan perimmäiseen kysymykseen ”kuka minä olen”. Narratiivinen identiteetti näkyy sisäisen elämäntarinan lisäksi myös ulospäin siinä, kuinka toisille ihmisille itsestämme kertoessamme tulemme usein kertoneeksi tarinaa. (Myllyniemi & Helkama 2015, 188.) Tämän näkökulman mukaan voidaan ajatella, että nuoret

aikuiset yrittävät tehdä köyhyyden ja prekaarin työelämän vaikeuttamasta elämästään ymmärrettävämmän nimenomaan muodostamalla yksittäisistä elämäntapahtumista merkityksellisen kokonaisuuden – tarinan. Tutkimushypoteesini on, että näitä tarinoita analysoimalla on mahdollista saada käsitys siitä, miten köyhyys ja prekaari työ vaikuttavat nuoren aikuisen identiteettiin.

Narratiivisen identiteetin näkökulman mukaan ihmisten identiteetit ovat muuttuvia ja moninaisia: tilanteesta ja ajankohdasta riippuen saatamme tuoda esiin erilaisia puolia itsestämme. Esimerkki tällaisesta tilannesidonnaisesta identiteetistä on työpaikalla esiin nouseva ”työminä”, joka saattaa olla hyvin erilainen verrattuna kotona esiin tulevaan ”kotiminään”. Toisaalta ihmisellä on myös pysyvämpiä identiteettejä, jotka tulevat esiin tilanteesta riippumatta. Pysyvämmät identiteetit saattavat liittyä esimerkiksi jonkun ryhmän jäsenyyteen tai ihmisen perinpohjaiseen käsitykseen omasta luonteenlaadustaan. Narratiivisesta näkökulmasta identiteettiä tutkittaessa on syytä myös huomioida, että kertoessaan tarinaa ihminen ottaa samalla käyttöönsä tarinankertojan identiteetin. (De Fina 2015, 359–360)

Hänninen (1999, 60–62) on väitöskirjassaan erotellut narratiiviseen identiteettiin kuuluvia erilaisia tasoja, joita ovat:

1. *Toimijaminät* eli erilaisissa toimissa esiin tulevat identiteetit. Ihmisellä on useita erilaisia toimijaminiä, joista joku ottaa vallan riippuen tilanteesta: esimerkiksi työpaikalla nopeaa ongelmanratkaisua vaativassa tilanteessa esiin astuu eri toimijaminä kuin kotona lasten kanssa leikkiessä.
2. *Moraalinen identiteetti* pitää sisällään sen ideaalin, jota ihminen yrittää elämässään toteuttaa. Moraaliseen identiteettiin vaikuttaa suuresti ympäröivän yhteiskunnan asettamat standardit, ja ihmisen itsearvostus on sidoksissa siihen, kuinka hyvin pystyy näitä standardeja täyttämään. Esimerkiksi länsimaisessa yhteiskunnassa moraalisenä ideaalina voidaan pitää työtä tekevää ja itsenäisesti pärjäävää ihmistä.
3. *Reflektoitu identiteetti* on ihmisen tietoinen vastaus kysymykseen ”kuka minä olen”. Ihminen voi tulkita identiteettiään aina vain uudelleen. Arvioimme omaa identiteettiämme erityisesti silloin, kun rutiininomainen elämä jostain syystä katkeaa esimerkiksi vastoinkäymisen tai kriisin seurauksena.
4. *Mahdolliset minät*, joka on alun perin sosiaalipsykologi Markus Hazelin ja sosiaalityön ja psykologian tohtori Paula Nuriuksen (1986) kehittämä käsite ja jolla viitataan ihmisen tulevaisuuteen liittyviin pelkoihin, tavoitteisiin ja haavekuviin. Mahdollinen minä saattaa olla esimerkiksi haavekuva rikkaammasta itsestä tai vaihtoehtoisesti pelkokuva itsestä työttömänä ja sairaana. Tämä kuva tulevaisuuden minästä ohjaa voimakkaasti myös nykyhetken toimintaa.

Henkilöiden kertomat tarinat ja sitä kautta narratiiviset identiteetit sijoittuvat aina myös johonkin yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, ja tämä on tärkeää huomioida myös aineistoa analysoidessa (Syrjälä 2018, 276). Hänninen (1999, 50–52) kutsuu ympäröivän yhteiskunnan vaikutusta yksilön kertomiin henkilökohtaisiin tarinoihin sosiaalisiksi tai kulttuuriseksi tarinavarannoksi. Hännisen mukaan yhteiskunnassa on tarjolla monenlaisia mallitarinoita, joihin yksilö voi peilata omaa identiteettiään. Esimerkiksi modernissa länsimaisessa yhteiskunnassa vahvasti vaikuttavana mallitarinana voidaan nähdä olevan ajatus työnteosta yksilön arvon mittana. Myös monia muita mallitarinoita on löydettävissä, ja tarjolla olevat mallitarinat vaihtelevat esimerkiksi sukupuolen, ikäryhmän ja etnisen taustan mukaan. Sosiologian professori Matti Korteinen (1992, 44) tutki väitöskirjassaan suomalaisten palkansaajien kokemuksia ja havaitsi, että suomalaisen sosiaaliseen tarinavarantoon kuuluvat vahvasti tarinat selviytymisestä. Eräänlainen suomalaisen työelämän mallitarina onkin Korteisen sanoin ”on kovaa, pakko selvitä, ylpeä siitä että kuitenkin jaksaa”.

Identiteettiä ja persoonallisuutta tutkineen psykologian professori Dan P. McAdamsin (1997, 122) mukaan ihminen voi omaksua ympäröivästä kulttuurista mallitarinoiden lisäksi myös erilaisia imagoja eli valmiita mallihahmoja, joita soveltaa kertomissaan tarinoissa ja jopa sisäistää omaksi identiteetikseen. Nämä mallihahmot voidaan McAdamsin mukaan jakaa kahteen eri luokkaan: toiminnalliset ja yhteisölliset. Toiminnallisia mallihahmoja ovat esimerkiksi ”soturi”, ”matkustaja” tai ”tietäjä”. Näitä mallihahmoja yhdistää luovuus, valta ja voittoisuus, joita voidaan pitää maskuliinisina piirteinä. (McAdams 1997, 134). Yhteisöllisiä mallihahmoja ovat esimerkiksi ”hoivaaja”, ”rakastaja” tai ”ystävä”. Näitä mallihahmoja yhdistää epäitsekkyys, herkkyys ja lempeys, joita voidaan puolestaan pitää feminiinisinä piirteinä. (McAdams 1997, 148.) Kaiken kaikkiaan televisiosarjat, lehtijutut, kirjallisuus ja tänä päivänä myös sosiaalinen media tarjoavat lähes loppumattoman tarinavarannon, josta ihminen voi ammentaa sekä mallitarinoita että mallihahmoja erilaisiin elämäntilanteisiin. Mielestäni on mielenkiintoista, että populaarikulttuurista on löydettävissä köyhyyteen liittyviä mallitarinoita, joissa köyhyyttä jopa romantisoidaan. Niin Uno Turhapuro kuin Aku Ankkakin esiintyvät rakastettavina sankarihahmoina, kun taas rikkaat Roope Anka ja Vuorineuvos Tuura esitetään vähemmän positiivisessa valossa itsekkäinä ja ahneina oman edun tavoittelijoina.

Narratiivisen tutkimuksen käytännön toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa. Sen sijaan jokainen tutkija valitsee oman tapansa tehdä narratiivista tutkimusta. (Syrjälä 2018, 276.) Ensinnäkin narratiivisessa tutkimuksessa voidaan aineistona käyttää hyvin monenlaisia aineistoja. Olennaista on, että aineistossa näkyy tarinallinen merkitysrakenne, eli että se koskee ajassa eteneviä

tapahtumakulkuja. Selkeimmin tarinallisuus näkyy omaelämäkerrallisissa kirjoituksissa, mutta myös esimerkiksi sosiaalisesta mediasta tai haastattelemalla saatuja aineistoja voidaan tutkia narratiivisin menetelmin. (Hänninen 2018, 194–195.) Narratiivisen analyysin toteuttamiseen käytännössä ei myöskään ole yhtä oikeaa tapaa. Narratiivisia analyysimenetelmiä on jatkuvasti kasvava joukko, ja niitä voidaan luokitella monenlaisiin alatyyppeihin. Yksi selkeä pääjako on se, tutkitaanko narratiivisessa tutkimuksessa tarinan rakennetta (miten kerrotaan) vai sisältöä (mitä kerrotaan). (Riessmann 2008, 19.)

Ehkä yleisin tapa tutkia tarinan rakennetta on juonianalyysi, jossa analysoidaan tarinoiden juonia eli sitä, miten tapahtumat etenevät tarinassa alkutilanteesta lopputilanteeseen. Yksinkertaisesti tarinan juonia voidaan luokitella esimerkiksi sen mukaan, päättyvätkö ne onnellisesti vai onnettomasti. (Hänninen 2018, 199.) Juonityyppinä on mahdollista luokitella myös valmiina oleviin luokkiin. Länsimaisesta tarinaperinteestä voidaan löytää neljä yleisesti esiintyvää juonityyppiä, joita ovat romanssi, tragedia, komedia ja ironia. Romanssi on selviytymistarina, jossa sankari onnistuu kukistamaan pahan voimat. Tragediassa pahan voimat puolestaan tuhoavat päähenkilön. (Frye 1957; ref. Hänninen 2018, 199–200.) Romanssin ja tragedian juonityypit ovat sellaisenaan helposti sovellettavissa myös köyhyyskertomuksiin, jolloin köyhyys voidaan nähdä ikään kuin taisteltavana vihollisena (Hakkarainen 2012).

Tarinoiden juonityyppinä on kuitenkin mahdollista luokitella lukemattomilla eri tavoilla, eikä narratiivista tutkimusta tekevät tutkijan ole pakko nojautua johonkin ennalta määrättyyn luokitteluun, vaan hän voi myös itse nimetä aineistosta esiin nousevia juonityyppinä. (Hänninen 2018, 200–201.) Tätä tapaa noudatan myös omassa tutkimuksessani, eli sen sijaan, että etsisin pelkästään esimerkiksi Fryen määrittelemiä juonityyppinä aineistostani, analysoin aineistoa ilman etukäteen tiedossa olevia valmiita luokkia. Sosiologian professori Pertti Alasuutari (2011, 134) on myös todennut, että juonirakennanalyysin lopputuloksena saadut juonityypit eivät itsessään ole vielä mikään tutkimustulos, vaan vasta juonityyppinä analysoimalla voidaan tehdä johtopäätöksiä ja tulkintoja siitä, mitä ne kertovat muusta todellisuudesta. Omassa tutkimuksessani muodostettuani ensin tyypikertomukset pyrin niitä analysoimalla vastaamaan kysymykseen, miten köyhyys ja prekaari työelämä vaikuttavat nuorten aikuisten identiteettiin.

Köyhyyttä on narratiivisesta näkökulmasta tutkinut esimerkiksi Hakkarainen (2012, 86–88), joka tutki köyhyysaiheisia elämäntarinoita ja niissä esiintyviä kuvauksia viimesijaisesta sosiaaliturvasta. Hakkarainen luokitteli köyhyysaiheiset elämäntarinat länsimaisen tarinaperinteen juonityyppien mukaisesti selviytymistarinoihin, tragediatarinoihin ja komediatarinoihin. Tutkimuksessa selkeästi yleisimmäksi tarinatyyppiä paljastui selviytymistarina. Köyhyydessä eläminen näyttäytyi näissä

tarinoissa taisteluna, josta selvittiin oman neuvokkuuden ja ahkeruuden avulla. Köyhyydestä selviytymisen ei siis nähty johtuvan viranomaisten avusta tai sosiaaliturvaetuksista. Köyhyydestä selviytyminen ei myöskään tarkoittanut köyhyyden päättymistä vaan sitä, että niukkuuden kanssa opittiin elämään. Vertaamalla omaa tilannetta vieläkin huono-osaisempiin kuten asunnottomiin tai yksinäisiin, kirjoittajat päätyivät lopulta toteamaan oman onnekkautensa. Tragediatarinoissa sen sijaan kuvattiin paljon kohtuuttomuuden kokemuksia ja köyhyys rinnastettiin jopa orjuuteen. Näissä tarinoissa viranomaiset määriteltiin usein rikollisiksi, kun taas köyhät itse olivat viattomia uhreja. Varsinaiset komedia- ja ironiatarinat olivat Hakkaraisen tutkimuksessa selkeästi vähemmistönä, mutta komediaa ja ironiaa käytettiin kuitenkin kerronnallisena keinona etenkin kuvattaessa viranomaisten toimintaa.

4.3 Tutkimusaineisto ja sen analyysi

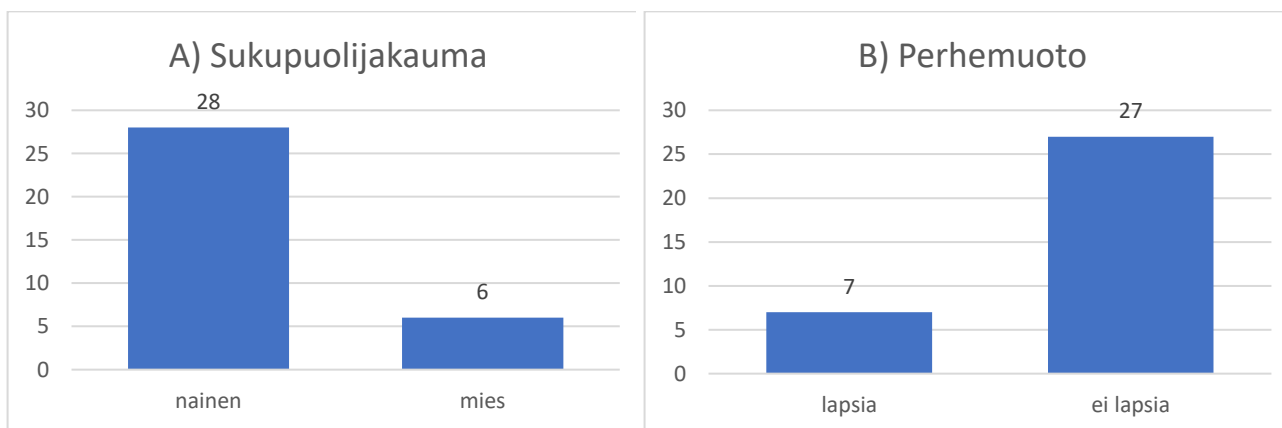
Tutkielmassa käyttämäni aineisto on osa Jyväskylän yliopiston dosentti Mikko Jakosen vuonna 2015 keräämää Töissä ja köyhä -kirjoitusaineistoa. Kirjoitukset kerättiin osana Jyväskylän yliopiston hanketta Köyhä, läski ja roska – Jakautuvan Suomen eriarvoiset ruumiit. Aineiston avulla pyrittiin tutkimaan työssäkäyvien suomalaisten köyhyyttä. Toisaalta kirjoituspyyntöön vastasi myös henkilöitä, jotka eivät juuri kirjoitushetkellä olleet työelämässä, mutta kaikilla vastaajilla oli kuitenkin kokemusta työelämästä useiden työsuhteiden ajalta. Näin ollen aineiston avulla on mahdollista tutkia köyhyyttä nimenomaan työssäkäyvien ihmisten näkökulmasta, eikä esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien tai eläkeläisten. Jakonen on julkaissut keräämänsä aineiston pohjalta kaksi artikkelia: *”Kun palkka ei riitä elämiseen: työssäkäyvät köyhät valitsevat mieluummin epäsäännöllisen työn työttömyyden sijaan”* (2018) ja *”Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta”* (2019).

Aineisto kerättiin kesäkuun 2015 aikana, ja vastaajat vastasivat kirjoituspyyntöön verkkolomakkeella. Kirjoituspyynnössä kirjoittajia pyydettiin kuvaamaan työn ja tulojen epävarmuuden vaikutuksia esimerkiksi perhe-elämään, mielialaan ja elämänlaatuun. Kirjoittajia pyydettiin kertomaan myös mahdollisista ruumiillisista vaikutuksista, kuten nälästä, jaksamisesta tai lihomisesta. Vastauksia saatiin yhteensä 170, mutta kirjoittajista vain 135 antoi luvan kirjoituksensa arkistointiin. Siispä Yhteiskuntatieteellisessä tietoarhistossa käytettävissä oleva aineisto koostuu yhteensä 135 vapaamuotoisesta itsensä köyhäksi kokevan ihmisen kirjoituksesta. Kirjoitukset

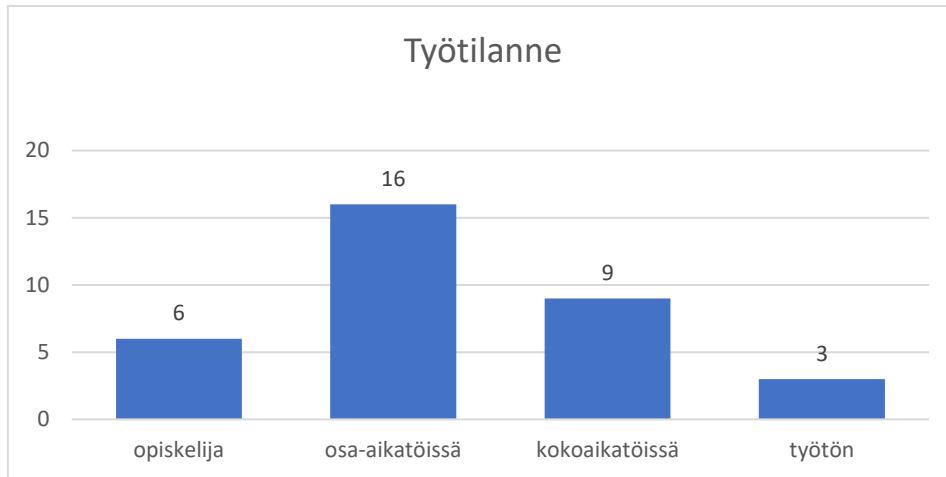
vaihtelevat pituudeltaan muutamasta rivistä useampaan sivuun. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2019.)

Kirjoittajat kuvaavat kirjoituksissaan köyhyyden ja pätkätöiden vaikutuksia arkeen, elämänlaatuun ja fyysiseen sekä psyykkiseen terveyteen. Lisäksi kirjoittajat kuvaavat laajasti työhistoriaansa ja tulojaan. Taustatietona aineistossa on kerrottu kirjoittajan syntymävuosi, sukupuoli, siviilisääty, lasten määrä, asuinpaikka, koulutus, kuukausiansiot ja työsuhteiden lukumäärä työuran aikana. Lisäksi on kartoitettu, mitä kirjoittaja tekee pääasiassa arkisin, eli onko hän opiskelija, työtön vai työsuhteessa. Kirjoituksista on poistettu kaikki mahdollisesti tunnistettavat tiedot, kuten nimet, osoitteet, tarkat työpaikat tai paikkakunnat. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2019.)

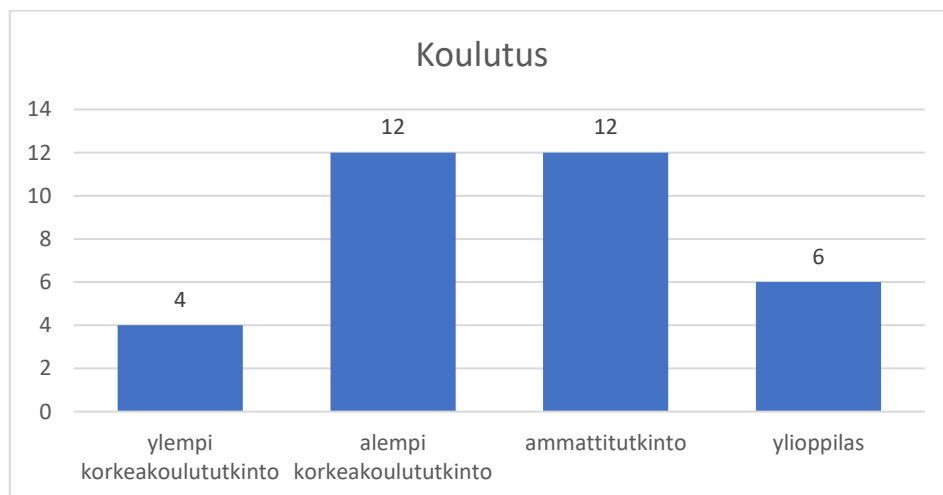
Rajasin aineistoa omaan tutkimuskäyttöni sopivaksi niin, että käyttämäni aineisto koostuu nuorten aikuisten eli 18–30-vuotiaiden henkilöiden kirjoittamista köyhyyskirjoituksista. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilöt ovat syntyneet vuonna 1985 tai myöhemmin. 18–30-vuotiaiden kirjoittamia kirjoituksia oli aineistossa yhteensä 37 kappaletta. Näistä kirjoituksista kuitenkin kaksi kappaletta oli palautettu tyhjinä eli sisältäen pelkät taustatiedot, joten ne rajautuivat ulos tutkimusaineistosta. Lisäksi yksi kirjoitus oli pituudeltaan vain yhden lyhyen lauseen mittainen, joten sekin rajautui pois aineistosta. Muuten käytin aineiston kokonaisuudessaan, eli tutkimusaineistoni sisälsi yhteensä 34 nuoren aikuisen kirjoittamaa köyhyyskirjoitusta. Näistä kirjoituksista osa oli hyvin runsaita ja selkeästi tarinanmuotoisia, osa taas oli melko suppeita ja sisälsi lähinnä sen hetkisen työ- ja rahatilanteen kuvausta. Päädyin kuitenkin olemaan rajaamatta aineistoa tämän enempää, sillä myös lyhyemmillä kirjoituksilla on tutkimuskäyttöä. Väljemmän määrittelyn mukaan tarinalliseksi aineistoksi voidaan määritellä kaikki jossain määrin kerrontaa sisältävä aineisto, jonka analysoiminen edellyttää tulkintaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

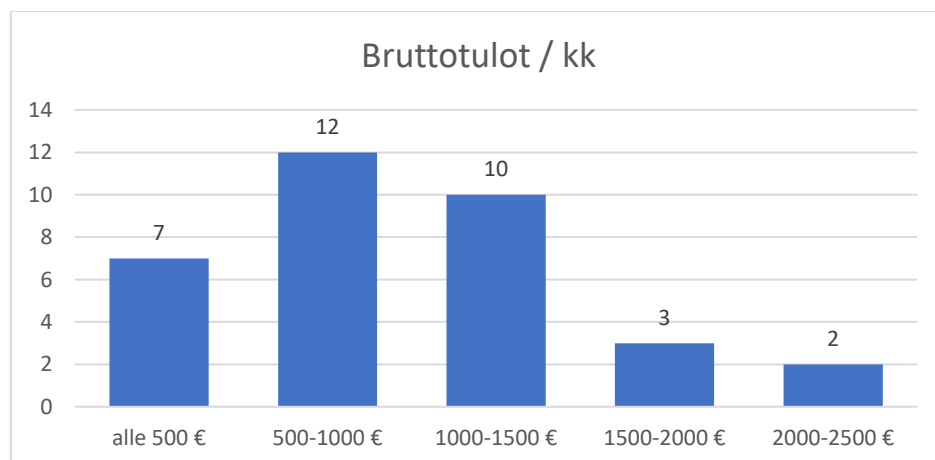
Kuva 1. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma ja perhemuoto

Kuva 2. Tutkimukseen osallistuneiden työtilanne

Kuva 3. Tutkimukseen osallistuneiden koulutus

Kuva 4. Tutkimukseen osallistuneiden bruttotulot kuukaudessa

Kuvat 1–4 on muodostettu tutkimukseen osallistuneiden antamien taustatietojen perusteella. Tutkimukseen osallistuneista selkeä enemmistö oli naisia (kuva 1 A). Lapsia oli vain seitsemällä tutkimukseen osallistuneella (kuva 1 B). Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kertoi olevansa osa-aikatöissä, mutta joukkoon mahtui myös kokoajatöissä olevia sekä opiskelijoita ja tällä hetkellä työttömiä henkilöitä (kuva 3). Kuitenkin kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli taustallaan jonkinlaista työhistoriaa. Opiskeluhistorialtaan tutkimukseen osallistuneet muodostivat myös melko moninaisen joukon. Suurimmalla osalla oli joko alempi korkeakoulututkinto tai ammattikoulututkinto, mutta mukaan mahtui myös muutama maisteri ja ylioppilas (kuva 4). Tutkimukseen osallistuneiden tulot vaihtelivat alle 500 euron kuukausituloista yli 2000 euron kuukausituloihin (kuva 5). Yksinasuvan pienituloisuusrajan ollessa 1280 euroa kuukaudessa (Tilastokeskus 2020) eivät kaikki tutkimukseen osallistuneet ainakaan tilastoinnissa käytetyn rajan mukaisesti ole luokiteltavissa köyhiksi.

Rajattuani aineiston omaan tutkimuskäyttöön sopivaksi aloitin aineiston analyysin niin sanotulla avoimella lukemisella, joka tarkoittaa sitä, että aineisto luetaan avoimin mielin tutkiskellen läpi ilman, että sitä vielä järjestellään tai luokitellaan (Hänninen 2018, 196). Seuraavaksi luin aineiston useaan kertaan läpi luokitellen kertomukset karkeasti kahteen ryhmään Hännisen (2018, 199) esittelemän jaon mukaan: onnettomasti ja onnellisesti loppuvat tarinat. Nimesin nämä pääkertomustyyppit positiivisiksi ja negatiivisiksi kertomuksiksi, ja niiden tunnistamisessa käytin omaa kulttuurista lukutaitoani. Positiivisissa kertomuksissa kertomuksen yleinen pohjasävy oli toiveikas ja optimistinen, kun taas negatiivisista kertomuksista huokui epätoivo ja pessimismi. Myös McAdams (1993, 46–47) on käyttänyt termiä narratiivinen sävy (*narrative tone*) kuvaamaan ihmisen tapaa kertoa tarinoita joko optimistisesti tai pessimistisesti. Narratiivinen sävy kertoo McAdamsin mukaan ihmisen peruskosta siihen, onko maailma hyvä vai paha paikka, ja juontaa juurensa lapsuuden kokemuksiin.

Seuraavaksi siirryin lukemaan tarinoita vielä tarkemmin tavoitteenani luokitella ne juonen rakenteen mukaan erilaisiksi tyyppikertomuksiksi. Näiden tyyppikertomusten muodostamisessa en käyttänyt valmiita juonityyppejä, vaan luin aineistoa aineistolähtöisesti. Kokonaisuudessaan tutkimustani voisi kuitenkin luonnehtia teoriaohjaavaksi, eli käytin aineiston analyysin apuna esittelemääni narratiivisen tutkimuksen tarjoamaa teoreettista viitekehystä ja käsitteistöä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tyyppikertomuksia muodostaessani kiinnitin kertomuksen yleisen pohjasävyyn ja juonen rakenteellisen kulun lisäksi erityistä huomiota siihen, miten kirjoittajat kuvaavat itseään ja suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan. Tyyppikertomusten luokittelussa käytin käsitteitä aktiivinen ja passiivinen toimijuus, joilla pyrin kuvaamaan sitä, näyttäytyvätkö kertojat omassa elämässään enemmän olosuhteiden uhreina vai olosuhteisiin aktiivisesti vaikuttavina toimijoina. Toimijuus on

laaja ja monitulkintainen yhteiskuntatieteellinen käsite, mutta esimerkiksi sosiaalityön lehtori Liisa Hokkanen (2013, 60) on määritellyt sen yksinkertaisuudessaan tarkoittavan sitä, onko jollain yksilöllä tai yhteisöllä mahdollisuus toimia haluamallaan tavalla ilman yhteiskunnan, olosuhteiden tai muiden ihmisten rajoituksia. Kertomuksen pohjasävyä, juonen rakenteellista kulkua ja kertojan toimijuutta tarkastelemalla aineistosta hahmottui yhteensä neljä erilaista tyyppikertomusta, jotka nimesin seuraavasti: sinnittelykertomukset, pelastumiskertomukset, pettymiskertomukset ja turmiokertomukset.

Tyyppikertomukset muodostamalla pyrin muodostamaan sisällöltään rikkaasta aineistosta selkeämmän ja yksinkertaistetumman kuvan. Tyyppikertomukset on muodostettu ensisijaisesti juonen rakenteen ja kertojan toimijuuden perusteella, joten sisällöllisesti eri tyyppikertomuksissa esiintyy myös paljon samoja piirteitä: esimerkiksi käytännöllisiä köyhyydestä selviytymiskeinoja oli havaittavissa lähes kaikissa kertomuksissa. Tyyppikertomuksien ominaisuuksia esitellessäni pyrin tuomaan tutkimukseen osallistuneiden äänen kuuluviin käyttämällä runsaasti aineistokatkelmia mahdollisimman monesta eri kertomuksesta. Käyttämäni aineistokatkelmat olen nimennyt Jakosen alun perin kirjoituksille antaman numerotunnisteen mukaan tyyllillä ”Kirjoittaja 1”. Luokiteltuani aineiston näihin neljään eri tyyppikertomukseen pyrin seuraavaksi vastaamaan kysymykseen köyhyyden ja prekaarin työelämän vaikutuksista nuoren aikuisen identiteettiin.

Kertomuksissa esiintyviä identiteettejä tutkiessani olin kiinnostunut sekä tyyppikertomuksissa esiintyvistä ”tyyppi-identiteeteistä” että aineistossa kokonaisuudessaan esiintyvistä identiteeteistä. Näin pyrin saamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutuksista. Henkilökohtaisen identiteetin lisäksi otin analyysissäni huomioon myös identiteetin sosiaalisen puolen. Erityisesti kiinnitin huomiota siihen, millaisia sisä- ja ulkoryhmiä (Myllyniemi & Helkama 2015, 182–183) kirjoittajat toivat kertomuksissaan esille, ja näyttäytykö aineistossa esimerkiksi rikkaiden ja köyhien välistä vastakkainasettelua. Käytin analyysissäni hyödykseni myös Hännisen (1999, 60–62) listaamia narratiivisen identiteetin tyyppejä keskittyen erityisesti tulevaisuuden näkökulmaan mahdollisten minien käsitteen avulla sekä yhteiskunnan vaikutuksiin moraalisen identiteetin käsitteen avulla. Huomioin analyysissäni myös tarinankerronnan kontekstin eli pohdin sitä, miksi kirjoittajat ovat päätyneet vastaamaan tutkimuspyyntöön ja millaiselle yleisölle he ajattelevat kertovansa tarinaansa. Analyysini pohjalla vaikuttava perusajatus on, että loppujen lopuksi identiteetit ovat muuttuvia ja moninaisia, eikä kenelläkään ole vain yhtä pysyvää identiteettiä. Tutkimukseni toivon kuitenkin tuovan esiin joitain havaintoja ja tulkintoja siitä, miten työn ja tulojen epävarmuus voivat vaikuttaa nuoren aikuisen identiteetin kehittymiseen.

4.4 Eettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuus

Narratiivisen tutkimuksen toteuttamiseen liittyy tutkimusetiikan näkökulmasta sekä etuja että haasteita. Narratiivisen tutkimuksen ansio on, että se antaa tutkimukseen osallistuville ihmisille äänen. Oman tarinan kertominen saatetaan kokea palkitsevana ja jopa terapeutisena kokemuksena. (Hänninen 2018, 204.) Kuitenkin, koska tutkimuksen tekoon liittyy aina valintojen tekeminen ja aineiston pelkistäminen, lopullinen tulkinta edustaa viime kädessä tutkijan omaa ääntä. (Hänninen 1999, 34–35.) Omassa tutkimuksessani pyrin nostamaan tutkimukseen osallistuvien äänen kuuluviin. Käyttämällä aineistokatkelmia pyrin varmistamaan, että tutkittavien oma ääni pääsee esille myös sellaisenaan, ilman välissä olevaa tutkijan tulkintaa. Tutkimuksen tekijänä minun täytyy kuitenkin olla tietoinen siitä, että oma maailmankatsomukseni ja mahdolliset ennakko-oletukseni vaikuttavat aineiston analyysiin, ja täyden objektiivisuuden saavuttaminen on täten mahdotonta.

Narratiivisen tutkimuksen perustalla vaikuttava ajatus on, että ihmisten kertomat tarinat ovat osa ihmisen minuutta. Kertoessaan tarinaansa ihminen asettaa itsensä samalla haavoittuvaan asemaan ja paljastaa itsestään hyvinkin henkilökohtaisia tietoja. Tutkijan esittämät tulkinnat tutkimusaineistosta saattavat tuntua tutkimukseen osallistuneista loukkaavilta. (Hänninen 2018, 204–205.) Omassa tutkimuksessani eettiset haasteet liittyvät juuri tähän ongelmaan. Tyypitellessäni ihmisten kirjoittamia köyhyyskertomuksia tulen tehneeksi tulkintoja, joita tutkimukseen osallistuneet saattavat pitää väärinä tai leimaavina. Erityisesti tehdessäni tulkintaa tarinoissa esiintyvistä identiteeteistä, saattaa tulla vaikutelma, että luokittelen tutkimukseen osallistuneita erilaisiin laatikoihin, vaikka loppujen lopuksi kysymykseen ”kuka minä olen” pystyy totuudenmukaisesti vastaamaan vain ihminen itse. Korostankin tutkimuksessani sitä, että tekemäni tyypittely on vain yksi mahdollinen tapa tulkita rikasta ja monisyistä aineistoa, enkä esitä tulkintaani absoluuttisena totuutena.

Yleisten eettisten kysymysten lisäksi narratiivisen tutkimuksen tekemiseen liittyy myös konkreettisempia tutkimuskäytäntöihin liittyviä haasteita, kuten miten tutkimukseen osallistuneiden anonymisyys turvataan. Tutkimukseen osallistumisen on myös oltava vapaaehtoista ja tietoiseen suostumukseen perustuvaa. (Hänninen 2008, 123.) Omassa tutkimuksessani aineisto on jo valmiiksi anonymisoitu, ja mahdolliset tunnistetiedot on poistettu. Aineisto on kerätty kirjoituskutsulla internetin kautta, ja tutkimukseen osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista. Käyttämällä tutkimuksessani valmista aineistoa vältyn samalla aineiston keruuseen liittyviltä eettisiltä pulmilta. Käyttämäni aineisto on saatu Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta Ailasta, jonne aineiston alkuperäinen kerääjä on sen luovuttanut vapaaseen tutkimuskäyttöön. Aineiston käyttöön ei siis

tarvita erillistä lupaa tutkijalta itseltään – kunhan asianmukaiset viittaukset alkuperäiseen aineistoon ovat kunnossa.

Narratiivisen tutkimuksen toteuttamiseen liittyy olennaisesti myös kysymys tutkimuksen luotettavuudesta. Perinteisesti määrällisessä tutkimuksessa ovat olleet tärkeitä validiteetin ja reliabiliteetin mittarit. Validiteetti kertoo, mittaako mittari sitä, mitä halutaan mitata. Reliabiliteetti tarkoittaa puolestaan sitä, että mittauksen tuloksiin eivät vaikuta satunnaiset tekijät kuten tutkija itse. Koska narratiivinen tutkimus perustuu tulkintaan ja kohdistuu ihmisten muodostamaan sosiaaliseen todellisuuteen, johon tutkija itsekkin kuuluu, perinteiset validiteetin ja reliabiliteetin periaatteet eivät sellaisenaan ole siihen sovellettavissa. (Heikkinen 2018, 184–185.) Narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi onkin kehitetty viisi periaatetta, joiden toteutumista omassa tutkimuksessani pohdin lopuksi tutkielman luvussa kuusi.

1. *Historiallisen jatkuvuuden periaate* eli kertomuksen ajallinen ja paikallinen konteksti tuodaan lukijalle tiedoksi.
2. *Refleksiivisyyden periaate* eli tutkija tarkastelee omaa suhdettaan tutkimuksen kohteeseen.
3. *Dialektisuuden periaate* eli tulkinta tapahtuu vuorovaikutuksessa tutkittavan ja muun maailman kanssa – tutkija ei tuo esille vain omaa näkemystään ”totuudesta”.
4. *Toimivuuden periaate* eli tutkimuksen tuottama tieto on jollain tapaa hyödyllisiä.
5. *Havahduttavuuden periaate* eli parhaimmillaan tutkimus saa lukijan tarkastelemaan maailmaa eri näkökulmasta. (Heikkinen ym. 2007, 8–9.)

Näiden tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvien kysymysten lisäksi myös valmiin aineiston käyttöön tutkimuksessa liittyy sekä etuja että mahdollisia haittoja. Käyttämäni tutkimusaineisto on vuodelta 2015 eli se on jo hieman vanhentunut. Vuoden 2015 jälkeen on yhteiskunnassa, laeissa ja palvelujärjestelmässä tapahtunut muutoksia, esimerkiksi perustoimeentulotuki siirtyi kunnilta Kelaan vuonna 2017 ja mobiilisovellusten kautta teetettävä työ on lisääntynyt huimaa vauhtia. Näitä ilmiöitä käyttämäni tutkimusaineisto ei tavoita. Myöskään vuonna 2020 alkaneen koronaviruspandemian vaikutuksia köyhyyteen ja työelämään ei ole aineiston avulla mahdollista tutkia. Toisaalta ajattelen, että vuosien 2015–2021 välillä yhteiskunta ei ole ehtinyt niin radikaalisti muuttua, etteikö aineistoa analysoimalla saatua tutkimustietoa voitaisi soveltaa myös tähän päivään.

Aineisto on kerätty Suomen olosuhteissa, joten tutkimuksen tuloksia ei voi suoraan yleistää muihin maihin. Vaikka köyhyys on ilmiönä universaali, esiintyy se eri maissa hyvin erinäköisenä. Köyhyyden kokemukset Suomessa verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin tai Saharan

eteläpuoleiseen Afrikkaan ovat monella tapaa erilaisia. Kuten luvussa 2 totesin, Suomessa voidaan puhua pikemminkin vain suhteellisesta köyhyydestä, kun taas esimerkiksi juuri Afrikan maissa köyhyys näyttäytyy edelleen absoluuttisena nälkänä, janona ja puutteena, joka on pahimmassa tapauksessa jopa tappavaa.

Toisaalta tutkittaessa nimenomaan ihmisten kokemuksia voidaan mielestäni ajatella, että kokemusten kautta kerättävä tieto ei koskaan vanhene tai muutu käyttökelvottomaksi. Ne kertovat aina jotain juuri sen hetkisestä ajasta. Voisikin olla mielenkiintoista vertailevasti tutkia esimerkiksi näitä vuonna 2015 kerättyjä köyhyyskokemuksia uudestaan 20 tai 30 vuoden päästä. Valmiin aineiston käyttöön liittyy luonnollisesti myös ajankäyttöön liittyviä etuja: tutkimus on nopeampi tehdä, kun tutkimuslupien hankkimiseen, itse aineiston keruuseen, mahdolliseen litterointiin ja anonymisoinnista huolehtimiseen ei kulu aikaa. Lisäksi, koska toteutin tutkimukseni koronaviruspandemian aikoihin, erilaiset tapaamisrajoitukset olisivat tehneet esimerkiksi haastattelututkimuksen toteuttamisen haastavaksi. Päädyin valitsemaan Jakosen keräämän aineiston, sillä se oli kuitenkin verrattain tuore, aiheeltaan ajankohtainen ja sitä oli mahdollista rajata omien tutkimusintressieni mukaiseksi.

5 KERTOMUKSET TYÖN JA TULOJEN EPÄVARMUUDESTA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset eli aineistosta luokittamani köyhyyden ja prekaarin työelämän värittämät tyypikertomukset sekä tarkemman analyysini työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutuksista. Tutkimusaineistoni muodostui 34 köyhyyskertomuksesta, jotka luokittelin ensin kertomuksen yleisen pohjasävyyn mukaan negatiivisiin ja positiivisiin kertomuksiin käyttämällä omaa kulttuurista lukutaitoani. Pohjasävyltään positiivisia kertomuksia oli yhteensä 18 kappaletta ja negatiivisia 16 kappaletta. Lopuksi luokittelin kertomukset tarkemmin yleisen pohjasävyyn, juonen rakenteen ja kertojan toimijuuden perusteella neljään eri tyypikertomukseen. Passiivisella toimijuudella tarkoitan analyysissäni sitä, että kirjoittaja on ikään kuin olosuhteiden uhri, kun taas aktiivinen toimijuus tarkoittaa sitä, että kirjoittaja pyrkii muuttamaan aktiivisesti elämänsä olosuhteita. Tyypikertomukset ja niiden piirteet on esitetty tiivistetyssä muodossa alla olevassa taulukossa.

Sinnittelykertomukset 8 kappaletta	positiivinen sävy +	juoni tasainen ja yläviireinen	passiivinen toimijuus → tyytyy olosuhteisiin
Pelastumiskertomukset 10 kappaletta	positiivinen sävy ++	juoni sisältää käänteen parempaan	aktiivinen toimijuus → hakee muutosta
Pettymiskertomukset 10 kappaletta	negatiivinen sävy –	juoni tasainen ja alaviireinen	passiivinen toimijuus → on olosuhteiden uhri
Turmiokertomukset 6 kappaletta	negatiivinen sävy – –	juoni sisältää käänteen huonompaan	aktiivinen tai passiivinen toimijuus → kapinoi

Taulukko 1. Tutkimusaineistosta muodostetut tyypikertomukset

Esittelen ensin hahmottelemieni tyypikertomusten piirteet tarkemmin keskittyen yleiseen pohjasävyyn, juonen rakenteeseen ja kertojan toimijuuteen ja vertailen tyypikertomuksissa välittyvää kuvaa köyhyydestä ja prekaarista työelämästä myös aiemmissa luvuissa esittelemiini tutkimuksiin. Tyypikertomusten esittelyn jälkeen toisessa alaluvussa pohdin tarkemmin työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutuksia aineiston analyysin perusteella. Tuon esille sekä

tyyppikertomuksissa että aineistossa kokonaisuudessaan esiintyviä identiteettejä käyttäen apuna tutkielman aiemmissa luvuissa esittelemääni teoriaa ja käsitteistöä.

5.1 Positiiviset kertomukset

Positiivisen pohjasävyen omaavia kertomuksia oli aineistossa yhteensä 18 kappaletta. Vaikka näissä kertomuksissa kuvailtiin tarkasti köyhyyden ja pätkätöiden aiheuttamaa haittaa elämässä, oli kertomuksissa kuitenkin havaittavissa toivoa ja optimismia tai ainakin olosuhteisiin tyytymistä ja hiljaista hyväksymistä. Positiiviset kertomukset jaoin vielä kahteen eri tyyppikertomukseen juonen rakenteen sekä kertojan toimijuuden mukaan. Sinnittelykertomuksissa juonen rakenne hahmottui tasaisena: juonen alun ja lopun välillä ei tapahtunut suurta muutosta, vaan juonessa korostui köyhyyden ja työelämän arkinen kuvaus. Kertojan toimijuus oli melko passiivista olosuhteisiin tyytymistä, mutta toisaalta epävarmassa elämäntilanteessa pärjääminen vaati myös arkista kekseliäisyyttä ja siten eräänlaista vahvaa arjen toimijuutta. Pelastumiskertomuksissa juonen rakenteessa oli havaittavissa selkeä käännekohta parempaan. Tuo käännekohta merkitsi köyhyydestä jo tapahtunutta tai tulevaisuudessa tapahtuvaa pelastumista, ja se saattoi johtua monesta eri tekijästä. Kertojan toimijuus näyttäytyi aktiivisempänä ja enemmän olosuhteisiin vaikuttavana, vaikka pelastuminen ei aina ollutkaan kirjoittajan omaa ansiota. Seuraavaksi kuvailen näiden kahden tyyppikertomuksen piirteitä keskittyen erityisesti kertomuksen pohjasävyyn, juonen rakenteeseen ja kertojan toimijuuteen.

5.1.1 Sinnittelykertomukset

Ensimmäisen tyyppikertomuksen nimesin sinnittelykertomuksiksi, sillä näissä kertomuksissa kuvattiin nimenmukaisesti köyhyydessä sinnittelyä. Sinnittelykertomuksia oli aineistossa yhteensä kahdeksan kappaletta. Kertomuksia yhdistivät kuvaukset arkisista keinoista, joiden avulla kirjoittajat selviävät jokapäiväisestä elämästään. Muissakin kertomustyypeissä kuin sinnittelykertomuksissa oli paljon arkista köyhyydestä ja pätkätöistä selviytymisen kuvausta, mutta sinnittelykertomuksissa juoni oli rakenteeltaan tasainen eli juoni ei sisältänyt selkeitä käännekohtia tai muutosta. Pohjasävyiltään sinnittelykertomukset eivät olleet suoranaisesti iloisia tai optimistisia, vaan niitä lukiessa syntyi vaikutelma, että kirjoittaja lähinnä tyytyy olosuhteisiinsa, eikä kertojan toimijuus näyttäytynyt

kovinkaan aktiivisena. Luokittelin sinnittelykertomukset kuitenkin pohjasävyltään positiivisiksi, sillä kertomukset sisälsivät myös kuvauksia arjen pienistä iloista.

Sinnittelykertomusten juoni oli siis rakenteeltaan tasaisen ylävireinen. Juoni ei sisältänyt selkeitä käännekohtia, vaan kertomuksen alusta loppuun tilanne pysyi samana. Työn ja tulojen epävarmuus näyttäytyi pysyvänä olotilana, kuten eräskin kirjoittaja totesi. *”Olemme siirtyneet opintotuella kitkuttelusta suoraan köyhinä työssäkäyvinä kitkutteluun”* (Kirjoittaja 62). Kirjoittajat aloittivat kertomuksensa kuvaamalla omaa sosioekonomista asemaansa, ammattiaan tai koulutustaan.

”Olen lukion ja ammattikoulun käynyt nainen” (Kirjoittaja 91).

”Olen neljän lapsen äiti, ja tahtomattani osa -ja määräaikaisessa työsuhteessa” (Kirjoittaja 33).

”Olen freelance-sekatyöläinen, luonnontieteiden maisteri” (Kirjoittaja 62).

Kirjoittajien tapaa aloittaa kertomuksensa esittelemällä itsensä koulutuksen tai ammatin kautta voidaan pitää melko tavanomaisena, sillä länsimaissa työ on usein yksi tärkeimpiä asioita aikuisen ihmisen elämässä, ja työn kautta saatetaan määritellä jopa oma identiteetti (Kroger 2007, 159). Kertomusten lopuissa oli havaittavissa negatiivisempi sävy, suurimmassa osassa kertomuksia viimeinen lause sisälsi huolen tulevasta. *”Sen tiedän, että loppuelämäni en näin jaksa jatkaa”* (Kirjoittaja 91) tai *”Epävarmuus tulevaisuudesta nakertaa eniten elämäniloa”* (Kirjoittaja 33). Toisaalta kaksi kirjoittajaa lopetti kertomuksensa myös enemmän toiveikkaisiin loppukaneetteihin. *”Siihen saakka täytyy vain koittaa taistella, uskoa tulevaan ja jaksaa paiskia töitä siinä toivossa, että se joskus palkitaan”* (Kirjoittaja 17) ja *”Toisaalta kokee ylpeyttä ja onnea siitä, että voi tehdä asioita ilman suurta rahamäärää”* (Kirjoittaja 112).

Sinnittelykertomuksissa kertojan toimijuus näyttäytyi jossain määrin lannistuneena ja uupuneena. Omassa elämäntilanteessa oltiin olosuhteiden pakosta, mutta toisaalta voimavarat eivät tuntuneet riittävän aktiiviseen muutokseen pyrkimiseen. Alun ja lopun välillä kertomukset sisälsivät lähinnä kuvausta arkisesta kamppailusta sen eteen, kuinka saada pienet tulot riittämään. Arkea haastoivat työn ja tulojen epävarmuus, jotka aiheuttivat Mikkosen (2012, 20–30) tutkimuksessaan kuvaamia köyhyyden psyykkisiä, aineellisia ja sosiaalisia seurauksia.

”Myös raha-asioiden haastavuus aiheuttaa paljon riitaa, kun stressi ja ahdistus nousevat pintaan molemmilla. Henkinen hyvinvointi (monista syistä johtuvan) masennuksen vuoksi on olematonta. Pääsääntöisesti se on pahoinvointia.” (Kirjoittaja 17.)

”Seuraelämä. Sitä ei ole. Loputtomiin ei kehtaa kutsua ihmisiä vain kylään ja tarjota vettä, ja kaikki muu maksaa. Leffassa käynti vie puolet viikon ruokabudjetista. Kahvilla käynti ulkona on äkkiä toisen puolen. Illanvietto ulkona on vähintään kymppi tai pari, ja ei kukaan jaksa sellaisen seuraa, joka laskee pennejä.” (Kirjoittaja 112.)

Toisaalta kertojien toimijuutta ei voi kuvata pelkästään passiiviseksi, sillä työn ja tulojen epävarmuuden kanssa sinnittely näytti vaativan myös paljon kekseliäisyyttä. Voisikin sanoa, että sinnittelykertomuksissa esiintyvä toimijuus oli ehkä näennäisen passiivinen, sillä kirjoittajat eivät aktiivisesti pyrkinet muuttamaan elämäntilannettaan, kun kaikki energia meni jokapäiväisestä arjesta selviytymiseen. Kuitenkin, kuten alla oleva sitaatti osoittaa, kuvasivat sinnittelykertomusten kirjoittajat arkeaan erittäin aktiiviseksi ja toimeliaaksi.

”Osaan korjata, parsia, harsia ja kunnostaa, tiedän aina parhaat tarjoukset ja pystyn hankkimaan käsittämättömiä juttuja huippuhalvalla. Kyllähän siitä saa iloa, kun kuulee, että joku on maksanut jostain 10 kertaa enemmän kuin itse.” (Kirjoittaja 112.)

Sinnittelykertomuksissa kirjoittajat toivat myös esiin hyviä asioita elämässään. Mc Adamsin (1993, 46–47) kuvaama kertomuksen optimistinen sävy näkyy hyvin seuraavassa sitaatissa.

”Toisaalta olemme kiitollisia perheestämme, ja siitä että ilmapöörimme kotona on niin hyvä. Vaikka meillä ei olekaan rahaa, niin emme ole yksinäisiä. Meillä viljellään hyvää huumoria ja rakkautta. Köyhänä urheilustakin on tullut tehokkaampaa – juokseminen on ilmaista, pyöräily on ilmaista.” (Kirjoittaja 33.)

Kuten yllä olevan sitaatin kirjoittaja kertoo, vaikeassakin elämäntilanteessa on mahdollista löytää asioita, joista olla onnellinen ja kiitollinen. Kyseinen kirjoittaja löysi omasta elämäntilanteestaan hyviä puolia vertailemalla sitä niihin, keillä menee vielä huonommin – tässä tapauksessa yksinäisiin. Samanlaisen huomion teki myös Hakkarainen (2012) tutkimuksessaan.

5.1.2 Pelastumiskertomukset

Toisen kertomustyyppin nimesin pelastumiskertomukseksi. Pelastumiskertomuksia oli aineistossa yhteensä 10 kappaletta. Pelastumiskertomukset erosivat sinnittelykertomuksista niin, että juonen rakenteessa oli selkeästi havaittavissa käännekohta, joka merkitsi köyhyyden ja pätkätöiden hankaloittamasta elämäntilanteesta pelastumista. Pelastumiskertomukset olivat myös pohjasävyltään toiveikkaampia ja optimistisempia kuin sinnittelykertomukset. Kertojan oma toimijuus näyttäytyi

aktiivisempänä ja enemmän olosuhteisiin vaikuttavana kuin sinnittelykertomuksissa, vaikka köyhyydestä pelastuminen ei kaikissa kertomuksissa ollutkaan suoranaisesti kirjoittajan omaa ansiota. Samaan tapaan kuin sinnittelykertomuksissa myös pelastumiskertomuksissa valtaosa kirjoittajista aloitti kertomuksensa kuvaamalla omaa työ- tai opiskelutaustaansa, mutta kertomusten keskellä tai lopussa kuvattiin elämässä tapahtunutta tai toiveissa olevaa positiivista muutosta.

Pelastumiskertomuksen juonirakenteessa alkutilanne ja lopputilanne siis erosivat toisistaan, sillä tapahtumien kulussa oli erotettavissa selkeä positiivinen käännekohta. Pelastumiskertomus muistutti eniten Fryen (1957; ref. Hänninen 2018, 199–200) määrittelemistä länsimaisen tarinaperinteen juonityypeistä romanssia tai toisin sanoen selviytymiskertomusta, jossa sankari (kirjoittaja) taistelee vihollista (köyhyyttä ja pätkätöitä) vastaan, ja lopulta voittaa sen. Hakkaraisen (2012) tutkimuksessa selviytymiskertomus oli yleisin juonityyppi, ja selviytyminen määrittyi useimmiten köyhän ihmisen omaksi ansioksi. Tässä aineistossa oli kuitenkin vaihtelevuutta sen suhteen, oliko pelastuminen kirjoittajan omaa ansiota vai jostain ulkopuolisesta tekijästä johtuvaa.

Eräs kirjoittaja kuvaili köyhyydestä pelastumistaan oman ahkeruutensa ja kekseliäisyytensä avulla seuraavalla tavalla.

”Ainoa keino ylläpitää edes jonkinlaista toimeentuloa oli loppukesästä poimia marjoja. Hillasatoa oli Pohjois-Lapissa väitetty kehnoksi, mutta se tarkoitti samalla, että suomuuraimen kilohinta kohosi myyjän kannalta hyväksi. Siispä papereita vailla olevana filosofian maisterina suljin pari viikkoa pitkin Inarin soita, ja se kannatti – hillasaaliilla kykenin elämään hyvinkin pari seuraavaa kuukautta.” (Kirjoittaja 40.)

Samaisen kirjoittajan kertomus loppui lopulliseen köyhyydestä pelastumiseen, jossa myös ulkopuolisilla tekijöillä ja hyvällä tuurilla oli osuutensa.

”Sain tiedon lähes tuhannen euron stipendistä, jonka turvin elin taas pari kuukautta. Sitten sainkin harjoittelupaikan toisaalta ja päätin ottaa maisterinpaperini ulos tämän merkkisaavutuksen kunniaksi. Tämän urakan jälkeen odottaakin siviilipalvelus, joten elantoni on turvattu ainakin vuodeksi.” (Kirjoittaja 40.)

Muita köyhyydeltä pelastavia käännekohtia, joita kirjoittajat kuvasivat, olivat puolison löytäminen, sosiaaliturvan saaminen, opinnoista valmistuminen tai muutokset työsuhteissa. Mainintoja puolison löytämisen taloudellisista hyödyistä oli useita, mikä sopii myös yhteen aiempien tutkimusten kanssa, joissa yksinasumisen kuvataan lisäävän köyhyyden riskiä (Ilmakunnas 2019, 650). Eräs kirjoittaja kuvaa asiaa näin. *”Koen köyhyyteni päättyneen nyt kun asun avopuolison kanssa yhdessä. Ennen*

yhteen muuttoa ostin kaikki vaatteeni kirpputoreilta ja kävin leipäjonossa, nykyään siihen ei ole tarvetta.” (Kirjoittaja 22.) Toisaalta kirjoittajat toivat myös esiin häpeää liittyen tarpeeseen tukeutua puolisoon taloudellisesti, ja taloudellinen riippumattomuus näyttäytyi kirjoituksissa tavoiteltavana asiana.

”Itse en ole niin huonossa asemassa kuin moni muu, kiitos poikaystäväni. Mutta se turhauttaa ja nolottaa, että joutuu elämään toisen siivellä.” (Kirjoittaja 60.)

”Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että poikaystäväni maksaa yleensä vuokraosuuteni ja minä maksan sen silloin kun on palkkapäivä. Tämä on todella nöyryyttävää ja ahdistavaa, koska olemme molemmat itsenäisiä ihmisiä.” (Kirjoittaja 129.)

Sosiaaliturvan pelastavasta vaikutuksesta oli kaksi lyhyttä mainintaa liittyen opintolainaan ja asumistukeen, muuten Suomen sosiaaliturvajärjestelmää ei juurikaan kiitelty, vaan pikemminkin kritisoitiin. *”Sosiaaliturvan hakemista ei kuitenkaan ole tehty helpoksi ja mutkattomaksi. Sosiaalitoimiston kanssa puljaaminen aiheuttaa runsaasti stressiä tällaisessa tilanteessa.”* (Kirjoittaja 14.) Tämä on yhteneväistä myös Hakkaraisen (2012) tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan erityisesti köyhyyden tragediatarinoissa sosiaaliturvajärjestelmän edustajat, kuten sosiaalitoimen ja Kelan työntekijät, näyttäytyivät pikemminkin rikollisen kuin pelastajan roolissa.

Kertojien toimijuus oli pelastumiskertomuksissa aktiivisempi. Kirjoittajat eivät suostuneet olemaan pelkkiä olosuhteiden uhreja, vaan pyrkivät esimerkiksi opiskelemalla tai vaihtamalla työpaikkaa vaikuttamaan omaan tilanteeseensa. Pelastumiskertomuksista yli puolet eli kuusi kappaletta olikin työssäkäyvien opiskelijoiden kirjoittamia, ja opiskelijoiden kuvauksissa yhdistyi haaveilu tulevaisuudessa tapahtuvasta muutoksesta. Köyhyydestä pelastuminen ei siis pelastumiskertomuksissa välttämättä ollut vielä kirjoitushetkellä tapahtunut, mutta kertomuksista välittyi usko ja luottamus siihen, että asiat menevät parempaan suuntaan.

”Toisaalta olen nykyisen tilanteeni vuoksi todella motivoitunut valmistumaan koulutusohjelmastani ja toivon, että tulevaisuudessa työllistyn mielekkääseen ja hyväpalkkaiseen työhön” (Kirjoittaja 66).

”Myös ajatus paremmasta huomisesta pilkottaa mielessä, kun ajattelee päivää, jolloin kova uurastus työn, opiskelun ja perheen parissa on ohi” (Kirjoittaja 102).

”Yritän toki pitää yllä positiivista fiilistä ja kunhan kesä on ohitse, niin ehkä pääsen irti tästä noidankehästä. Ei se vaatisi oikeastaan muuta kuin yhden hyväpalkkaisen työn ja hetken

köyhäilyn gradun parissa niin voisin alkaa miettiä elämää eteenpäin ihan uudella tasolla.”
(Kirjoittaja 129.)

Opiskeluista valmistumisen lisäksi myös vakituisen työpaikan tai lisätyötuntien saaminen mainittiin köyhyydestä pelastavana käännekohtana. Osa-aikaiset työt, nollatuntisopimukset ja työt freelancerina näyttäytyivät epävarmuutta ja pahoinvointia lisäävinä, ja prekaarin työelämän huonot puolet tulivat hyvin esiin kirjoituksissa. Eräs osa-aikatyötä tekevä kirjoittaja kertoi joutuneensa epävarman taloustilanteen takia lykkäämään perheen perustamista.

”Esimerkiksi lasten hankkimista olemme joutuneet lykkäämään taloudellisista syistä, sillä haluaisin tehdä täysipäiväistä vuoroa vähintään 6kk nostaakseni äitiystukitason hieman paremmaksi” (Kirjoittaja 67).

Aiemmissa tutkimuksissakin (esim. Bone 2019) on todettu, että työn ja tulojen epävarmuuden takia nuoret aikuiset saattavat joutua lykkäämään esimerkiksi perheen perustamista tai ensiasunnon ostamista. Tällä voi pahimmassa tapauksessa olla hyvin kauaskantoisia negatiivisia seurauksia, sillä perhehaave saattaa kariutua biologisiin syihin, jos sitä lykkää liian pitkään epävarman työ – ja taloustilanteen takia.

5.2 Negatiiviset kertomukset

Pohjasävyltään negatiivisia kertomuksia oli aineistossa yhteensä 16 kappaletta. Negatiivisissa kertomuksissa yhdistyivät katkeroittavan köyhyyden ja raadollisen työelämän kuvaukset. Kirjoittajien oli vaikea löytää elämäntilanteestaan mitään positiivista, ja teksteistä välittyi pettymys sekä työelämään että laajemmin yhteiskuntaan. Negatiiviset kertomukset jakautuivat vielä kahdeksi tyyppikertomukseksi: pettymiskertomuksiksi ja turmiokertomuksiksi. Pettymiskertomuksissa juonen rakenne oli tasaisen alavireinen. Niistä välittyi kuva masentuneesta, raskaan taakkansa alle uupuneesta ja toivonsa heittäneestä ihmisestä, jonka toimijuus näyttäytyi passiivisena ja uhrinomaisena. Turmiokertomukset sen sijaan sisälsivät käännekohtan, jossa kirjoittaja kuvasi joko jo tapahtunutta tai tulevaisuuteen ennustamaansa negatiivista tapahtumaa tai tekoa. Turmiokertomuksista välittyi vahva viha yhteiskuntaa kohtaan, ja kertojan toimijuus näyttäytyi joko erittäin aktiivisena tai passiivisena, mutta kummassakin tapauksessa syntyi vaikutelma, että kirjoittaja ikään kuin kapinoi yhteiskuntaa ja sen normeja vastaan.

5.2.1 Pettymiskertomukset

Nimesin aineistossa esiintyneen kolmannen kertomustyyppin pettymiskertomuksiksi, sillä näistä kertomuksista huokui syvä pettymys työelämään ja koko yhteiskuntaan. Pettymiskertomuksia oli aineistossa yhteensä 10 kappaletta, ja ne muodostivat sivumääräisesti suurimman tyyppikertomusryhmän, sillä kaksi kertomuksista oli usean sivun pituisia vuodatuksia, joissa kirjoittajat kuvasivat koko traagisen elämänhistoriansa lapsuudesta tähän päivään. Fryen (1957; ref. Hänninen 2018, 199–200) länsimaisen tarinaperinteen juonityypeistä pettymiskertomukset muistuttivatkin eniten tragediata, jossa kertomuksen päähenkilö kohtaa hankaluuksia (köyhyys ja prekaari työelämä) ja taipuu haasteiden alla. Kertojien toimijuus näyttäytyi pettymiskertomuksissa passiivisena, sillä he tuntuivat ikään kuin luovuttaneen sen suhteen, että voisivat itse muuttaa tilannettaan millään tapaa parempaan suuntaan.

Juonen rakenne pettymiskertomuksissa oli tasaisen alavireinen. Näissä kertomuksissa kirjoittajat kuvasivat runsaasti työelämässä kohtaamiaan vääryyksiä ja vastoinkäymisiä, mutta kertomusten alun ja lopun välillä ei tapahtunut suurta muutosta: asiat olivat edelleen yhtä huonosti kuin aina ennenkin. Sen lisäksi, että pettymiskertomuksissa juoni oli rakenteeltaan tasaisen alavireinen, myös osa kirjoittajista kuvasi elämänsä pysähtyneeksi ”*Nyt unelmat seisovat paikallaan. Itse asiassa koko elämäni seisoo nyt paikallaan*” (Kirjoittaja 71) tai tasaiseksi alamäeksi ”*Välillä mietin, miten jaksan elää 40-vuotiaaksi, kun nyt jo nykyisyys tuntuu alamäeltä, jota on pakko matkata koska jarruja ei ole*” (Kirjoittaja 122).

Tässäkin kertomustyyppissä valtaosa kirjoittajista aloitti kertomuksensa perinteisesti esittelemällä itsensä oman ammatin tai tutkinnon kautta. Erityisen dramaattisesti kertomuksensa kuitenkin aloitti yksi kirjoittaja esittelemällä itsensä seuraavin sanoin. ”*Minä, yhteiskunnan taakka, kuluerä ja vapaamatkustaja*” (Kirjoittaja 125). Aloittamalla kertomuksensa näin kyseinen henkilö ikään kuin luokitteli itsensä valmiiksi lokeroon, johon oletti ympäröivän yhteiskunnan hänet lokeroivan, ja kyseinen lausahdus voidaan tulkita ironiseksi. Myös Hakkaraisen (2012) tutkimuksessa ironia- ja komediaelementit olivat pikemminkin löydettävissä kertomusten sisältä kuin, että kokonainen kertomus olisi ollut luokiteltavissa juonityypiltään komediaksi. Suurin osa kertomuksista loppui negatiivissävytteisiin toteamiin, joista välittyi epäreiluuden kokemus ja perinpohjainen pettymys omaan tilanteeseen, kuten seuraavista katkelmista käy ilmi.

”*Köyhyysrajaa en tarkasti tiedä, mutta kituuttamiselta se tämä tuntuu, kun ei jää 40h työviikon jälkeen yhtään ylimääräistä*” (Kirjoittaja 49).

”Onko reilua, että moni työtön saa kuukaudessa yhtä paljon kuin minä, työssä käyvä yksinhuoltajaäiti?” (Kirjoittaja 106).

”Monet vanhemman ikäluokan edustajat ovat sanoneet, että opintolainan ottaminen on turvallista, sillä koulutus takaa työpaikan. Näin ei tosiaankaan enää nykymaailmassa ole.” (Kirjoittaja 126.)

Pettymiskertomuksista välittyi vahvasti pettymys työelämään. Työelämä näyttäytyi kertomuksissa raadollisena paikkana, jossa tehdystä työstä ei saada kunnan korvauksia ja jossa työntekijä joutuu kerta toisensa jälkeen joustamaan työnantajan ehdoilla. Suurimmassa osassa kertomuksia kirjoittajat myös kuvasivat huijatuksi tai petetyksi tulemisen kokemuksiiaan.

”Koen itseni lähinnä b-luokan työntekijäksi ja jymäytetyksi. Minulle annetut lupaukset petetään kerta toisensa jälkeen, enkä voi luottaa oikein mihinkään.” (Kirjoittaja 71.)

”Tietenkin nuorempana ja tyhmempana luottikin sokeasti, kun toinen valehtelee päin naamaa, nykyään osaa jo ottaa varauksella lupaukset kokopäivätyöstä, iltalisistä ja siitä, ettei duuni mene yhdessä yössä alta” (Kirjoittaja 87).

Työelämän lisäksi kirjoittajat kuvasivat pettymystään laajemmin yhteiskuntaan ja sosiaaliturvajärjestelmään. Monet kirjoittajat toivat esiin kokemuksiiaan sosiaalitoimen tai Kelan kanssa asioimisesta, jotka koettiin nöyryyttävinä ja vaikeina, ja eräskin tutkimukseen osallistunut totesi *”On todella alentavaa, että tunnollisena työtä tekevänä kansalaisena joutuu käymään sosiaalitoimiston luukulla kerjäämässä rahaa”* (Kirjoittaja 106). Samaan tapaan kuin pelastumiskertomuksissa ja Hakkaraisen (2012) tutkimuksessa, viranomaisista piirtyvä kuva oli kaikkea muuta kuin imarteleva.

Lukiessani näitä pettymuskertomuksia pohdin, mikä on ollut tutkimukseen osallistuneiden motiivi kertoa kertomuksensa. Erityisesti kahdesta hyvin vuolaasta viiden ja seitsemän sivun pituisesta kertomuksesta syntyi vaikutelma, että kirjoittajat halusivat vuodattaa ulos pettymyksensä yhteiskuntaa kohtaan. Kirjoittajat myös tuntuivat sysäävän vastuuta ongelmistaan yhteiskunnalle. Yhdestä kertomuksesta paistoi läpi jopa suoranainen katkeruus. *”Olen 16-vuotiaasta asti vähävähältä muuttunut passiivisagressiivisemmäksi keskiluokkaisia ihmisiä kohtaan. Ne ovat niitä, jotka vievät minulta kaikki mahdollisuudet. Ne ovat niitä vastapelaajia”*, vaikka kyseinen henkilö väittääkin kertomuksensa lopussa *”En ole katkera, ainakaan enimmäkseen. Alan pelätä, että minusta tulee”* (Kirjoittaja 122). Katkelmasta välittyy köyhien ja rikkaiden välinen vastakkainasettelu, sillä kirjoittaja ikään kuin syyttää keskiluokkaisia ihmisiä omista ongelmistaan.

5.2.2 Turmiokertomukset

Neljännän aineistosta esiin nousseen tyyppikertomuksen nimesin turmiokertomukseksi. Turmiokertomuksia oli aineistossa yhteensä kuusi kappaletta, eli se oli määrällisesti pienin tyyppikertomusryhmä. Turmiokertomukset muistuttivat sisällöltään hyvin paljon pettymiskertomuksia, sillä niissäkin kirjoittajat toivat esiin työelämää ja yhteiskuntaa kohtaan tuntemaansa pettymystä ja jopa suoranaista vihaa. Turmiokertomukset olivat sävyltään pettymuskertomuksia negatiivisempia ja aggressiivisempia, ja niissä kertojien toimijuus näyttäytyi joko aktiivisena tai passiivisena. Turmiokertomusten suurin eroavaisuus oli kuitenkin juonirakenteessa: turmiokertomuksista oli löydettävissä dramaattinen käänne, joka kuvaa henkilön elämässä tapahtuvaa negatiivista muutosta. Tuo muutos oli suurimmassa osassa kertomuksia hypoteettinen, eli kirjoittajat maalailivat joko kuvaa huonommasta huomisesta tai tekemästään radikaalista teosta. Tämä kertomustyyppi oli ehkä vaikein löytää ja vaati eniten tulkintaa, mutta loppujen lopuksi näistä kertomuksista oli kaikista löydettävissä eräänlaista tuomiopäivän kuvausta, mistä syystä nimesin kertomukset turmiokertomuksiksi.

Turmiokertomusten ensimmäisissä lauseissa kirjoittajat pääasiassa esittelivät itsensä perinteiseen tapaan oman työ-, tulo- tai perhetilanteen kautta, kuten *”Olen työskennellyt samalle työnantajalle jo reilu 8 vuotta”* (Kirjoittaja 107) tai *”Vaikka palkkaa maksetaan reilu 2100 euroa kuussa ei rahat riitä elämiseen pääkaupunkiseudulla”* (Kirjoittaja 70) tai *”Meitä on minä vaimo sekä kolmevuotias poika”* (Kirjoittaja 108)”. Neljä kirjoittajaa kertoi olevansa koko-aikatöissä ja kaksi osa-aikatöissä, ja kertomukset sisälsivät paljon oman työ- ja taloustilanteen kuvailua. Alun tasaisen kuvauksen jälkeen turmiokertomuksissa tapahtui kuitenkin käänne, ja kertomukset loppuivat jopa melko dramaattiseen tapahtumaan tai kuvaukseen tulevasta turmiosta. Alku- ja lopputilanteiden välillä oli siis havaittavissa selkeä sävyero tai jännite.

Kertomuksen lopussa esiintyvä turmio saattoi olla kuvausta elämän lopullisesta huonontumisesta. Näissä tapauksissa kertojan oma toimijuus tilanteessa ei näyttäytynyt aktiivisena tai olosuhteisiin vaikuttavana. Vaikutti pikemminkin siltä, että kirjoittajat ovat täysin luovuttaneet oman elämänsä suhteen. Seuraavista katkelmista tulee mieleen käsite ”köyhyyden kierre” (Isola & Suominen 2016, 34–35), jolla tarkoitetaan köyhyyden olevan monen tekijän summa, ja josta syystä köyhyydestä irtaantuminen ainakin näiden kuvausten perusteella vaikuttaa haastavalta.

”Kunto rapistuu silmissä, paino, nousee ja ainoa mitä syö on teollinen valmisruoka. Koska sosiaalinen elämä on nolla ja parisuhdekin ajettu kiville töiden takia niin eipä tässä auta kuin väsyneenä olutta joka ilta lipitellä vain, että jaksaa huomenna uudelleen.” (Kirjoittaja 70.)

”En koskaan pääse omaan asuntoon, koska kaikkien vanhemmat eivät voi taata lainantakauksia ja koska säästöjä ei jää niin elän tätä rottarallia koko lopun ikääni. Jos menetän nykyisen työni, olen täysin kusessa. Tätä on työssäkäyvän aikuisen arki ”hyvinvointi Suomessa”. Paska maa.” (Kirjoittaja 104.)

Osassa kertomuksia kertojien oma toimijuus näyttäytyi vahvempana, ja kertomuksissa kuvattu dramaattinen käänne liittyi kirjoittajan omaan valintaan tai tekoon, kuten työpaikan vaihtamiseen tai irtisanoutumiseen. Turmiokertomusten kirjoittajat kuvasivat myös olevansa valmiita hyvinkin radikaaleihin tekoihin, kuten itsemurhaan, pankkiryöstöön tai Suomesta pois muuttamiseen, joihin alla olevien sitaattien kirjoittajat viittasivat epäsuorasti. Rivien välistä on siis ehkä luettavissa tällaisen äärimmäisen teon mahdollisuus, vaikka kirjoittajat eivät suoraan sanokaan niin tekevänsä.

”Viha yhteiskuntaa kohtaan (jota joskus haluttiin olla rakentamassa ja sille hyödyksi) kohtaan alkaa olla niin kovaa, sokeaa raivoa, etteivät sitä ymmärrä nekään työssäkäyvät, jotka jotenkin tulevat toimeen. Arvostan pankkiryöstäjiä ja muita, jotka pystyvät saamaan omansa takaisin.” (Kirjoittaja 16.)

”Moni miettii tilanteessani jopa itsemurhaa ja ymmärrän heitä hyvin, itse roikun elämässä sen ajatuksen voimin, että sellainenkin ihme voi tapahtua, että asiat jotenkin muuttuvat.” (Kirjoittaja 16.)

”Meidän elämä on aika vitusta. Naurattaa usein että mä joka aamu herään töihin, mä en omista mitään ja saan sossusta avustuksia. Ainakin tiedän opettaa omalle pojalle kun tuosta kasvaa, että häipyy tästä maasta, ei täällä ole ihmisen hyvä olla” (Kirjoittaja 104.)

Kaiken kaikkiaan turmiokertomuksista paistoi syvä viha ja katkeruus yhteiskuntaa kohtaan, ja näiden kertomusten perusteella voisi todeta, että köyhyydellä ja prekaarilla työmarkkina-asemalla on ”arpeuttavia vaikutuksia” samaan tapaan kuin tutkimusten mukaan työttömyydelläkin on (Knabe & Rätzel 2011; Egdell & Beck 2020). Myöskään Arnettin (2015) kehkeytyvään aikuisuuden ikävaiheeseen liittämää tulevaisuuden toivoa ja optimismia en näistä kertomuksista pystynyt löytämään – toivon sijaan kirjoituksia leimasi epätoivo, ja mielestäni onkin huolestuttavaa, millaisia seurauksia näin syvällä katkeroitumisella voi olla.

5.3 Työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutusten kerronta

Tässä alaluvussa pohdin ja analysoin tarkemmin työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutusten kerrontaa nuorten aikuisten kertomuksissa. Kuten luvussa 4 nostin esiin, nuori aikuisuus on tutkimusten mukaan ihmisen identiteetin rakentumisen kannalta tärkeää aikaa (Arnett 2015, 9). Aineiston tarkemman analyysin avulla pyrin selvittämään, vaikuttavatko nuorten aikuisten rankat kokemukset köyhyydestä ja prekaarista työelämästä heidän identiteettiinsä. Narratiivisen identiteetin näkökulman mukaan ihmisen identiteettejä voi tarkastella heidän kertomiensa tarinoiden perusteella, joten tässä analyysissä tutkin nimenomaan tutkimukseen osallistuneiden kertomuksissaan ilmentämiä narratiivisia identiteettejä (Myllyniemi & Helkama 2015, 188.) En kuitenkaan väitä, että kertomuksissa esiintyvät narratiiviset identiteetit olisivat kirjoittajien ”oikeita” tai pysyviä identiteettejä, sillä tällaisia johtopäätöksiä en voi tehdä. Nostan aluksi esiin analyysia siitä, näyttääkö tietyissä tyyppikertomuksissa esiintyvän tiettyjä tyyppi-identiteettejä. Sitten aineistoa kokonaisuutena tarkastellen pohdin identiteetin sosiaalista puolta erityisesti köyhien ja rikkaiden välisen vastakkainasettelun näkökulmasta. Tutkin myös, löytyykö aineistosta tulevaisuuteen viittaavia mahdollisia miniä tai yhteiskunnan arvoihin viittaavia moraalisia identiteettejä (Hänninen 1999, 60–62). Lopuksi mietin tarinankertomisen kontekstin vaikutusta narratiivisen identiteetin rakentumiseen.

Sinnittelykertomuksia lukiessani huomasin, että ne herättivät minussa lukijana sekä säälin että ihailun tunteita. Kirjoittajat rakensivat kuvaa itsestään sinnikkäinä ja epäitsekkäinä arjen taistelijoina, ja kertomuksissa oli havaittavissa monia suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjä arvoja, kuten nöyryys, vaatimattomuus, sisukkuus, itsenäisyys ja ahkeruus. Kahdesta kertomuksesta välittyi kuva epäitsekästä perheenäidistä, joka on valmis joustamaan omista tarpeistaan varmistaakseen lastensa hyvinvoinnin. *”Kärsin itse useammasta vaivasta/sairaudesta, mutta omat lääkäri ja lääkekulut sekä hammaslääkäri ovat ensimmäisiä säästökohteita”* (Kirjoittaja 33) tai *”Tingin omasta syömisestä, jotta lapset saavat vatsansa täyteen”* (Kirjoittaja 58). Sinnittelykertomuksissa rakentuvaa tyyppi-identiteettiä, oli kyseessä sitten uhrautuva perheenäiti tai elantonsa marjoja poimimalla tienaaava opiskelija, voisi siis kuvata ”ihannekansalaisen identiteetiksi”, sillä kertomuksissa välittyi kuva itsenäisesti pärjäävästä, epäitsekästä ja sisukkaasta arjen taistelijasta.

Lukiessani pelastumiskertomuksia minulle piirtyi kuva köyhyyden väliaikaisuudesta. Väliaikainen köyhyys näytti kuuluvan melko luonnollisena osana esimerkiksi juuri opiskeluaikoihin, ja suurin osa pelastumiskertomuksiksi luokittelemistani kertomuksista oli nimenomaan opiskelijoiden

kirjoittamia. Tutkimuksissakin on todettu opiskelun olevan avain pois köyhyydestä (Airio & Niemelä 2009, 15). Toisaalta asia ei tänä päivänä ole niin yksinkertainen, ja osa kirjoittajista toi myös esiin huoltaan siitä, helpottaako työtilanne opinnoista valmistumisenkaan jälkeen. Kaiken kaikkiaan pelastumiskertomusten kirjoittajien asema näyttäytyi jopa etuoikeutettuna ja onnekkana verrattuna muuhun aineistoon, ja kirjoittajat tuntuivat tämän itsekkin ymmärtävän. ”*Onneksi asun poikaystäväni kanssa, jolla on säännölliset kuukausitulot, joten köyhyys ei vaikuta minuun niin rankasti*” (Kirjoittaja 60) tai ”*Olin onnekas, kun löysin henkilön, jolta tuon summan pystyin lainaamaan*” (Kirjoittaja 14). Haastavasta elämäntilanteesta huolimatta pelastumiskertomuksia leimasi siis eräänlainen huolettomuus ja onnekkuus, joten kertomuksissa esiintyväksi tyyppi-identiteetiksi nimesin ”etuoikeutetun identiteetiksi”. Määritelmä etuoikeutettu viittaa tässä nimenomaan etuoikeutettuun asemaan suhteessa muihin aineistossa tarinansa kertoviin köyhiin.

Pettymiskertomuksista puolestaan välittyi hyvin perinpohjainen pettymys yhteiskuntaan ja työelämään. Kirjoittajat asemoivat itseään ikään kuin uhrin asemaan ja jopa melko dramaattisesti kuvasivat sitä, kuinka ovat itse tehneet kaikkensa, ja kuinka köyhyys johtuu heistä riippumattomista tekijöistä. ”*Niin kauan olen yrittänyt jaksaa, sinnitellä ja uskoa kovaan yrittämiseen ja oman aktiivisuuden merkitykseen, että kun uusi hallitus nyt yrittää romuttaa hyvinvointiyhteiskuntaa entisestään ja syyllistää nyky-yhteiskunnan uhreja, tekee mieli heittää lusikka nurkkaan.*” (Kirjoittaja 125.) Pettymiskertomuksien tyyppi-identiteettiä voisi kutsua ”uhrin identiteetiksi”, sillä kirjoittajat sysäsivät vastuuta omista vastoinkäymisistään yhteiskunnalle, ja kuten katkelmasta käy ilmi, yksi kirjoittaja jopa nimesi itsensä ”nyky-yhteiskunnan uhriksi”.

Turmiokertomuksista välittyi kuva ihmisistä, jotka ovat niin pettyneitä ja vihaisia, että ovat valmiita hyvinkin radikaaleihin tekoihin. Vaikka kirjoittajat puhuivat esimerkiksi itsemurhasta tai pankkiryöstöstä lähinnä hypoteettisella tasolla, tuli minulle kertomuksia lukiessani olo, että jopa pelkään, mitä nämä kirjoittajat voisivat olla valmiita tekemään. Toisaalta osassa kertomuksia maalailtu turmio näyttäytyi pikemminkin lopullisena elämän kurjistumisena ja luovuttamisena sen suhteen, että asiat voisivat mennä paremmin. Tähän kertomustyyppiin ei kuulunut yhtään opiskelijan kertomusta ja keski-ikäntäinkin näiden kertomusten kirjoittajat olivat jo lähempänä 30 ikävuotta, ja heillä oli takanaan useita vuosia raadollista työelämää. Kertomuksista oli vaikea löytää mitään positiivista, ja kirjoittajat kuvasivat kokemuksiaan melko rankoinkin sananvalinnoin, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi. ”*Mutta sen voin sanoa, että työllä ei rikastu ja köyhyys periytyy. Olen painanut töitä kuin hullu (15-vuotiaasta asti ja oikeasti sitä ennenkin, vaikkei laillista olekaan), opiskellut hullun nopeasti, vanhempani ovat painaneet töitä kuin hullut, kaikki olemme perse aukisia ja velkaisia.*” (Kirjoittaja 16.) Kertomuksia lukiessa välittyi tunne kapinallisuudesta: kirjoittajat eivät

jaksaneet enää edes yrittää elää yhteiskunnan normien mukaisesti, vaan viittasivat kertomuksissaan esimerkiksi itsemurhaan, pankkiryöstöön, työnteon lopettamiseen tai alkoholisoitumiseen. Tästä syystä nimesin turmiokertomuksessa esiintyvän tyyppi-identiteetin ”kapinallisen identiteetiksi.”

Luokittelimistani tyyppikertomuksista on siis mahdollista löytää esimerkiksi neljä tyyppi-identiteettiä, jotka nimesin ja joita kuvasin omin sanoin seuraavalla tavalla:

1. Ihannekansalaisen identiteetti: ”Raadan ja paiskin töitä, enkä valita.”
2. Etuoikeutetun identiteetti: ”Onneksi tämä on vain väliaikaista, ja minulla menee paremmin kuin muilla.”
3. Uhrin identiteetti: ”On yhteiskunnan ja rikkaiden ihmisten syytä, että olen köyhä.”
4. Kapinallisen identiteetti: ”Millään ei ole enää mitään väliä, joten voin aivan yhtä hyvin luovuttaa.”

Nämä neljä tyyppi-identiteettiä muodostavat yksinkertaistetun kuvan siitä, miten työn ja tulojen epävarmuus voi vaikuttaa nuoren aikuisen identiteettiin. Kuitenkin aineistossa kokonaisuudessaan oli löydettävissä myös monia muita identiteettejä – onhan ihmisen identiteetti moninainen ja muuttuva. Henkilökohtaisen identiteetin lisäksi aineiston avulla on mahdollista tarkastella sosiaalisia identiteettejä eli kirjoittajien erilaisten ryhmäjäsenyyksien kautta määrittyviä identiteettejä (Myllyniemi & Helkama 2015, 182–183).

Yksi ryhmä, johon kirjoittajat itsensä ikään kuin automaattisesti luokittelivat vastatessaan kirjoituskutsuun, on työssäkäyvät köyhät. Kirjoituksista välittyi kuva subjektiivisesta köyhyydestä (Kangas & Ritakallio 2005, 46), sen sijaan että joku ulkopuolinen määrittäisi, ovatko kirjoittajat köyhiä vai eivät. Moni kirjoittaja oli tulojensa mukaan tilastollisen köyhyysrajan (Tilastokeskus 2020) yläpuolella, mutta koki silti olevansa köyhä esimerkiksi korkeiden asumismenojen takia. Myös suhteellinen köyhyys (Townsend 1979, 43) näyttäytyi aineistossa, ja moni kirjoittaja kuvaili kokemuksiaan siitä, että ei pysty elämään valtavirran mukaista elämää eli esimerkiksi omistamaan autoa, asuntoa tai edes uusia vaatteita. Kirjoittajien suhtautuminen köyhyyden kategoriaan vaihteli, ja osa kirjoittajista tuntui olevan melko sinut sen kanssa, että on pienituloisen.

”Köyhyydessä ei sinänsä ole mitään hävettävää – minua ei haittaa pienituloisen status”
(Kirjoittaja 129).

”Ei ne ole ne suuret tulot, vaan pienet menot, mitkä tekee ihmisen rikkaaksi tai köyhäksi. Tuloistani huolimatta en koe itseäni köyhäksi, en stressaa rahoistani, eikä minun tarvitse huolehtia saanko huomenna makaronin kaveriksi muutakin kuin keitinveden.” (Kirjoittaja 52.)

Osa kirjoittajista kuitenkin selkeästi häpesi omaa köyhyyttään tai työtilannettaan. Koettu häpeä voi olla sisä- tai ulkosyntyistä, eli häpeän kokemukseen vaikuttavat sekä henkilökohtaiset että oletetut yhteiskunnan asettamat vaatimukset. (Walker 2014, 105–108.) Häpeän molemmat puolet näkyivät myös aineistossa. Kirjoittajat esimerkiksi kuvasivat jo lapsuudenaikaisia ulkopuolisuuden kokemuksiaan, tai pohtivat omaa ihmisarvoaan suhteessa työtilanteeseensa. Seuraavista katkelmista on nähtävissä häpeän lisäksi myös köyhyiden periytyvyys ja työnteon normatiivisuus osana aikuiselämää.

”Lapsena söimme yleensä eineksiä. Harrastuksiin ei ollut varaa. Elintavoistani johtuen olin pullukka lapsi, jota kiusattiin sen vuoksi. Oli minulla silti ystäviä. He kävivät säännöllisesti leffassa, bändien keikoilla ja pizzalla. Se, ettei minulla ollut koskaan varaa lähteä mukaan oli kenties merkittävin syy yksinäisyyteeni.” (Kirjoittaja 22.)

”Työn tekeminen on tärkeää, sillä olen huomannut, että pidempinä työttömyyspätkinä ja työtä hakiessa epätoivo ja yksinäisyys kasvaa. Olenko arvokas yhteiskunnassa ja olenko arvokas ihmisenä? Toivon, että pärjäisin elämässä tekemällä koulutustani vastaavaa työtä.” (Kirjoittaja 60.)

Taistellakseen köyhyiden aiheuttamaa häpeää vastaan kirjoittajat toivat esiin erilaisia hyveitään, kuten ahkeruutta, hyväntekeväisyystöiden tekoa tai hyvää vanhemmuutta. Tällä tavoin he ikään kuin vastustivat köyhän leimaa ja köyhyyteen liitettyjä negatiivisia attribuutteja. Tämä on yhtenäistä myös aiempien tutkimustulosten kanssa (Pemberton ym. 2015; Shildrick & MacDonald 2013), joiden mukaan köyhät saattavat itsekkin paheksua köyhyyttä ja tästä syystä yrittävät kaikin keinoin ulkoistaa itsensä köyhän kategoriasta. Alla olevassa katkelmassa tulee hyvin esiin, kuinka kirjoittaja olettaa yhteiskunnan liittävän köyhiin tietynlaisia piirteitä, ja kuinka hän sen takia korostaa omia hyveitään.

”Kuvitellaan, että köyhät ovat köyhiä vain tyhmyyttään ja laiskuuttaan ja yhteiskunnan hyväosaiset erityisen lahjakkaita tai älykkäitä. Kuitenkin jokainen, joka minut tuntee, sanoisi, että olen älykäs, empaattinen ja todella sisukas tekemään töitä sekä omani että muiden hyvinvoinnin eteen.” (Kirjoittaja 125.)

Aineistossa rakentui sekä köyhien ja rikkaiden että työssäkäyvien ja työttömien välinen vastakkainasettelu. Onkin todettu, että köyhyys määrittyy suhteessa rikkauteen, jolloin köyhyys näyttäytyy eräänlaisena poikkeavana toiseuden tilana tai jopa muukalaisuutena (Lister 2004, 100–101; Saari 2015, 12–13). Kertomuksissa oli havaittavissa, että köyhät vertaavat itseään varakkaampiin ihmisiin, joilla on varaa esimerkiksi matkustella ulkomaille, käydä ravintolassa syömässä tai ostaa uusia vaatteita. Osassa kertomuksia välittyi myös köyhien rikkaita ihmisiä kohtaan

tunteita vihamielisyyttä. Rikkaista ihmisistä puhuttiin ”hemmoteltuina kakaroina” tai ”vastapelaajina” ja erityisesti työnantajista piirtyi kuva ahneina riistäjinä, jotka tavoittelevat omaa etuaan ja ”repivät kaiken työntekijän selkänahasta”. Toinen ryhmä, johon kirjoittajat itseään vertailivat, oli työttömät. Työttömyys näyttäytyi useassa kertomuksessa vielä työssäkäyvän köyhyttäkin pahempaan tilaan.

”Ikävä tosiasia Suomessa on, että rehellisellä ja ahkeralla työllä ei saa tuloja yhtään enempiä kuin työttömänä. Työkokemuksen ja myös oman mielenterveyden takia sekä oman arvontunnon vuoksi en halua jäädä vain kotisohvalle makaamaan työttömänä.” (Kirjoittaja 106.)

”Kaikesta huolimatta olen huomattavasti tyytyväisempi nykyiseen tilaan, kuin parin vuoden takaiseen täyspäivätyöttömyyteen. – Työttömän maanantai ei eroa lauantaista, kaiken voi tehdä huomennakin, kun ei ole mitään mihin tarvitsisi mennä tai mitä tarvitsisi tehdä. Työttömyyteen väsyä, tulee veltoksi, ei jaksa, ei viitsi.” (Kirjoittaja 52.)

Ryhmäjäsenyyksien ja kategorioiden lisäksi aineistossa oli löydettävissä Hännisen (1999, 60–62) esittelemiä narratiivisen identiteetin osa-alueita. Mahdolliset minät (Marcus & Nurius 1986; ref. Hänninen 1999, 60–62), jotka viittaavat tulevaisuuden toiveisiin, haaveisiin ja pelkoihin, nousivat erityisesti esiin pelastumiskertomuksissa ja turmiokertomuksissa, joissa kirjoittajat ikään kuin maalailivat kuvaa paremmasta tai huonommasta huomiosesta. Pelastumiskertomuksissa esiintyvät mahdolliset minät näyttäytyivät realistisina siinä mielessä, että kirjoittajat eivät tuoneet esiin epärealistisia haaveiluja rikkaaksi tulemisesta, vaan kuvasivat haaveitaan ja tavoitteitaan hyvinkin vaatimattomina. *”En vaatisi paljon, minulle riittäisi kohtuullinen palkka (vaikkapa 2000e/kk). Rahaa enemmän minulle merkitsevät hyvät työolot ja tunne siitä, että minua arvostetaan työpaikassani.”* (Kirjoittaja 126.) Tulevaisuuden toivottu mahdollinen minä hahmottui näissä kertomuksissa siis aivan tavalliseksi työtä tekeväksi aikuiseksi. Näistä kertomuksista ei tullut kuvaa, että nuoret aikuiset haaveilisivat työstä, jossa kulminoituu esimerkiksi suurempi elämäntarkoituksen etsiminen, kuten joissain tutkimuksissa on osoitettu (Mayselless & Keren 2014, 67). Turmiokertomuksissa rakentuva kuva mahdollisista ministä oli enemmän pelkojen sävyttämä: kirjoittajat kuvasivat tulevan minänsä olevan vielä nykyistäkin onnettomammassa tilanteessa.

Kertomuksissa näkyi myös ympäröivän yhteiskunnan arvojen vaikutus, jota voidaan nimetä moraaliseksi identiteetiksi (Hänninen 1999, 60–62). Aineistoa kokonaisuutena lukiessa oli selvää, että kirjoittajien mielestä yhteiskunnan ideaali on työssäkäyvä ja itsenäinen aikuinen ihminen. Länsimaisen yhteiskunnan yhtenä mallitarinana onkin tarina työllä yksilön arvon mittana

(Hänninen 1999, 50–52), johon yhdistyy myös taloudellisen riippumattomuuden ihanne. Kirjoittajat kokivat selvää ristiriitaa sen suhteen, että eivät tätä ihannetta pysty täyttämään, ja tämä tuli hyvin esiin esimerkiksi kuvauksissa puolison ”siivellä elämisen” aiheuttamasta häpeästä. Toisaalta erityisesti turmiokertomuksissa näitä yhteiskunnan ideaaleja pikemminkin vastustettiin, kuten kirjoittajien viittaukset esimerkiksi pankkiryöstöön tai työttömäksi ryhtymiseen osoittavat. Tämä tuntuu olevan aika luontainen reaktio – ovathan sorretut ihmiset kautta aikain nousseet lopulta vastarintaan sortajiaan vastaan.

Kuten De Fina (2015, 359–360) on todennut, ei narratiivista identiteettiä analysoidessa tule unohtaa tarinankerronnan kontekstia ja sitä, että tarinoiden kertojilla on aina tarinankertojan identiteetti. Ihmisillä on myös erilaisia motiiveja kertoa tarinansa: osa esimerkiksi kertoo tarinoita viihdyttääkseen, osa purkaakseen omaa pahaa oloaan ja osa ajaakseen omaa agendaansa (Hänninen 2018, 190–191). Tutkimusaineistoa lukiessa voi siis pohtia, mikä on ollut tutkimukseen osallistuneiden motiivi kertoa omista köyhyyden ja epävarman työelämän kokemuksistaan. Osa kertomuksista oli melko vuolaita vuodatuksia, ja niitä lukiessa tuli tunne, että kirjoittajien yhtenä motiivina on nimenomaan saada purettua omaa pahaa oloaan. Osassa kertomuksia puolestaan oli havaittavissa humoristisia elementtejä ja taitavaa kielenkäyttöä, eli kirjoittajat saattoivat pyrkiä myös viihdyttämään tarinoillaan. Lisäksi tutkimukseen osallistuminen on voinut olla tapa saada oma ääni kuuluville, ja tällä tavalla kirjoittajat ovat ehkä toivoneet, että voivat vaikuttaa asioiden tilaan laajemmassa mittakaavassa. Toisaalta tutkimusaineistoon kuului lyhyitä ja melko latteita muutaman lauseen pituisia tarinoita, joita lukiessani mietin, että kirjoittaminen ei välttämättä ole kaikille ihmisille luontaisin tapa ilmaista itseään. Näiden ihmisten ääni jääkin melko kuulumattomiin tällaisessa kirjoitettuun aineistoon perustuvassa tutkimuksessa – puhumattakaan henkilöistä, joilla ei ole pääsyä tietokoneelle ja internetiin, sillä tutkimusaineisto kerättiin nimenomaan internetissä verkkolomakkeella. Lisäksi koska tutkimusaineiston kertomukset on kerätty internetissä anonyymisti, ovat kirjoittajat voineet kertoa tarinansa vapaasti ja häpeilemättä. Anonyymius näkyy myös joidenkin kirjoittajien käyttämässä melko ronskissa kielenkäytössä

Aineiston analyysin jälkeen voidaan todeta, että työn ja tulojen epävarmuuden identiteettivaikutukset ovat moninaisia, eikä voida sanoa, että kaikkien ihmisten kohdalla vaikutukset olisivat samat. Tyypikertomuksissa esiin nousseiden tyyppi-identiteettien (ihannekansalainen, etuoikeutettu, uhri ja kapinallinen) lisäksi aineistossa kokonaisuutena löytyi paljon muitakin identiteettejä, joissa heijastuivat erilaiset ryhmäjäsennydet, tulevaisuuden toiveet ja pelot sekä yhteiskunnan arvot. Koska ihmisten identiteetit ovat muuttuvia ja moninaisia, voi sama ihminen kokea muun muassa kaikkia edellä mainittuja identiteettivaikutuksia samaan tai eri aikaan. Köyhyys ja prekaarit kokemukset

työelämässä vaikuttavat kuitenkin ihmisen elämään niin kokonaisvaltaisesti, että hyvin todennäköisesti niillä on joitain vaikutuksia identiteettiin. Näiden tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että pahimmassa tapauksessa ihminen tulkitsee kokemansa vastoinkäymiset omaksi viakseen ja jopa kyseenalaistaa arvonsa tässä yhteiskunnassa, jossa vallitsevan ideaalina on itsenäisesti oman elantonsa tienaaava aikuinen ihminen. ”Köyhän identiteettiä” vaikuttaa siis leimaavan joissain tapauksissa heikko itsetunto ja riittämättömyyden tunne, kuten on myös todettu aiemmassa tutkimuksessa (Banker ym. 2020). Toisaalta ihminen saattaa myös katkeroitua ja syyttää ympäröivää yhteiskuntaa ja muita ihmisiä omista vastoinkäymisistään. Parhaassa tapauksessa väliaikainen köyhyys ja prekaarit työsuhteet opettavat kekseliäisyyttä ja nöyryyttä. Haastavista elämäntilanteista näyttäisi selviytyvän parhaiten silloin, kun tulevaisuudessa on odotettavissa käänne parempaan. Erityisesti opiskelijoiden kertomuksissa oli luettavissa tulevaisuuden toivoa ja optimismia, kun taas useiden vuosien ajan työelämän ja yhteiskunnan pettämisiksi tulleiden kertomuksista välittyi epätoivo ja katkeroituminen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää köyhyyden ja prekaarin työelämän identiteettiä vaikutuksia nuorilla 18–30-vuotiailla aikuisilla. Tutkimuskysymykseni olivat ”Millaisia köyhyyden ja prekaarin työelämän värittämiä tyyppikertomuksia aineistosta muodostuu?” ja ”Miten köyhyyden ja prekaarin työelämän identiteettiä vaikutuksista kerrotaan aineistossa?” Aikaisempien tutkimusten mukaan nuori aikuisuus on identiteetin rakentumisen kannalta tärkeää aikaa (Arnett 2015, 9), ja nuoret aikuiset kärsivät muita ikäluokkia todennäköisemmin myös työn ja tulojen epävarmuudesta (Kalleber & Vallas 2018, 14–17). Tutkimusta ohjaavana teoreettismetodologisena viitekehysenä oli narratiivinen tutkimus ja erityisesti narratiivisen identiteetin käsite, jonka mukaan ihminen rakentaa identiteettiään tarinan muotoon (Myllyniemi & Helkama 2015, 188). Tutkimusaineistoni muodostui 34:stä nuoren aikuisen kirjoittamasta köyhyyttä ja prekaaria työelämää kuvaavasta kertomuksesta. Analysoin aineiston narratiivisen tutkimuksen menetelmin niin, että luokittelin aineistosta ensin tyyppikertomuksia ja tutkin sitten tarkemmin työn ja tulojen epävarmuuden identiteettiä vaikutusten kerrontaa aineistossa. Tässä luvussa esitän tutkimukseni tulokset tiivistetyssä muodossa ja pohdin tutkimustulosten merkittävyyttä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Arvioin myös tutkimukseni luotettavuutta ja esitän ideoita jatkotutkimukseen

Aineiston analyysini sisälsi sekä tyyppikertomusten luokittelua että tarkempaa identiteettiä vaikutusten kerronnan analyysia. Luokittelin aineiston ensin erilaisiksi tyyppikertomuksiksi, joiden avulla rikkaasta aineistosta muodostui yksinkertaistetumpi kuva. Nimesin luokittelmani tyyppikertomukset sinnittelykertomuksiksi, pelastumiskertomuksiksi, pettymiskertomuksiksi ja turmiokertomuksiksi. Tyyppikertomusten luokittelun jälkeen analysoin tarkemmin tyyppikertomuksissa esiintyviä identiteettejä. Tyyppikertomuksista oli mahdollista löytää neljä eri tyyppi-identiteettiä, jotka nimesin ihannekansalaisen identiteetiksi, etuoikeutetun identiteetiksi, uhrin identiteetiksi ja kapinallisen identiteetiksi. Pelkkä tyyppi-identiteettien analyysi olisi kuitenkin antanut aineistossa esiintyvistä identiteeteistä liian yksinkertaistetun kuvan, joten tutkin identiteettiä vaikutusten kerrontaa myös laajemmin koko aineistosta.

Kokemuksilla köyhyydestä ja prekaarista työelämästä vaikuttaisi aineiston analyysin perusteella olevan sekä mahdollisia positiivisia että negatiivisia identiteettiä vaikutuksia. Parhaassa tapauksessa köyhyydessä eläminen pakottaa käyttämään mielikuvitusta ja opettaa arvostamaan arjen pieniä iloja. Osa tutkimukseen osallistuneista toi esiin ylpeyttä siitä, että pienistä tuloista huolimatta pärjää ja korosti esimerkiksi, että rakkaus ja oman perheen kanssa vietetty aika ei maksa mitään. Toisaalta erityisesti pitkittynyt kamppailu työn ja tulojen epävarmuuden kanssa voi aineiston analyysin

perusteella johtaa toivottomuuden ja katkeruuden tunteisiin erityisesti niissä tapauksissa, joissa tulevaisuudessa ei ole odotettavissa muutosta parempaan. Pahimmassa tapauksessa ihminen saattaa menettää toivonsa ja kyseenalaistaa oman ihmisarvonsa, tai vaihtoehtoisesti katkeroitua ja syyttää ympäröivää yhteiskuntaa ja muita ihmisiä omasta tilanteestaan. Arnett (2015) on yhdistänyt kehkeytyvän aikuisuuden ikävaiheeseen optimismin ja toiveikkuuden, mutta tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että joidenkin nuorten aikuisten voi olla hyvin vaikeaa löytää tulevaisuudesta minkäänlaista toivoa.

Työn ja tulojen epävarmuuden identiteetti-vaikutukset ovat tutkimukseni perusteella myös sosiaalisesti rakentuvia. Aiemmissä tutkimuksissa (Shildrick & MacDonald 2013; Pemberton ym. 2015) on todettu, että köyhiin ihmisiin liitetään usein negatiivisia asioita, kuten laiskuutta tai tyhmyyttä, ja tästä syystä köyhät eivät välttämättä haluaisi tulla luokitelluiksi köyhien kategoriaan. Tämä näkyi myös tutkimusaineisossani, sillä osassa kertomuksia kirjoittajat pyrkivät tuomaan esiin omia hyviä puoliaan, kuten ahkeruutta tai hyvää vanhemmuutta, ja suorastaan korostivat sitä, että köyhyys ei ole heidän oma vikansa. Köyhyys aiheuttaa myös häpeän tunteita, mikä oli nähtävissä tutkimusaineistossa. Kirjoittajat kuvasivat kertomuksissaan kokevansa häpeää esimerkiksi sen takia, että joutuvat lainaamaan puolisoilta rahaa vuokranmaksuun tai eivät pysty tekemään samanlaisia hankintoja kuin muut ihmiset. Samaan tapaan Mikkosen (2012) tutkimuksessa nuoret aikuiset kertoivat sosiaalisen vertailun aiheuttavan häpeän ja huonommuuden tunteita, ja omista taloudellisista vaikeuksista koettiin jopa vahvaa syyllisyyttä.

Köyhyyden voidaan ajatella rakentuvan alisteisessa suhteessa rikkauteen, jolloin köyhyys on eräänlainen valtavirrasta poikkeava toiseuden tila (Lister 2004, 100–101). Aineistossa olikin nähtävissä köyhien ja rikkaiden välistä vastakkainasettelua. Kirjoittajat liittivät rikkaisiin ihmisiin negatiivisia ominaisuuksia, kuten laiskuutta ja tyhmyyttä, ja saattoivat jopa syyttää rikkaita ihmisiä omista ongelmistaan. Toisaalta osassa kertomuksista kirjoittajat vertailivat itsenään myös työttömiin ihmisiin, jotka nähtiin vielä työssäkäyviä köyhiäkin onnettomampana ihmisryhmänä. Vaikka suoranaista absoluuttista nälkänä ja janona esiintyvää köyhyyttä ei kertomuksissa ilmennyt, kirjoittajat toivat kertomuksissaan esiin, kuinka he joutuvat pidättäytymään melko tavallisina ja arkisina pidetyistä asioista kuten uusien vaatteiden ostamisesta, ravintolassa syömisestä tai autolla töihin kulkemisesta. Samankaltaisia köyhyyden aineellisia seurauksia nousi esiin myös Mikkosen (2012, 20–30) tutkimuksessa. Ajattelin, että sekä rikkaiden että ”tavallisten” hyvin toimeentulevien ihmisten olisi tärkeä ymmärtää, että monet itsestään selvinä pidetyt asiat, kuten esimerkiksi ravintolassa syöminen, eivät ole kaikille mahdollisia. Sosiaaliset etäisyydet voivat Suomessakin olla

niin syviä, että köyhien elämä näyttää rikkaiden silmissä Saaren (2015, 12–13) sanoin jopa ”muukalaismaiselta”.

Työn ja tulojen epävarmuudella voidaan siis nähdä olevan monia vaikutuksia nuoren aikuisen identiteettiin. Identiteettivaikutukset tuskin rajoittuvat pelkästään nuoriin aikuisiin, vaan koetuilla vastoinkäymisillä on todennäköisesti vaikutuksia kaikenikäisten ihmisten identiteetteihin. Nuorten aikuisten identiteettien tarkastelu on kuitenkin erityisen hedelmällistä, sillä nuorena aikuisena rakennetaan ikään kuin perusta identiteetille, jonka päälle ihminen jatkaa identiteetin rakentamista läpi elämän (Erikson 1950; ref. Kroger 2007, 10–11). Jos tämä nuorena rakennettu identiteetin perusta jää hataraksi tai ihmisen käsitys itsestään kovin negatiiviseksi, on mahdollista, että usko omaan itseen ja esimerkiksi työelämässä pärjäämiseen ei kehity. Kuten Marttinen (2017, 63–65) on väitöskirjassaan todennut, nuori aikuinen voi pahimmassa tapauksessa ajautua eräänlaiseen ”murehtimisen kehään”, jos oman elämän suuntaviivat ja työelämään liittyvät tavoitteet eivät hahmotu. Tulevaisuuden murehtiminen oli vahvasti läsnä myös tutkimusaineiston kertomuksissa, joissa nuoret aikuiset toivat esiin monenlaisia huolia liittyen esimerkiksi juuri töiden saamiseen, vuokran tai asuntolainan maksuun ja laajemmin elämästä selviytymiseen.

Aineiston analyysi kertoo köyhyyden ja prekaarin työn identiteettivaikutusten lisäksi jotain myös laajemmin yhteiskunnastamme. Tutkimuksessani piirtyvä kuva suomalaisesta köyhyydestä kertoo, että köyhyys ei ole pelkästään työttömien ongelma, ja osalla ihmisistä köyhyys on myös vaarassa pitkittyä. Erityisesti henkilöiden, joiden sosiaalinen turvaverkko ei pysty taloudellisesti auttamaan tiukan paikan tullen, näyttäisi olevan vaikeaa ponnistaa pois köyhyydestä. Lapsuudenperheen tai puolison köyhyydestä pelastava vaikutus voi puolestaan olla hyvinkin merkittävä, kuten myös aineiston analyysissa kävi ilmi. Yhteiskuntamme vaikuttaisi olevan melko epätasa-arvoinen sen suhteen, mitkä ovat yksilön mahdollisuudet pelastua köyhyydestä, ja erityisen ongelmallinen tilanne on silloin, kun ihminen kokee jäävänsä täysin yksin ilman läheisten tai yhteiskunnan apua.

Väliaikainen köyhyys, joka on erityisesti opiskelijoiden keskuudessa yleistä, näkyi myös tutkimusaineistossa, johon kuului useita osa-aikatöitä tekevien opiskelijoiden köyhyyskertomuksia. Opiskelijoiden kertomuksissa oli kuitenkin useimmiten havaittavissa tulevaisuuden toivoa ja optimismia, sillä opiskelun ajateltiin olevan avain pois köyhyydestä. Toisaalta osassa kertomuksia välittyi opiskelijoiden kokema huoli siitä, takaako tutkintokaan töitä. Aiemmassa tutkimuksessa (Bone 2019) on todettu, että korkeakoulututkintokaan ei tänä päivänä aina takaa vakituista työtä ja toimeentuloa, ja tämä näkyi myös tutkimusaineistossa. Tutkimukseen osallistui useita alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita ihmisiä, jotka tekivät vasten tahtoaan töitä esimerkiksi freelancerina. Tutkimusaineiston analysoiminen saikin minut pohtimaan, pitäisikö jo esimerkiksi 2.

asteen opinnoissa painottaa enemmän työelämänäkökulmaa ja sitä, miten joillain aloilla on vaikea työllistyä. Tällaista asiaa ei välttämättä tule ajatelleeksi hakiessaan opiskelemaan unelmiensa alaa, mutta viimeistään valmistumisen jälkeen voi karu todellisuus iskeä vasten kasvoja, kun töitä ei niin helposti löydykään.

Tämän päivän köyhyydestä piirtyvän kuvan lisäksi tutkimukseni avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä tämän päivän työelämästä. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kertoi työskentelevänsä prekaarissa asemassa vasten tahtoaan. Prekaarin työn haittapuolten on todettu liittyvän paljolti epävarmuuden kokemukseen (Pyöriä & Ojala 2017, 42–43), ja tämä näkyi myös tutkimusaineistossa, sillä tutkimukseen osallistuneet kuvasivat, että eivät epävarman työ- ja taloustilanteensa takia esimerkiksi uskalla ajatella perheen perustamista tai omistusasunnon ostamista. Toisaalta erityisesti opiskelijat toivat esiin sitä, että nollatuntisopimukset ja keikkatyö sopivat opiskelijan elämäntilanteeseen yleensä melko hyvin, ja osa-aikatyöt takasivat sen, että esimerkiksi perheen kanssa vapaa-ajan viettoon jäi enemmän aikaa. Prekaarin työn hyötynä onkin pidetty joustavuutta (Julkunen 2003, 401). Prekaari työ näyttäisi tutkimukseni perusteella olevan hyvä asia silloin, kun se on ihmisen oma valinta, mutta erityisesti vuosia kestävä pätkätöiden teko ja epävarmuus töiden jatkumisesta koetaan raskaana.

Kuten Heikkinen (2018, 184–185) on todennut, narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei ole aivan yksiselitteistä. Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt luotettavuutta lisätäkseni kuvailemaan mahdollisimman tarkkaan aineiston analyysin prosessin, jotta tekemäni valinnat tulisivat lukijalle näkyviksi. Olen perustellut tekemäni tulkinnat aineistokatkelmien avulla ja olen myös käyttänyt aineistokatkelmia mahdollisimman monesta tutkimusaineiston köyhyyskertomuksesta. Luvussa 4 esitellyt narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden periaatteet (Heikkinen ym. 2007, 8–9) toteutuivat tutkimuksessani oman arvioni mukaan hyvin. Ensinnäkin olen tutkimuksessani tuonut esiin historiallisen jatkuvuuden periaatteen mukaisesti tutkimusaineiston ajalliset ja paikalliset yhteydet, eli että tutkimusaineisto sijoittuu Suomen vuoden 2015 tilanteeseen. Toiseksi olen refleksiivisyyden periaatetta noudattaen pyrkinyt tarkastelemaan omaa suhdettani tutkimuksen kohteeseen. Koska olen itsekkin nuori aikuinen, ja ainakin opiskeluiden aikainen väliaikainen köyhyys on itsellenikin tuttua, olen kokenut samaistumisen tunteita lukiessani ja analysoidessani tutkimusaineistoa. Olen tietoinen, että tutkimuksessani täyden objektiivisuuden saavuttaminen on mahdotonta, mutta olen pyrkinyt analysoimaan aineistoa mahdollisimman neutraalisti ja ilman ennakko-oletuksia. Kolmanneksi dialektisuuden periaatteen mukaisesti olen tulkinnassani nojannut sekä aiemmin tehtyyn kotimaiseen ja kansainväliseen tutkimukseen että pyrkinyt päästämään tutkittavien äänen kuuluviin. Toivon myös, että tutkimukseni tuottaa jotain

hyödyllistä ja että se saa lukijan katsomaan maailmaa edes hieman uudesta näkökulmasta, eli että näin ollen toimivuuden ja havahduttavuuden periaatteet toteutuisivat tutkimuksessani.

Tämän tutkimuksen tekeminen sai minut ajattelemaan sitä, kuinka raadollisesti työelämä voi kohdella joitakin ihmisiä. Kuten Hänninen (1999, 50–52) on todennut, työnteko ihmisen arvon mittana näyttäisi olevan eräänlainen länsimaisen yhteiskunnan mallitarina, johon ihminen vertaa itseään ja elämässä onnistumisistaan. Jos oma elämä ei yrityksistä huolimatta mene tämän mallitarinan mukaan, voi tutkimukseni perusteella seurauksena olla esimerkiksi häpeän ja katkeruuden tunteita. Sosiaaliturva ja sosiaalipalvelut, joiden tulisi auttaa nuoria aikuisia, näyttäytyivät aineiston perusteella riittämättöminä, ja avun hakeminen koettiin jopa häpeällisenä asiana, mikä kertoo ehkä jotain suomalaisesta yksin pärjäämisen mentaliteetista. Mielestäni olisi tärkeää, että nuorten aikuisten sosiaalipalveluissa ja sosiaalityössä yleisemminkin ymmärrettäisiin, että työn ja tulojen epävarmuudella voi olla laajoja negatiivisia vaikutuksia yksilön hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Pahimmassa tapauksessa voi syntyä eräänlainen oravanpyörä, jossa työelämässä ja taloudessa koetut vastoinkäymiset aiheuttavat masennusta ja muita mielenterveysongelmia, joiden takia työkyky heikkenee entisestään, ja köyhyydestä pois pääseminen vaikeutuu. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin esimerkiksi juuri opinnoista valmistuneiden nuorten aikuisten kokemuksia köyhyydestä ja työllistymisestä, sillä tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaisi, että se on erityisen haavoittuvaista aikaa, ja uran ensimmäisillä työkokemuksilla voi olla suuri merkitys myöhemmän elämän kannalta. Olisi myös mielenkiintoista jatkaa narratiivisten identiteettien tutkimusta erityisesti siitä näkökulmasta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että osalla nuoria aikuisia identiteettiä leimaa epätoivo ja katkeruus ja osalla puolestaan toivo ja sinnikkyys. Näin voitaisiin myös pohtia keinoja, miten tukea nuorten aikuisten itsetuntoa ja minäpystyvyyden kokemusta. Toivottavaa olisi, että mahdollisimman moni nuori aikuinen selviäisi mahdollisista työuran alun haasteista ilman sen suurempia arpeuttavia vaikutuksia.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2017) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 7–23.
- Airio, Ilpo & Niemelä, Mikko (2009) Perhetaustan yhteys aikuisiän köyhyyteen Suomessa 1995–2005. *Sociologia: Westermarck seuran julkaisu* 46(1), 3–19.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2015) *Emerging Adulthood the Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Banker, Sachin & Bhanot, Syon P. & Deshpande, Aishwarya (2020) Poverty Identity and Preference for Challenge: Evidence from the U.S. and India. *Journal of economic psychology* 76.
- Bone, Kate (2019) ‘I Don’t Want to Be a Vagrant for the Rest of My Life’: Young Peoples’ Experiences of Precarious Work as a ‘Continuous Present’. *Journal of youth studies* 22(9), 1218–1237.
- Côté, James (2019) *Youth Development in Identity Societies: Paradoxes of Purpose*. New York: Routledge.
- De Fina, Anna (2015) Narrative and identities. Teoksessa Anna De Fina & Alexandra Georgakopoulou (toim.) *The Handbook of Narrative Analysis*. Chichester: Wiley, 351–368.
- Egdell, Valerie & Beck, Vanessa (2020) A Capability Approach to Understand the Scarring Effects of Unemployment and Job Insecurity: Developing the Research Agenda. *Work, employment and society* 34(5), 937–948.
- Erikson, Erik (1950) *Childhood and Society*. New York: Norton.
- Frye, Northrop (1957) *Anatomy of Criticism: Four Essays*. Princeton: Princeton University Press.
- Green, Lorraine (2010) *Understanding the Life Course. Psychological and Sociological Perspectives*. Cambridge: Polity.

- Grekula, Eeva-Maria (2019) Kertomuksia nykyajan köyhyydestä: syitä ja ratkaisuehdotuksia Helsinki: Vasemmistofoorumi. <http://vasemmistofoorumi.fi/uusi/wp-content/uploads/2019/11/grekula-sivut-netti.pdf> Viitattu: 20.10.2020.
- Grekula, Eeva-Maria & Järvinen, Anna & Saarinen, Erja (2020) Köyhyysvahti – Suomen köyhyysraportti 2020. Helsinki: EAPN-Fin. <http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2020/10/Koyhyysvahti-Suomen-Koyhyysraportti-2020.pdf> Viitattu: 20.10.2020.
- Haikkola, Lotta & Myllyniemi, Sami (toim.) (2020) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf> Viitattu: 11.1.2021.
- Hakkarainen, Tyyne (2012) ”Ettei tarvitsisi roikkua milloin missäkin luukulla kerjäämässä...” – Tarveharkintainen sosiaaliturva köyhysaiheisissa elämäntarinoissa. Teoksessa Katja Forssen, Irene Roivainen & Satu Ylinen & Jari Heinonen (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Kuopio: UNIPress, 83–101.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli (toim.) & Juhani Aaltola Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–187.
- Heikkinen, Hannu L. T. & Huttunen, Rauno & Syrjälä, Leena (2007) Action Research as Narrative: Five Principles for Validation. *Educational action research* 15(1), 5–19.
- Hokkanen, Liisa (2013) Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 55–66.
- Hyvärinen, Matti (2021) Kertomuksen tutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu: 19.03.2021.
- Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hänninen, Vilma (2008) Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Anna-Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti: pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto, 121–140.
- Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli (toim.) & Juhani Aaltola Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 188–208.

Ilmakunnas, Ilari (2019) Nuorten aikuisten taloudelliset vaikeudet elämänkulku- ja pitkittäisnäkökulmasta tarkasteltuna. *Yhteiskuntapolitiikka* 84(5–6), 647–665.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138872/YP1905-6_Ilmakunnas.pdf?sequence=2&isAllowed=y Viitattu: 13.2.2021.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) *Suomalainen köyhyys*. Helsinki: Into Kustannus.

Jakonen, Mikko (Jyväskylän yliopisto): *Töissä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2019-06-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja].

<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3321> Viitattu: 12.2.2021

Jakonen, Mikko (2018) Kun palkka ei riitä elämiseen: työssäkäyvät köyhät valitsevat mieluummin epäsäännöllisen työn työttömyyden sijaan. *Demokraatti*, 54.

Jakonen, Mikko (2019) Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta. Teoksessa Ilari Hetemäki, Hannu Koskinen & Tuija Pulkkinen & Esa Väliaverronen (toim.) *Kaikenlaista rohkeutta*. Helsinki: Gaudeamus, 97–114.

Julkunen, Raija (2003) Iät ja ajat. Teoksessa Tuula Helne, Raija Julkunen, Jouko Kajanoja, Sini Laitinen-Kuikka & Tiina Silvasti & Jussi Simpura *Sosiaalinen politiikka*. Helsinki: WSOY, 389–412.

Julkunen, Raija (2008) *Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.

Kallio, Merja (2004) *Mitä köyhyys on? Köyhyyden kulttuurisista jäsennyksistä subjektiivisiin merkityksiin*. Helsinki: Tilastokeskus.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2005) *Köyhyyden teoria ja käytäntö*. Teoksessa Juho Saari, (toim.) *Köyhyyspolitiikka*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 28–62.

Kalleberg, Arne & Vallas, Steven (2018) *Probing precarious work: Theory, research and politics*. Teoksessa Arne Kalleberg & Steven Vallas (toim.) *Precarious work*. United Kingdom: Emerald Publishing, 1–30.

Kauhanen, Merja (2009) *Epätyyppilliset työsuhteet ja hyvinvointi*. Teoksessa Heikki Taimio (toim.) *Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin*. Helsinki: Työväen sivistysliitto, 184–210.

- Kela (2019) Nuotti-valmennus. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
<https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-kuntoutuspalvelut-palveluntuottajille-palvelukuvaukset-taydentava-ohje-nuotti-valmennus> Viitattu: 21.2.2021.
- Kela (2020) Toimeentulotuen tietopaketti. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
<https://www.kela.fi/toimeentulotuen-tietopaketti> Viitattu: 15.10.2020.
- Knabe, Andreas & Rätzel, Seffen (2011) Scarring or Scaring? The Psychological Impact of Past Unemployment and Future Unemployment Risk. *Economica* 78(310), 283–293.
- Konstam, Varda (2007) *Emerging and Young Adulthood Multiple Perspectives, Diverse Narratives*. New York: Springer US.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä: suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Kroger, Jane (2007) *Identity Development: Adolescence through Adulthood*. Thousand Oaks: Sage.
- Kuivalainen, Susan; Airio, Ilpo & Hiilamo, Heikki & Niemelä, Mikko (2005) *Suomalainen köyhyyspolitiikka*. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Köyhyyspolitiikka*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 63–120.
- Lahtinen, Ilpo (2020) *Opintotuen historia, nykypäivä ja tulevaisuus*. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
<https://www.kela.fi/documents/10180/1169455/optuhistoriap.pdf/ce4725d4-77fc-4f46-b713-d15d01a962f9> Viitattu: 20.10.2020.
- Larsson, Sam & Sjöblom, Yvonne (2010) Perspectives on Narrative Methods in Social Work Research. *International journal of social welfare* 19(3), 272–280.
- Levinson, Daniel (1978) *The Seasons of a Man's Life*. New York: Knopf.
- Lister, Ruth (2004) *Poverty*. Cambridge: Polity.
- Markus, Hazel & Nurius, Paula (1986) Possible Selves. *American Psychologist*, 41(9), 954–969.
- Marttinen, Elina (2017) *Deciding on the direction of career and life: personal goals, identity development, and well-being during the transition to adulthood*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54287/978-951-39-7094-9_vaitos17062017.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 11.2.2021.

Maysel, Ofra & Keren Einat (2014) Finding a Meaningful Life as a Developmental Task in Emerging Adulthood: The Domains of Love and Work Across Cultures. *Emerging Adulthood*. 2014(2), 63–73.

McAdams, Dan P. (1997) *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. New York: Guilford Press.

Mikkonen, Juha (2012) Syrjäytyä vai selviytyä? Nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja. Helsinki: EAPN-FIN.

http://koyhyyskirjoitukset.org/syrjaytya_vai_selviytya.html Viitattu: 3.2.2021.

Myllyniemi, Rauni & Helkama, Klaus (2015) Ihmisen minuus ja identiteetti. Teoksessa Klaus Helkama, Rauni Myllyniemi, Karmela Liebkind (toim.), Johanna Ruusuvuori, Jan-Erik Lönnqvist, Nelli Hankonen, Tuuli Mähönen & Inga Jasinskaja-Lahti & Jukka Lipponen *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita, 166–189.

Nuorisolaki (1285/2016) Finlex <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> Viitattu: 1.2.2021.

Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto. (2014) *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Nuutinen, Veera (2017) Nälkäpalkalla keikkataloudessa. Työntekijöiden asema digitaalisilla alustoilla. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.) *Uusi työväki. Työ ja yrittäjyys prekarisoituvan palkkatyön yhteiskunnassa*. Helsinki: Into kustannus, 55–84.

Pemberton, Simon; Fahmy, Eldin & Sutton, Eileen & Bell, Karen (2016) Navigating the Stigmatised Identities of Poverty in Austere Times: Resisting and Responding to Narratives of Personal Failure. *Critical Social Policy* 36(1), 21–37.

Pratt, Michael & Matsuba, Kyle (2018) *The Life Story, Domains of Identity, and Personality Development in Emerging Adulthood: Integrating Narrative and Traditional Approaches*. New York: Oxford University Press.

Pyöriä, Pasi (2017) Johdanto: Työelämän kielteinen julkisuuskuva ja tutkimus. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) & Timo Anttila *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 7–25.

Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2016) Nuorten työasenteet puntarissa – eroaako Y-sukupolvi edeltäjistään? *Yhteiskuntapolitiikka* 81(1), 31–42.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130665/YP1601_pyoria.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 2.3.2021.

Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2017) Työn prekarisaatio. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) & Timo Anttila Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus, 42–62.

Pyöriä, Pasi; Ojala, Satu & Saari, Tiina & Viitasalo, Niina (2017) Nuoret työelämässä. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) & Timo Anttila Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus, 81–99.

Raittila, Simo; Korpela, Tuija; Ylikännö, Minna; Laatu, Markku; Heinonen, Hanna-Mari & Jauhiainen, Signe & Helne, Tuula (2018) Nuoret ja perustoimeentulotuen saanti.

Rekisteriselvitys. Helsinki: Kela.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236234/Tyopapereita138.pdf?sequence=3&isAllowed=y> Viitattu: 22.2.2021.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Riessman, Catherine Kohler (2008) Narrative Methods for the Human Sciences. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Roivainen, Irene & Heinonen, Jari & Ylinen, Satu (2011) Köyhä byrokratian rattaissa. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissätiö.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Narratiiviset tarkastelutavat. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 19.3.2021.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Aineisto -ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 19.3.2021.

Saari, Juho (2015) Huono-osaiset: elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, Juho & Behm, Miia & Lagus, Krista (2017) Sosiaalipummi! – Moraalipaniikki 2010-luvun Suomessa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Sosiaaliturvariippuvuus: sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa? Tampere: Tampere University Press, 207–232.

Sipilä, Noora & Kestilä, Laura & Martikainen, Pekka (2011) Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka 76(2), 121–134. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117816> Viitattu: 13.2.2021.

Shildrick, Tracy & MacDonald, Robert (2013) Poverty Talk: How People Experiencing Poverty Deny Their Poverty and Why They Blame 'The Poor.' *The Sociological Review*, 61(2), 285–303.

Smith, Adam (1776) *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Indianapolis: Liberty Classics.

Sironen, Jiri & Eskelinen, Niko (2017) *Köyhyys - Syitä ja seurauksia*. Helsinki: EAPN-Fin.
<http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2013/04/Koyhyys-syita-ja-seurauksia-2017.pdf> Viitattu: 15.10.2020.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Viitattu: 17.3.2021.

Stringhini, Silvia; Carmeli, Christian; Jokela, Markus; Avendano, Mauricio & Muenning, Peter & Guida, Florence (2017) Socioeconomic Status and the 25 × 25 Risk Factors as Determinants of Premature Mortality: a Multicohort Study and Meta-Analysis of 1.7 Million Men and Women. *The Lancet (British edition)* 389(10075), 1229–1237.

[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(16\)32380-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(16)32380-7/fulltext) Viitattu: 15.10.2020.

Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna & Keyriläinen, Marianne (2019) *Digiajan työelämä – työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018*. Helsinki: Tilastokeskus.

https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_1977-2018_2019_21473_net.pdf Viitattu: 28.1.2021.

Syrjälä, Leena (2018) *Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa*. Teoksessa Raine Valli (toim.) & Eila Aarnos Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 267–280.

THL (2019) *Toimeentulo*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/toimeentulo> Viitattu: 15.10.2020.

Tilastokeskus (2019) *Omistusasuminen vähenee nuorissa ikäluokissa*. Helsinki: Tilastokeskus.

https://www.stat.fi/til/asas/2018/01/asas_2018_01_2019-10-10_tie_002_fi.html Viitattu: 13.1.2021.

Tilastokeskus (2020) *Äidit tilastoissa 2020*. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/aidit_tilastoissa_2020.html Viitattu: 13.1.2021.

Tilastokeskus (2020) Solmittujen avioliittojen määrä väheni edelleen. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/ssaaty/2019/ssaaty_2019_2020-05-08_tie_001_fi.html Viitattu: 13.1.2021.

Tilastokeskus (2020) Pienituloisten määrä kasvoi vuonna 2019. Helsinki: Tilastokeskus https://www.stat.fi/til/tjt/2019/03/tjt_2019_03_2020-12-18_tie_001_fi.html Viitattu 16.3.2021.

Townsend, Peter (1970) Measures and Explanations of Poverty in High Income and Low Income Countries: The Problems of Operationalizing the Concepts of Development, Class and Poverty. Teoksessa Peter Townsend The Concept of Poverty. Lontoo: Heinemann Educational Books Ltd, 1–45.

Töissä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015 [aineisto-opas]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja jakaja] 2020. <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3321/PIP/dgF3321.pdf> Viitattu: 3.3.2021.

Viitala, Riitta (2007) Työsuhde murroksessa: lisääntyvä vuokratyö. Teoksessa Antti Kasvio & Johanna Tjäder (toim.) Työ murroksessa. Artikkelikokoelma. Helsinki: Työterveyslaitos, 185–197.

Walker, Robert (2014) The Shame of Poverty. Oxford: Oxford University Press.

Wolt (2019) 27 kysymystä ja vastausta Woltista ja läheteistä. Helsinki: Wolt. <https://blog.wolt.com/fin/2019/11/01/27-kysymysta-ja-vastausta-woltista-ja-laheteista/> Viitattu: 1.2.2021.

Yle (2019) Ruokalähetit kuljettaa asiakkaille pizzaa ja kiinalaista yrittäjänä, mutta saa tuntipalkkaa – ruokalähetit haluaisivat työsopimuksen tuomaa turvaa. Helsinki: Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-10714251> Viitattu: 15.1.2021.

Yle (2020) Pitkittyneestä köyhyydestä kärsivien määrä kaksinkertaistui. Helsinki: Yle <https://yle.fi/uutiset/3-11247632> Viitattu: 15.10.2020.

Yle (2020) Kasvava joukko suomalaisia ei elä palkallaan – Myyjänä työskentelevä Mari Laasio sinnitteli kaverien vipeillä ulosottoon asti. Helsinki: Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-11156158> Viitattu: 19.1.2021.